

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Lara Bevk

**SKUPINSKO SOCIALNO DELO V POSEBNIH
SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODIH**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Lara Bevk

**SKUPINSKO SOCIALNO DELO V POSEBNIH
SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODIH**

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Lea Šugman Bohinc

Ljubljana, 2017

PODATKI O MAGISTRSKI NALOGI

Ime in priimek: Lara Bevk

Kraj: Cerklje

Leto: 2017

Naslov naloge: Skupinsko socialno delo v posebnih socialnovarstvenih zavodih

Število strani: 110

Število prilog: 24

Mentorica: doc. dr. Lea Šugman Bohinc

Deskriptorji: skupinsko socialno delo, trening socialnih veščin, institucionalno varstvo, skupinska dinamika, duševno zdravje, specifični kriteriji institucionalnega varstva

Povzetek:

Magistrska naloga opisuje uporabo skupinskega socialnega dela v posebnih socialnovarstvenih zavodih. Ker gre za obliko socialnovarstvene storitve v institucionalnem varstvu, ki se je izvajala predvsem z osebami s težavami v duševnem zdravju, v teoretičnem delu naloga opredeli koncept totalnih ustanov in pomen dolgotrajne oskrbe ter duševnega zdravja. V povezavi s socialnim delom pa v drugem delu magistrske naloge predstavim koncept skupinskega socialnega dela ter ga povežem s skupinsko dinamiko in treningom socialnih veščin.

Empirični del magistrske naloge, ki je oblikovan kot akcijski projekt v skupnosti, pa preko analize izvedenih delavnic evalvira uspešnost skupinskega socialnega dela v posebnih socialnovarstvenih zavodih ter odgovori na vprašanje, ali izvajanje skupinskega socialnega dela udejanja specifične kriterije institucionalnega varstva.

Title: Group Social Work in Special Institutions for Adults

Descriptors: group social work, social skills training, institutional care, group dynamic, mental health, specific criterions of institutional care

Abstract:

The master thesis researches the meaning of using group social work in special institutions for adults. Since the project was formed mostly for adults with mental issues, the theoretical part defines concept of total institutions, importance of lifelong nursing and mental health. Furthermore, the second half of the theoretical part defines group social work as an important part of social work and social welfare, defines concept of group social work and connects this with group dynamics and social skill training.

Empirical part of master thesis is formed as an action project in the community. Through analysis of performed activities it evaluates the efficiency of group social work in special institutions for adults. Last but not least, the master thesis offers answers on the dilemma regarding whether performing group social work accomplishes specific criterions of institutional care.

ZAHVALE

Za strokovno usmeritev pri pisanju magistrske naloge se zahvaljujem mentorici doc. dr. Lei Šugman Bohinc.

Za možnost izvajanja delavnic in pridobivanja novih strokovnih znanj s področja socialnega dela se zahvaljujem stanovalcem in zaposlenim v Domu upokojencev Idrija, enota Marof.

Zahvala gre tudi strokovni delavki Romani Kavčič za šestletno podporo in pomoč pri opravljanju prostovoljstva v enoti Marof.

Posebna zahvala gre delovni terapevtki Klavdiji Prezelj, brez katere skupina ne bi zaživela in s pomočjo katere so bile četrtkove delavnice vedno aktivne, uspešne in ki je skupino vodila tudi med mojim porodniškim dopustom.

Iz srca se zahvaljujem vsem članom Kluba mladih, s katerimi smo v zadnjih dveh letih postala prava mala družina. Hvala vsem članom skupine za vašo pomoč in sodelovanje. Hvala za četrtkove popoldneve ob kavici, pogovorih in delavnicah, s katerimi smo vsi pridobili nova znanja ter veščine.

Iskrena hvala gre tudi Bredi Munda za slovnični in pravopisni pregled naloge.

Hvala tudi tebi, moj Gal, da si mamici v navdih in podporo prav vsak dan.

Še enkrat iskrena hvala!

» Ustvarjati pomeni dvakrat živeti. «

(A. Camus)

SLIKA 1.1: ODTISI ROK KLUBA MLADIH

PREDGOVOR

Skupni imenovalec programov v socialnem varstvu je skrb za večjo kakovost življenja uporabnikov. Poleg tega se znotraj socialnega varstva skušajo dosežati še drugi cilji, in sicer zagotavljanje aktivnih oblik socialnega varstva, ki uporabnikom nudijo ne le socialno pomoč, ampak tudi podporo pri razvijanju samostojnosti in lastne odgovornosti. Prav tako je pomemben aspekt razvijanje strokovnih socialnih mrež, kar lahko opredelimo tudi kot perspektiva moči in normalizacija (Rode, Rihter, Kobal, 2006: 25).

Zamisel magistrske naloge je bila zastavljena kot oblikovanje programa, ki bi na eni strani ustrezal potrebam uporabnikov, torej razvijanje socialnih in komunikacijskih spretnosti skozi skupinsko delo in socialne igre, na drugi strani pa tudi izvajalcu, čigar interes je višja kakovost življenja uporabnikov ob doseganju ciljev programa, ki ga izvajajo. V tem smislu lahko govorimo o doseganju in izpolnjevanju individualnega načrta uporabnikov, ki je pravzaprav temelj za izvedbo socialnovarstvenih storitev, saj omogoči oblikovanje ciljev ter vire in možne korake za doseg želenih izidov (Škerjanc 2006: 59).

V teoriji sem predstavila koncept totalnih ustanov in pomen dolgotrajne oskrbe ter duševnega zdravlja. V povezavi z institucionalnim varstvom sem predstavila skupinsko socialno delo kot obliko socialnovarstvene storitve ter ga povezala s stroko socialnega dela.

V magistrski nalogi sem tako z analizo praktičnega dela, torej izvedenih delavnic, predstavila in evalvirala pomen skupinskega socialnega dela v posebnih socialnovarstvenih zavodih. In sicer sem metodološki del naloge zastavila kot akcijski projekt v skupnosti, idejo za tovrstno obliko evalvacije pa sem dobila v diplomskem delu Anite Zelić (2012) z naslovom Fototerapija: Fotografija kot umetnostno izrazno sredstvo. Delavnice, ki so osnova naloge, sem izvedla v Domu upokojencev Idrija, in sicer v enoti Marof, ki nudi institucionalno varstvo osebam s težavami v duševnem zdravju, osebam z motnjami v duševnem razvoju ter osebam z gibalnimi in senzornimi ovirami.

KAZALO VSEBINE

1	Duševno zdravje	1
2	Institucionalno varstvo	4
2.1	Pomen dolgotrajne oskrbe.....	4
3	Skupinsko socialno delo.....	12
3.1	Razvoj skupinskega socialnega dela	12
3.2	Skupinsko delo v socialnem delu	14
3.3	Uspešnost skupinskega socialnega dela	16
3.4	Skupinska dinamika.....	21
3.5	Ustvarjalnost.....	23
4	Metodološki del	25
4.1	Pobuda za nastanek projekta in opredelitev problema.....	25
4.2	Opredelitev ciljev.....	27
4.3	Opredelitev strategij za uresničitev ciljev	28
4.4	Izvedbeni načrt.....	28
4.5	Izvedba	30
4.5.1	Potek projekta in dinamika dogajanja	30
4.5.2	Vsebina projekta	32
4.5.2.1	Aktivnost 1: Skupnostna obnova prostora	32
4.5.2.2	Aktivnost 2: Teambuilding Kluba mladih	35
4.5.2.3	Aktivnost 3: Sprejemanje različnosti	40
4.5.2.4	Aktivnost 4: Moje vrednote	43
4.5.2.5	Aktivnost 5: Biti dober prijatelj	47
4.5.2.6	Aktivnost 6: Peter Klepec	52
4.5.2.7	Aktivnost 7: Senzorične stekleničke	55
4.5.2.8	Aktivnost 8: Tematska delavnica ob zaključku leta – Spomini in želje.....	58
4.5.2.9	Druge aktivnosti Kluba mladih.....	60
4.6	Evalvacija	62
4.7	Pridobljene izkušnje	67
5	Sklepi	69
6	Predlogi	71
7	Literatura in viri	72
7.1	Literatura.....	72
7.2	Internetni viri.....	75
8	Priloge	77
8.1	Priloge 1: Sprejemanje različnosti.....	77
8.2	Priloga 2: Moje vrednote	83

8.3	Priloga 3: Tombola spoznavanja	91
8.4	Priloga 5: Tematska delavnica ob zaključku leta	99

KAZALO SLIK

Slika 1.1:	Odtisi rok Kluba mladih	4
Slika 4.1:	Brainstorming želja in idej Kluba mladih	30
Slika 4.2:	Prenovljen Klub mladih 1.....	32
Slika 4.3:	Prenovljen Klub mladih 2.....	33
Slika 4.4:	Košček čokolade 1. del	35
Slika 4.5:	Košček čokolade 2. del	35
Slika 4.6:	Objemanje balona.....	36
Slika 4.7:	Vodno kegljanje	36
Slika 4.8:	Tekma papirmatih letal	37
Slika 4.9:	Sprejemanje različnosti (Marija)	40
Slika 4.10:	Tombola spoznavanja.....	43
Slika 4.11:	Skupinska definicija vrednot 1. del	44
Slika 4.12:	Skupinska definicija vrednot 2. del	44
Slika 4.13:	Moje vrednote (Marija)	45
Slika 4.14:	Listki z vprašanji	47
Slika 4.15:	Skupinska definicija prijateljstva	48
Slika 4.16:	Trditve o prijateljstvu	49
Slika 4.17:	Biti dober prijatelj (Marija)	50
Slika 4.18:	senzorične stekleničke	55
Slika 4.19:	Spomini in želje 2016	58
Slika 4.20:	Spomini in želje 2015	59
Slika 4.21:	Skupinska priprava pizze.....	60
Slika 4.22:	Najljubša aktivnost članov v letu 2015	60
Slika 4.24:	Izlet v Zakojco in na Bevkovo domačijo	61
Slika 4.23:	Želje članov za skupino za leto 2016	61
Slika 8.1:	Delovni list – Sprejemanje različnosti	77
Slika 8.2:	Sprejemanje različnosti – delovni list.....	78
Slika 8.3:	Sprejemanje različnosti (Ana)	79
Slika 8.4:	Sprejemanje različnosti (Žan)	80
Slika 8.5:	Sprejemanje različnosti (Aleksander)	81
Slika 8.6:	Sprejemanje različnosti (Ema)	82
Slika 8.7:	Delovni list – Moje vrednote	83
Slika 8.8:	Moje vrednote (Ema)	84
Slika 8.9:	Moje vrednote (Gašper)	85
Slika 8.10:	Moje vrednote (Žan)	86
Slika 8.11:	Moje vrednote (Aleksander).....	87
Slika 8.12:	Moje vrednote (Ana)	88
Slika 8.13:	Moje vrednote (Lara)	89
Slika 8.14:	Moje vrednote (Ema)	90
Slika 8.15:	Tombola spoznavanja.....	91
Slika 8.16:	Delovni list – Biti dober prijatelj.....	92
Slika 8.17:	Biti dober prijatelj (Aleksander)	93
Slika 8.18:	Biti dober prijatelj (Žan)	94
Slika 8.19:	Biti dober prijatelj (Gašper)	95
Slika 8.20:	Biti dober prijatelj (Marko)	96

Slika 8.21: Biti dober prijatelj (Ema)	97
Slika 8.22: Biti dober prijatelj (Nika)	98
Slika 8.23: Delovni list – Ob zaključku leta 1. del	99
Slika 8.24: Delovni list – Ob zaključku leta 2. del	100

1 DUŠEVNO ZDRAVJE

Po definiciji Svetovne zdravstvene organizacije je duševno zdravje »[...] stanje dobrega počutja, v katerem posameznik razvija svoje sposobnosti, se spoprijema s stresom v vsakdanjem življenju, učinkovito in plodno dela in prispeva v svojo skupnost« (Jeriček *et al*/2009: 1).

Na drugi strani pa drugi člen Zakona o duševnem zdravju (Internetni vir 1) duševno motnjo opredeljuje kot »[...] začasna ali trajna motnja v delovanju možganov, ki se kaže kot spremenjeno mišljenje, čustvovanje, zaznavanje, vedenje ter dojemanje sebe in okolja.«

Težave v duševnem zdravju nihajo od tistih vsakodnevnih skrbi, s katerimi se soočamo vsi in so del vsakdanjega življenja, do resnih, dolgotrajnih stanj. Večina ljudi se zna s težavami soočiti, se naučiti živeti z njimi, posebno, če pravočasno poiščejo pomoč.

Velikokrat je težava v duševnem zdravju postavljanje nalepk diagnoze, ki na eni strani zdravstveni stroki omogoča razvrstitev v posamezno vrsto terapije in pomoči, na drugi strani pa uporabnikom pusti velike posledice, ki se kažejo predvsem na kakovosti življenja. Težave v duševnem zdravju so zelo pogoste in vplivajo na vse spektre človeškega življenja, in sicer na to, kako razmišljamo, čutimo in se vedemo. Kar četrtnina vse populacije doživlja vsaj eno vrsto težav v duševnem zdravju, k težavam v duševnem zdravju pa pripomorejo različni dejavniki. Med njimi so biološki dejavniki, življenjske izkušnje in zgodovina duševnih težav v družini (Internetni vir 2).

Anksioznost in depresija sta najbolj pogosti obliki težav v duševnem zdravju, saj prizadene 1 človeka od 10 ljudi. To sta lahko zelo resni in dolgotrajni obliki in posledično vplivata na osebo in njeno sposobnost samostojnega življenja.

Odsotnost duševnega zdravja se kaže v zmožnosti dojetanja, razumevanja in interpretacije okolja, v naši sposobnosti mišljenja govora in medsebojne komunikacije, tako verbalne kot tudi neverbalne. Prav tako ima duševno zdravje pomembno vlogo v medsebojnih odnosih, pri oblikovanju in vzdrževanju le-teh. Ne smemo pa na pojem duševnega zdravja gledati le skozi prizmo posameznika, ampak moramo dojemati pomen duševnega zdravja kot sestavni del javnega zdravja, torej zdravja populacije (prav tam).

Vsako leto v Evropi za obliko duševne bolezni zbolijo približno 11 % evropske populacije, največkrat postavljene diagnoze v spektru težav z duševnim zdravjem so anksiozne motnje in depresija (Bajt v Jeriček *et al*/2009: 3).

Po Marušiču (v Šmid 2011: 36) naj bi tako vsak sedmi človek imel vsaj blago duševno motnjo, vsak tretji pa naj bi se z njo boril vsaj enkrat v življenju. V Sloveniji to nanese približno 10.000 psihotičnih in približno 100.000 depresivnih ali anksioznih motenj. Poleg teh motenj se v Sloveniji v povezavi z duševnim zdravjem srečujemo še z motnjami, ki so povezane s starostjo, in tistimi, ki so posledica odvisnosti od alkohola.

Ker se v mladostnih letih še razvijamo kot osebnosti in smo zelo dojemljivi za zunanje vplive, v tem vidim razlog, da so prav mladostniki najbolj ranljiva skupina. Nemalo se jih namreč sooča z razvojnimi, čustvenimi ali vedenjskimi težavami, ki se lahko sčasoma razvijejo v eno od oblik duševnih bolezni (prav tam).

Ranljivost mladostnikov se kaže tudi v povečanju števila mlajših odraslih, ki potrebujejo institucionalno varstvo. V sedmih letih, odkar kot prostovoljka sodelujem z DU Idrija, sem opazila velik porast mlajših odraslih s težavami v duševnem zdravju.

Nemalokrat dolgotrajne težave v duševnem zdravju pripomorejo k temu, da se uporabnik zaradi stiske in poteka bolezni invalidsko upokoji. Slednje sicer pripomore k razbremenitvi delovnih obveznosti in s tem povezanim pritiskom, a hkrati osebo izključi iz delovnega okolja, kar ima posledice v zmanjšanem številu socialnih stikov, v zmanjšanju možnosti za samopotrđitev, integracijo in v osebni doprinosu celotni družbi (Tomšič, Kovše, Roškar, Kofol Bric, Bajt, Zorko, Štokelj v Jeriček *et al*/2009: 66).

Aktivnosti oziroma politiko na področju socialnega varstva oseb s težavami v duševnem zdravju določa Zakon o duševnem zdravju. Slednji opredeljuje tudi postopke

»[...] sprejema oseb na zdravljenje v oddelek pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice, obravnavo v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda, nadzorovano obravnavo in obravnavo v skupnosti ter pravico do zastopnika pravic oseb na področju duševnega zdravja« (Internetni vir 1).

S sprejetjem zakona leta 2008 so z namenom pomoči pri ponovni integraciji v lokalno okolje in s ciljem varovanja uporabnikovih pravic pri prisilni hospitalizaciji uvedli 3 pomembne novosti, in sicer koordinatorje obravnave v skupnosti, zastopnike pravic oseb na področju duševnega zdravja ter multidisciplinarne time, ki jih imenujejo centri za socialno delo za vsak posamezni primer (Internetni vir 3).

Koordinatorja za spremljanje in koordiniranje obravnave v skupnosti določi pristojni center za socialno delo, in sicer imamo trenutno v desetih slovenskih regijah zaposlenih 26 koordinatorjev (Internetni vir 4). Kaj sploh je obravnavo v skupnosti? Pravilnik o načinu in vsebini obravnave v

skupnosti ter vsebini, pogojih in načinu opravljanja izpita za koordinatorja obravnave v skupnosti (Internetni vir 5), ki je bil sprejet leta 2009, obravnavo v skupnosti opredeljuje kot:

»[...] postopek izvajanja socialno varstvenih, zdravstvenih ali drugih storitev in programov pomoči osebam, ki ne potrebujejo več zdravljenja v psihiatrični bolnišnici ali nadzorovani obravnavi, vendar potrebujejo pomoč pri psihosocialni rehabilitaciji, vsakdanjih opravilih, urejanju življenjskih razmer in vključevanju v vsakdanje življenje na podlagi načrta obravnave.«

Dolgotrajne težave v duševnem zdravju lahko prispevajo tudi k temu, da se oseba ali svojci odločijo za institucionalno varstvo. V Sloveniji je po podatkih Ministrstva RS za delo, družino socialne zadeve in enake možnosti sedem posebnih zavodov za odrasle, ki opravljajo posebne oblike institucionalnega varstva za odrasle z duševnimi in ali telesnimi ovirami. Njihov namen je omogočiti socialnovarstvene storitve in pomoč posamezniku, družini in skupini pri reševanju osebnih stisk ter nudenje oskrbe, varstva, vzgoje in usposabljanja. Cilj vseh teh storitev je preprečevanje in odpravljanje socialnih stisk ter težav.

Ljudi, ki so nameščeni v ustanovo (bolj ali manj zaprtega tipa), je iz leta v leto več (Rafaelič *et al* 2012: 2015), v Sloveniji naj bi tako v institucijah živelo več kot dvajset tisoč ljudi. V to številko so vključene tako psihiatrične bolnišnice kot tudi splošni in posebni socialnovarstveni zavodi, zavodi za usposabljanje, varstveno-delovni centri, domovi za stare ljudi in njihove dislocirane enote (Vertot 2007: 23).

Videmšek (2013: 29) ugotavlja, da z večanjem števila institucionaliziranih oseb narašča tudi nevarnost za izključevanje in stigmatiziranje oseb z dolgotrajnimi stiskami, ki vključujejo bolezen, starost, duševne stiske in telesno ali duševno oviranost. Poleg revščine, osamljenosti ali ekscentričnosti so to najpogostejši vzrok za institucionalizacijo, oseba s tako ali drugačno stisko pa naj bi tako imela kar 50 % možnosti, da bo svoje življenje preživela v ustanovi (Rafaelič *et al* 2012: 215).

2 INSTITUCIONALNO VARSTVO

Družba, v kateri živimo, je predvsem organizacijska, saj se pretežni del našega življenja in delovanja razvija znotraj organizacijskih okvirjev. Institucije so vpete v naše življenje že od rojstva, saj se rodimo v porodnišnicah, šolamo se v izobraževalnih ustanovah, denar služimo v podjetjih in državnih službah, jesen življenja pa največkrat dočakamo v domovih za stare (Haralambos, Holborn 1999: 278).

2.1 POMEN DOLGOTRAJNE OSKRBE

Dolgotrajna oskrba se je v zadnjih 200 letih iz svojega naravnega okolja in skupnosti premaknila v institucije. To lahko vidimo v porastu števila psihiatričnih bolnišnic, varstveno-delovnih centrov in domov za stare. V zadnjih desetletjih se ponovno obuja dolgotrajno oskrbo, ki svoje vire moči išče v povezovanju uporabnikov s skupnostjo vice versa. Slednje lahko vidimo v tem, da je pri današnji dolgotrajni oskrbi poudarek v iskanju načinov, kako uporabnikom zagotoviti čim večjo samostojnost in neodvisnost, ter ne nazadnje tudi v dejstvu, da se v načrtovanje in izvajanje storitev vključuje uporabnike same (Rafaelič, Nagode 2012: 48).

Ko govorimo o institucionalnem varstvu, je pomembno, da najprej osvetlimo definicijo institucionalnega varstva. In sicer ga Ministrstvo RS za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (Internetni vir 6) definira kot:

»[...] obliko obravnave v zavodu, drugi družini ali drugi organizirani obliki, ki upravičencem nadomešča, dopolnjuje ali zagotavlja funkcijo doma ali lastne družine. [...]«

Goffman (1991: 22) institucije vidi kot nekakšen socialni hibrid, saj je kot celota zgrajena iz bivalne skupnosti uporabnikov ustanove in formalne organizacije, ki jo sestavljajo delavci ustanove in ki je usmerjena k doseganju določenih ciljev. Problem tega pa je, da kljub temu, da celoto ustvarjajo posamezniki, ni v celoti prilagojena njim in njihovi osebnosti.

Delovanje totalnih institucij je temeljito raziskal in opisal Goffman v svoji sociološki študiji *Asylums* (1991: 16–17), kjer je opisal delovanje in vzdušje totalnih ustanov. Goffman pravi, da so to ustanove, ki zajamejo vse posameznikove življenjske vidike, kot so delo, zabava, rekreacija, druženje, družina ipd. Značilnosti teh organizacij so:

- zaprtost, ker onemogočajo socialne interakcije,
- delovanje iz principa avtoritete,

- uporabniki živijo noč in dan na eni lokaciji,
- so namenske, cilji so postavljeni,
- med nadzorujočimi in nadzorovanimi ostaja globok razcep, med njimi poteka igra obvladovanja.

Orford (v Mali 2008: 143–150) pravi, da je institucionalno življenje sestavljeno iz strukturnih značilnosti, pravil in postopkov ter stališč in vedenja zaposlenih.

Med strukturne značilnosti spada velikost enote, lokacija zavoda ter notranja ureditev ustanove. Velikost enote se je po raziskavah (Orford 1986: 228) pokazala kot zelo pomemben dejavnik počutja uporabnikov, saj se uporabniki boljše počutijo v manjših skupinah oziroma enotah institucije. Manjše enote uporabnikom omogočajo aktivno vključevanje v institucionalno življenje. Pomembna je tudi lokacija institucije, saj ima le-ta simboličen in praktičen pomen. Oddaljenost od središča mest namreč s seboj prinese težave pri prometnih povezavah, ki uporabnike še bolj institucionalizirajo, ter tudi pri navezovanju stikov s skupnostjo in okoljem. K počutju uporabnikov pa tudi prispeva notranja ureditev, ki lahko z vzpostavitvijo družinskega vzdušja (možnost zasebnosti, avtonomnosti, uporabe lastnega pohištva in odločanja o razporeditvi in uporabi osebnih predmetov) pripomore k manjši institucionalizaciji.

Kakšno je vzdušje v instituciji, je lahko posledica fleksibilnosti pri uporabi prostora, časa in stvari (svobodno gibanje po ustanovi, svobodno določanje dnevnega reda in uporabo npr. kuhinje, radia, televizije) ter tega, ali imajo zaposleni in uporabniki znotraj nje možnost odločanja o vsakdanjem življenju in bivanju v instituciji. Področja, ki k temu prispevajo, so (Orford v Mali 2008: 145):

- »individualno razporejanje časa jutranjega vstajanja in večernega spanja,
- možnost izbire oblačil,
- izbira jedi pri posameznih dnevnih obrokih,
- vplivanje na sestavljanje jedilnika,
- možnost samostojne priprave jedi ali napitkov,
- samostojno urejanje osebnih zadev zunaj institucije,
- samostojno obiskovanje kulturnih prireditev in družabnega življenja zunaj institucije,
- samostojno odločanje o uporabi svojega denarja,
- samostojno časovno določanje kopanja, striženja las, obiskovanja zdravnika,
- urejanje lastne sobe po svojem okusu,
- kajenje,

- možnost obiskov,
- intimna razmerja znotraj institucije,
- skrb za druge uporabnike institucije,
- odločanje o politiki institucije.«

Ne smemo zanemariti pomena ideologije institucije in vedenja zaposlenih. Ideologija institucije se kaže v tem, ali omogočajo in spodbujajo avtonomijo uporabnikov ter ali jih vključujejo v odločanje in urejanje skupnih zadev in zadev posameznika. Vedenje zaposlenih opredeljuje stopnjo socialne in čustvene distance med zaposlenimi in uporabniki (prav tam).

Institucionalno varstvo obsega osnovno in socialno oskrbo, ki jo določajo predpisi s področja socialnega in zdravstvenega varstva. Osnovna oskrba zajema bivanje, organizacijo prehrane, tehnično oskrbo in prevoze. Socialna oskrba vključuje postopek za sprejem, premestitev in odpust varovanca, vodenje in izvajanje individualnih programov, organizacijo prostočasnih dejavnosti ter ne nazadnje uporabnikom nudi tudi podporo in pomoč pri ohranjanju socialne mreže, ki so jo razvili skozi življenje. Socialna mreža, ki jo sestavljata komunikacija in medsebojna opora, daje »[...] ljudem občutek, da so sprejeti in cenjeni« (Pahor, Domajnko, Hlebec, 2009: 221–236). Namreč, »[...] pogosto pozabljamo, da je človek družbeno bitje, kar pomeni, da je odvisen od drugih (stvari in ljudi). Zato je popolna neodvisnost posameznika neuresničljiva, skoraj nepredstavljiva« (Dragoš, Leskošek, Petrovič Erlih, Škerjanc Urh, Žnidarec Demšar, 2005: 36).

Pri izvajanju socialnovarstvenih storitev moramo biti pozorni tudi na udejanjanje splošnih, strokovnih in specifičnih kriterijev, ki se razlikujejo glede na posamezno socialnovarstveno storitev. Tako ima institucionalno varstvo starih drugačne kriterije kot na primer institucionalno varstvo oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Rode, Rihter, Kobal 2006: 48–60).

Splošni kriteriji (Rode, Rihter, Kobal, 2006: 36) so:

1. *kakovost življenja,*
2. *perspektiva moči,*
3. *normalizacija.*

Na kakovost življenja (prav tam: 36–42) vplivajo uporabnikovo psihofizično počutje in okoliščine, ki opredeljujejo njegovo življenje. Temeljni pogoji kriterija »kakovost življenja« so usmerjenost k socialni pravičnosti, prisotnost socialne varnosti in človeškega dostojanstva. Poleg tega h kakovosti življenja pripomorejo tudi zagotavljanje priložnosti za razvijanje solidarnosti in upoštevanja različnosti ter vsi koraki, s katerimi se zagotavlja ugoden socialni položaj uporabnikov ter se

preprečuje revščino in socialno izključenost. Pomembno je, da programi v socialnem varstvu, v tem primeru v institucionalnem varstvu, vsaj deloma prispevajo k boljši kakovosti življenja. Da je neki program uspešen, izvemo že iz preprostega vprašanja: »Ali je življenje zdaj boljše, kot je bilo pred vključitvijo v ta program?«.

Perspektiva moči je koncept, ki ga je leta 1997 oblikoval Saleebey in pomeni premik v sodobno socialno delo. Denis Saleebey pravi: »Praksa, ki temelji na perspektivi moči, pomeni, da bo vse, kar delaš kot socialni delavec, utemeljeno s tem, da pomagaš odkriti, lepšati, raziskati in izkoristiti klientovo moč in vire, ko mu pomagaš, da doseže svoje cilje, uresniči svoje sanje in razbije okove oviranosti in nesreč« V povezavi z evalvacijo socialnovarstvenih storitev je perspektiva moči (Rode, Rihter, Kobal, 2006: 36, 45–47) pravzaprav uresničevanje aktivnih oblik socialnega varstva v sodelovanju z uporabniki, ki si ugodnega socialnega položaja ne morejo zagotoviti sami. Pri perspektivi moči ne gre le za zagotovitev pasivne socialne pomoči, ampak za podporo uporabnika in skupno soustvarjanje korakov, ki bi prispevali k čim večji samostojnosti »[...] pri iskanju izhoda iz kriznih situacij ter razviti podlage za uveljavljanje načela lastne odgovornosti«. Perspektiva moči in krepitev le-te sta cilja socialnega dela: »...delo zastavimo tako, da bo strokovna pomoč krepila uporabnikovo moč. [...] Nagovorimo sanje in upanje.« (Čačinovič Vogrinčič, 2005: 12-13)

Normalizacija (prav tam: 36, 42–45) je proces, ki ga sproži oseba »od zunaj« in ki stremi k destigmatizaciji uporabnika ter k podpori uporabnika k samostojnemu življenju. Gre pravzaprav za razvijanje strokovnih socialnih mrež pomoči in za prakso socialnega dela, ki stremi k zagotavljanju strokovne podpore in pomoči uporabnikom (v rizičnih življenjskih situacijah/z nezmožnostjo samostojnega življenja ali zaposlitve/z nezmožnostjo uspešnega sodelovanja v svojem socialnem okolju) ter hkrati zagotavljanje vpliva uporabnikov na izvajanje programov in storitev, kar lahko interpretiramo tudi kot možnost lastne izbire. Normalizacija naj bi se tako uresničevala z večanjem strpnosti in relativizacijo družbenih norm, kar lahko po Brandonu (v Rode, Rihter, Kobal, 2006: 44) dosežemo s poglobljanjem odnosov, večanjem možnosti izbire, razvijanjem soudeležbe, individualiziranim razvojem in s stopnjevanjem druženja.

Strokovni kriteriji se razlikujejo glede na ciljno skupino uporabnikov in področje dela posamezne stroke. Znotraj strokovnih kriterijev ločimo funkcionalno sposobnost in terapevtski učinek. Kljub temu da se funkcionalna sposobnost v prvi vrsti osredotoča na uporabnikove omejitve, lahko na ta kriterij pogledamo tudi skozi prizmo socialnega dela oziroma perspektive moči. Namreč naloga izvajalcev je, da uporabnikom omogočijo programe, ki jim bodo pomagali pri vzpostavitvi ali obnovitvi znanj in zmožnosti uporabnikov. Ter jih krati naučiti, kako »[...] kljub težavam živeti samostojno življenje in kam se obrniti po pomoč [...]« (prav tam: 47).

O terapevtskih učinkih govorimo takrat, ko preverjamo, ali je z vključitvijo v program prišlo do sprememb, ki so pričakovane za posamezen program. Kot na primer boljša skrb za higieno, boljše duševno delovanje, večja socialna mreža ipd.

Specifični kriteriji se razlikujejo glede na program socialnovarstvene skupine in njegovih uporabnikov.

Ker knjiga Evalvacija programov v socialnem varstvu posebej ne določa specifičnih kriterijev za institucionalno varstvo oseb s težavami v duševnem zdravju, sem združila specifične kriterije dveh programov, ki se posredno povezujeata s prej omenjenim. In sicer specifične kriterije za storitev institucionalnega varstva starejših oseb in oseb z motnjami v duševnem in telesnem razvoju (prav tam: 51–53, 57–60).

- Uporaba perspektive moči
 - ohranjanje samostojnosti uporabnikov, spodbujanje in ohranjanje sposobnosti in delovnih znanj, razvijanje novih spretnosti in talentov, ali ima organizacija na voljo programe, ki stremijo k uresničevanju zgoraj navedenih aktivnosti;
 - samostojnost za življenje – razvidna je v številu in vrstah spretnosti, ki so se jih uporabniki naučili za življenje.
- Kakovost življenja – ali je stopnja kakovosti življenja boljša ali vsaj ista – področje zdravja, prehranjevanja, občutka domačnosti, preživljanja prostega časa:
 - pritožbeni postopki,
 - zadovoljstvo uporabnikov,
 - razvijanje osebne odgovornosti,
 - razvijanje sožitja,
 - spremljanje osebnih načrtov,
 - možnost partnerskih zvez,
 - soodločanje in so delovanje uporabnikov pri načrtovanju aktivnosti,
 - raznolikost aktivnosti, ki so na voljo.
- Normalizacija
 - razvijanje sožitja z okoljem in sodelovanje navzven, povezovanje z okoljem – z različnimi institucijami, prostovoljci, prijatelji, sorodniki.
- Vzdrževanje psihofizične kondicije

Upoštevanje specifičnih kriterijev ter evalviranje le-teh je potrebno, ker lahko z evalvacijo programov preverimo, kako uspešen je neki program ter ali odgovarja na potrebe izvajalcev, predvsem pa na

potrebe uporabnikov. Tako lahko tudi pridemo do odgovorov, kako neki program spremeniti in ga izboljšati, da bo tako prinesel boljše rezultate.

Podlaga za izvedbo socialnovarstvenih storitev je po Škerjanc (2006: 59) tudi individualni načrt, saj omogoči oblikovanje ciljev ter vire in možne korake za doseg želenih izidov. V instituciji, kjer sem izvajala delavnice in predhodno opravljala tudi prakso, je individualni načrt po navadi skupaj z uporabnikom – lastnikom načrta zapisovala individualna habilitatorka, včasih tudi socialna delavka. Individualni načrt obsega tri področja, in sicer uvod, ki obravnava preteklost, sedanjost, ki se raziskuje preko štirih vidikov, tretji del pa je namenjen raziskovanju ciljev, ki opredeljujejo prihodnost. Štirje vidiki za raziskovanje sedanjosti so raziskovanje vpliva, ki ga uporabnik ima na storitev, uporabnikovih spretnosti in pogovor o skrbih oziroma o veselju.

Individualni načrt odkriva življenjsko zgodbo uporabnika, skozi katero raziskujemo interese, želje in pričakovanja. Slednje je tudi izhodišče za soustvarjanje ciljev ter raziskovanje, na katerih točkah bi uporabnik potreboval in želel podporo, pomoč ter sodelovanje.

V individualnem načrtu se zapiše informacije s področja fizioterapije in delovne terapije. Osvetli se, kakšno pomoč uporabnik potrebuje za vzdrževanje psihofizične kondicije, v katere aktivnosti delovne terapije se želi vključevati itd.

Po šestih mesecih bivanja v institucionalnem varstvu se skupaj z uporabnikom, individualno habilitatorko oz. socialno delavko ter fizioterapevtko in delovno terapevtko evalvira udejanjanje in doseganje ciljev, ki jih je uporabnik opredelil na začetku sprejema v institucijo.

Je pa institucionalno varstvo še vedno razdeljeno med različne sektorje socialne države, kar je mogoče razbrati tudi iz prejšnjih stavkov. Ta tradicionalna razdelitev med področjem zdravstvenega varstva in socialne oskrbe onemogoča celostno in učinkovito oskrbo. Cilj »nove«, integrirane oblike dolgotrajne oskrbe bi bil oblikovanje novega stebra socialne varnosti in nove mreže storitev, ki ne bi več delila zdravstvenih in socialnih storitev na dve ločeni polji, ampak bi omogočala celostno sodelovanje različnih strok s ciljem ustvarjanja skupnih strategij pomoči in solidarnosti (Flaker *et al* 2008: 22). Ravno zato se je v preteklosti razvil projekt, ki stremi k dezinstitutionalizaciji. Dezinstitutionalizacija se je razvila kot gibanje, katere cilj je bil odpraviti velike represivne ustanove in spodbuditi družbeni premik v skupnost, ki bi prispeval k zmanjšanju bolnišničnih kapacitet in časa, preživetega tam (Flaker 1998: 157). Poleg tega naj bi dezinstitutionalizacija prispevala k oblikovanju alternativnih skupnostnih oblik, ki bi uporabnike podprle in bi predstavljale alternativo dolgotrajnim oblikam zdravljenja v bolnišnicah (Left 1997: 23). Dezinstitutionalizacije ne smemo razumeti le kot zapiranje institucij, ampak tudi kot razvijanje novih oblik podpore in pomoči, ki bi

institucije nadomestile (Videmšek 2013: 53). Ne pomeni le bivanje zunaj institucij, ampak moramo ta pojem razumeti širše. Gre za dezinstitutionalizacijo na mikro, mezo in makro ravni. Torej na ravni posameznika, skupin in skupnosti. Zakaj?

Življenje zunaj institucije za posameznike, ki so večji del svojega življenja preživeli znotraj ustanov, pomeni v prvi vrsti zasebnost, da imaš možnost izbire, samostojnega odločanja. Ne gre za velike želje, ampak za malenkosti, ki imajo za uporabnike globlji pomen, npr. moč odločanja, kdaj bo šel spat, kdaj bo imel kosilo, kdaj bo šel ven. Ko ni dnevni red tisti, ki ti diktira tvoj potek življenja. Govorimo o nadzoru nad svojim življenjem, ki dejansko daje smisel naši civilizaciji in ki »omogoči subjektiviteto, ima učinek, da se dojemamo, kot da odločamo, delujemo, hkrati pa omogoči nove izkušnje« (Flaker *et al*/2008: 95).

Razumevanje dolgotrajne oskrbe skozi prizmo dezinstitutionalizacije je mogoče, če se dotaknemo pomena ključnih točk oziroma potreb, ki morajo biti osebam zagotovljene, da so opolnomočene. Kot prvo je tu stanovanjska problematika. Stanovanje je ena od temeljnih potreb, ne le s fizične perspektive (nudi zavetje itd.), ampak tudi s perspektive socialnih funkcij. Stanovanje je prostor, kjer se družimo, shranjujemo osebne stvari, ustvarjamo družino, kjer se porajata občutka varnosti in zasebnosti. Gre za temeljno identitetno in eksistenčno nujo. Če izhajamo iz sebe, vemo, kako pomembna je ta potreba. Vsakdo je vsaj enkrat v življenju stanoval zunaj svojega doma, bodisi v dijaškem, študentskem domu bodisi pri kom kot gost. Občutki domačnosti, da gre za tvoj dom, da si lahko sproščen, delaš, kar hočeš (ne v negativnem smislu, ampak da nisi pod nadzorom), so mogoči le doma. Ko si rečeš, zdaj pa ja, zdaj se pa lahko sprostim, lahko sem jaz v vseh niansah sebe.

Drugi sklop potreb predstavljata delo in denar. Delo predstavlja eno osnovnih človeških potreb, saj predstavlja ne nazadnje tudi organizacijo identitete, družbenega statusa, preživetja, vzdrževanja družbenih standardov, organizacije identitetnih politik itd. Delo je priznana univerzalna pravica, saj na eni strani zadošča potrebi po biti dejaven, delaven, na drugi strani pa zagotavlja sredstva za preživetje in življenje. Dejstvo je, da delo in denar predstavljata temelj preživetja vseh uporabnikov, predčasna upokožitev zaradi težav v duševnem zdravju pa pomeni tudi manjše mesečne dohodke. Slednji s seboj prinesejo veliko težav, od stanovanjske problematike, drugih socialnih stisk do težav na zasebnem in javnem področju.

Vsakdanje življenje sestavljajo dnevne rutine, prosti čas, vsakdanji opravki (gospodinjska opravila, nakupi, higiena, opravki, prehrana, rekreacija itd.) in so tisti, ki nam dajejo občutek, da smo v resničnem svetu. Prav tako je človek družbeno bitje, stiki z drugimi so fiziološka nuja, preko druženja vzpostavljamo stike, se povezujemo, zato so stiki in družabnost prav tako ena od primarnih potreb.

Na makro ravni, torej na ravni dezinstitutionalizacije v skupnosti, to lahko povežemo tudi s stroko socialnega dela . Institucija je ne nazadnje potreba drugih, včasih tudi nas kot socialnih delavcev. Postavite si vprašanje. Če ste kadar koli potrebovali kakšno storitev od centra za socialno delo, je socialni delavec prišel do vas ali ste vi šli na center, torej institucijo? Verjetno bo odgovor pritrdil drugemu delu vprašanja. Žal nam institucija velikokrat kot »strokovnjakom« predstavlja zavetje, varen prostor, kjer smo mi tisti, ki odločamo in posedujemo moč. Kljub temu da so uporabniki k nam prišli po pomoč, jim je bila ravno s korakom skozi vrata ta odvzeta. Že če izhajamo iz sebe, vemo, da kadar moramo zaprositi pomoč, pokažemo svojo odvisnost od nekoga, ranljivost in tu se naša moč izgubi. Sama vidim dezinstitutionalizacijo tudi v konceptu dela socialne delavke oziroma delavca. Da resnično delamo s perspektive moči, da kot socialni delavci stopimo iz lupine institucij, se približamo ljudem in tako resnično delujemo iz etike udeležnosti, perspektive moči in delovnega odnosa. Držimo se trditve in povabila Jordana, ki pravi, da je socialno delo stroka, ki deluje zunaj trdnih institucionalnih prostorov. Medtem ko imajo pravo sodišče, medicina kliniko, pedagogika šolo, torej prostore, ki avtomatično usmerjajo in narekujejo odnose in izmenjave med ljudmi, ki se tam nahajajo, ko mora obiskovalec avtomatično prevzeti jezik in donose, ki vladajo v instituciji, socialno delo takega posebnega prostora nima; deluje med ljudmi, uporablja njihovo govorico in logiko, ki je podobna vsakdanji (Jordan v Flaker, 2003: 18).

3 SKUPINSKO SOCIALNO DELO

»Skupinsko delo že v svojih začetkih korenini v usmerjenosti tako na spremembo posameznika kot na družbeno spremembo«

(Šugman Bohinc 2012–2013: 63).

3.1 RAZVOJ SKUPINSKEGA SOCIALNEGA DELA

V poznem devetnajstem stoletju se je v Angliji in v ZDA začelo tako imenovano delo s primerom oziroma »*casework*«, ki se je kmalu zatem razvilo v obliko skupinskega dela. Slednje ni imelo razvitega terapevtskega modela, temveč je temeljilo na skupnostnem pristopu ter članom omogočilo krepitev moči, ozaveščanje o pravicah, podporo. Tovrstno zbiranje je imelo fokus na »[...] dobrobiti posameznih članov skoz sprejemanje, tovarištvo in solidarnost ob promociji demokratične participacije, socialne pravičnosti in akcije v civilnih, industrijskih in socialnih ustanovah« (Šugman Bohinc 2012–2013: 58).

Že na začetku so bile razvidne razlike v konceptu dela s posameznikom in s skupino. Delo s primerom se je tako naslanjalo na psihodinamske pristope, skupinsko delo pa na programske aktivnosti, katerih namen je bil spodbujanje aktivnosti članov ter razvijanje aktivnosti, ki bi člane spodbudile k doseganju želenih ciljev. Poleg tega je skupinsko delo v ospredje postavljalo moč posameznikov, ki so bili imenovani kot člani skupine in ne klienti, kar je bilo značilno za delo s posameznikom. Slednje se je na začetku osredotočalo na zagotavljanje potrebnih virov. Pri skupinskem socialnem delu je bila pomoč pravzaprav odnos sodelovanja med člani in vodjo, ki je bil posrednik med potrebami družbe in potrebami posameznih članov skupine. Skupinsko delo se je opiralo na program aktivnosti, ki bi člane spodbudile k akciji, skozi katero bi dosegali želene cilje. Torej aktivnosti, ki bi omogočile učenje, rekreacijo, socializacijo, podporo in rehabilitacijo (Šugman Bohinc 2012–2013: 60–61)

Zgodovina skupinskega dela v socialnem delu sega v dvajseta leta prejšnjega stoletja, in sicer v čas kolonizacijskih gibanj v Kanadi (1920) in v čas pomembnejših socialnih ter gospodarskih nemirov v Združenih državah Amerike (1920–1930). Takrat je bilo skupinsko socialno delo bolj kot metoda pravzaprav gibanje, katerega cilj je bilo predvsem neformalno in prostočasno izobraževanje. Šele leta pozneje je bilo skupinsko delo legitimirano kot samostojno področje znotraj prakse socialnega dela, in sicer leta 1935 na Nacionalni konferenci socialnega dela v Montrealu, kar je pomenilo tudi, da je postalo del izobraževanja za socialno delo (Crawford *et al*/2015: 21).

Čeprav je bilo leta 1950 skupinsko delo znotraj socialnega dela že precej utrjeno in se je že močno razvijalo, je bilo v Veliki Britaniji še precej v povojih. Ta premik skupinskega dela iz neformalnih družbenih okolij in aktivnosti v profesionalne sfere se je kazal v dvomu nekaterih o veljavnosti, smiselnosti skupinskega dela, saj je bila takrat še močno v ospredju tradicija prakse dela s posameznikom. Skupinsko delo takrat ni bilo cenjeno in je bilo videno le kot nekakšen eksperiment. Je pa leta 1959 Eillen Younghusband prakso skupinskega dela v poročilu tečaja socialnih delavcev za Ministry of Health označila kot integrirano obliko socialnega dela, ki posameznike podpira pri razvijanju v družbi in prispeva k skupnosti socialnega dela (prav tam: 22)

Proti koncu dvajsetega stoletja sta se povečala zanimanje socialnih delavcev za razvijanje spretnosti ter število pobud za delo s skupinami. Naraščanje števila dnevnih centrov in skupnostnih centrov je hkrati pomenilo tudi povečanje in razširitev skupinskega dela v praksi socialnega dela (prav tam: 23)

Skozi razvoj prakse skupinskega socialnega dela so se razvili trije modeli skupin za podporo in pomoč, in sicer model socialnih ciljev, model ozdravitve ter vzajemnostni model (Šugman Bohinc 2012–2013: 68–75) (Crawford 2015: 29).

1. **MODEL SOCIALNIH CILJEV** je usmerjen na socializiranje članov v demokratičnih družbenih vrednotah. V ospredje postavlja pomen kulturne raznolikosti in moč skupinske akcije. Največkrat se uporablja v hišah prostovoljcev v revnih naseljih in centrih v soseski. Fokus dela so širša družba in posamezniki v soseski, ki se jih preko programskih aktivnosti usposobi in socializira. Socialni delavec je viden kot oseba, ki krepi njihovo skupno moč in odgovarja na potrebe skupine ter jih vodi v smeri skupnih ciljev.
2. **MODEL ODZRAVITVE** je aktualen v zadnjih letih in je uporabljen predvsem pri posameznikih z vedenjskimi težavami in v okolju formalnih socialnih služb in institucij. Gre za model, ki je zelo strukturiran in časovno omejen. Cilj je okrepiti in rehabilitirati člane, da bi spremenili svoje vedenje, jim skozi ciljno usmerjeno prakso lajšati breme problemov in skrbi ter izboljšati večšine spoprijemanja s težavami. Socialni delavec je vodja, ključni člen spremembe, ki proučuje, »diagnosticira« in izvaja terapijo ter člane vodi k ciljem.
3. **VZAJEMNOSTNI MODEL**, poimenovan tudi interakcijski model, poudarja vzajemen odnos med člani skupine in družbo. Socialni delavec je viden kot pomagajoči, ki pospešuje, facilitira delovanje skupine in deluje kot mediator med potrebami posameznih članov, potrebami skupine in širše družbe. Vzajemnostni model je osredotočen na skupino, na proces ter se navezuje tudi na ekološko sistemsko teorijo, vpliv pa ima še danes. To pa predvsem zato, ker je humanistično usmerjen in v ospredje postavlja pomen rasti in razvoja

skupine, stremi k aktivaciji njihovih prilagoditvenih sposobnosti preko vzajemne pomoči ter poskuša doseči večjo odzivnost družbenega okolja na potrebe članov.

3.2 SKUPINSKO DELO V SOCIALNEM DELU

Fook (2012: 21) socialno delo opredeljuje kot stroko, ki jo sestavlja mnogo kontekstov – materialni, socialni, politični, ekonomski in kulturni. Mednarodna zveza socialnih delavk in delavcev pa socialno delo definirata kot stroko, ki

»[...] spodbuja socialne spremembe, reševanje problemov v človeških odnosih in opolnomočenje ter osvoboditev ljudi za to, da se doseže večje blagostanje. S praktično uporabo teorij človeškega vedenja in socialnih sistemov socialno delo posreduje tam, kjer prihajajo ljudje v interakcije s svojimi okolji. Temeljni načeli socialnega dela sta načeli človekovih pravic in socialne pravičnosti« (Internetni vir 8) (Crawford 2015: 27).

Skupinsko delo v socialnem delu se je razvilo z željo, da bi uspešneje odgovorili na socialne in čustvene potrebe posameznikov članov skupine, skupine kot celote in skupnosti oziroma okolja, v katerega je skupina vpeta in v katerem skupina deluje (Toseland in Rivas 2009: 4).

Skupinsko socialno delo ima različne definicije, in sicer:

1. da gre za »[...] metodo, proces, aktivnost ali prakso dela s skupino ljudi, ki so se zbrali za eno ali več srečanj z namenom spodbuditi želeno spremembo, osebno rast in/ali razvoj« (Crawford *et al*/2015: 16–17).
2. Toseland in Rivas (2009: 12) ga definirata kot »[...] ciljno usmerjena dejavnost z majhnimi podpornimi ali terapevtskimi ter delovnimi skupinami, namenjena zadovoljevanju socialnih in čustvenih potreb in izpolnjevanju nalog. Ta dejavnost je usmerjena k posameznim članom skupine in k skupini kot celoti znotraj sistema socialnovarstvenih storitev.«
3. Konopka (v Crawford 2015: 16) ga opredeljuje kot »[...] metodo socialnega dela, ki uporabnikom s pomočjo ciljno usmerjenimi skupinskimi aktivnostmi pomaga večati socialno delovanje ter pomaga pri uspešnejšemu soočanju z osebnimi, skupinskimi, organizacijskimi in skupnostnimi težavami.«
4. Podobno kot Konopka skupinsko socialno delo opredeljujeta tudi Lindsay in Orton (2011: 7), ki trdita, da gre za metodo: »[...] socialnega dela, ki s pomočjo ciljno usmerjenih skupinskih aktivnosti pomaga posameznikom in skupini dosegati individualne oziroma

skupinske potrebe in cilje ter metodo, ki vpliva in spreminja osebne, skupinske, organizacijske in skupnostne težave.«

5. Dominelli (v Crawford *et al* 2015: 25) razliko med delom s posameznikom in skupinskim delom vidi v tem, da slednje omogoča razvoj več medosebnih odnosov in poudarja uporabnikove moči. Na drugi strani pa delo s posameznikom lahko podpira neenakost moči in zapostavlja uporabnikov socialni kontekst.
6. Po Davisu (v Crawford 2015: 28) je skupinsko delo ciljno usmerjeno, z jasnim namenom in ciljem, ki je lahko skupinsko ali pa usmerjeno na posameznika. Poleg tega skupinska delo ponuja pomagajočega »mediatorja«, ki deluje v smeri podpirajoče interakcije in odnosov.

Poznamo več vrst skupin, v katerih lahko sodelujejo socialni delavci, in sicer skupine za podporo, razvoj in pomoč (podporne, terapevtske, socialne, rekreacijske, izobraževalne skupine) ter delovne skupine (komisije, timi, druge administrativne skupine, raziskovalne/fokusne skupine, skupnostne skupine) (Toseland, Rivas 2009: 4).

Skupinsko socialno delo ima različne cilje, od podpore, izobraževanja, socializacije, osebne rasti, terapije do drugih. Skupine lahko pripomorejo k razvoju vodstvenih veščin in usposabljaajo za razvoj. Stritih (1992: 4) cilj skupinskega dela opredeljuje kot pomoč posameznikom pri uporabi svojih zmožnosti v medčloveških odnosih dosežati tisto raven interakcije pri ustvarjanju novih, smiselnih oblik življenja in dela.

Toseland in Rivas (prav tam: 19–20) kot namene skupinskega dela opredelita rehabilitacijo, habilitacijo, korekcijo, socializacijo, preprečevanje, socialno akcijo, reševanje problemov in razvijanje socialnih vrednot.

Fokus skupinskega dela je odvisen od sistema osebnih in skupinskih vrednot, saj sistem vrednot vpliva na uporabo metod za doseganje individualnih in skupinskih ciljev, zato je pomembno, da kot vodje spoštujemo posameznikov vrednostni sistem, njegovo avtonomijo in osebne odločitve.

Vrednote, ki so v skupinskem socialnem delu osrednjega pomena (Toseland, Rivas 2009: 6–7) (Šugman Bohinc 2012–2013: 15), so:

- udeležенost in pozitivni odnosi med člani skupine, ne glede na okolje, iz katerega izhajajo (socialni status, barva kože, veroizpoved ...),
- vrednota sodelovanja in vzajemnega sprejemanja odločitev, ki sledijo načelom participacijske demokracije, kjer imajo vsi moč vplivanja,

- pomembnost individualne iniciative znotraj skupine, ki vodjo povabi k omogočanju vsakemu posamezniku, da izrazi svoj prispevek, mnenje,
- pomembnost svobode udeležnosti in izražanja svojega mnenja in občutkov, pravica do vključenosti v proces odločanja,
- vrednota visoke individualizacije, ki posameznikove potrebe, zamisli izenači z drugimi člani skupine, jim da prostor v procesu skupine. Slednjo vrednoto lahko povežemo z Lüssijevim načelom interpozicije (Čačinovič Vogrinčič *et al* 2005: 10), kjer se socialni delavec empatično in osebno odzove na dogajanje v odnosu.

Poleg teh so ključnega pomena tudi vrednote spoštovanja in dostojanstva, solidarnosti in vzajemne pomoči, krepitev moči, razumevanje, spoštovanje in tovarištvo med ljudmi z različnimi ozadji (Toseland, Rivas 2009: 7) (Šugman Bohinc 2012–2013: 16).

Pri skupinskem delu ima pomembno vlogo entitativnost, stopnja, pri kateri skupino posameznikov dojemamo kot združeno »bistvo« in ne kot skupek posameznikov (Internetni vir 9). K entitativnosti pripomorejo kohezivnost, medsebojna povezanost, podobnost, skupni cilji, pomembnost skupine, težnja članov, da telesno interagirajo med seboj (Šugman Bohinc 2012–2013: 26), (Crisp, Turner 2010: 128).

Višjo stopnjo entitativnosti imajo tako imenovane intimne skupine, kot je družina, nižjo stopnjo pa delovne skupine (Internetni vir 9). Natančneje je skupine po stopnji entitativnosti opredelil Lickel s sodelavci (Crisp, Turner 2010: 128), (Šugman Bohinc 2012–2013: 27). In sicer so skupine z najnižjo stopnjo ohlapne združbe ljudi, ki živijo v isti ulici, sledijo jim družbene kategorije, skupine ljudi, ki so razdeljene glede na spol, narodnost, veroizpoved idr. Kot tretjo Lickel opredeli delovne skupine, skupine bližine, intimnosti pa so četrta kategorija, ki ima najvišjo stopnjo entitativnosti. Najvišjo stopnjo entitativnosti tako predstavljajo prijatelji, družina, partnerji pa tudi podporne in terapevtske skupine.

3.3 USPEŠNOST SKUPINSKEGA SOCIALNEGA DELA

Crawford s sodelavci (Crawford, Price, Price, 2015: 3) skupino opredeljuje kot osnovno izražanje človeških odnosov in vsebujejo najmočnejšo moč človeka. Skupine so lahko v pomoč ali škodo, delo z njimi pa je hkrati izpolnjujoče, a težko.

Pri skupinskem socialnem delu so pomembno naslednja vprašanja: Zakaj je delo s skupino uspešno? Kako lahko skupinsko delo pomaga uporabnikom? Kaj je tisto, kar deluje?

Toseland in Rivas (2014: 17) prednosti skupinskega dela vidita v:

- empatiji s strani več virov – poosebljanje in razumevanje problemskih situacij uporabnikov s strani članov skupine in vodje,
- feedback (povratna informacija) – deljenje različnih mnenj, pogledov s člani skupine,
- pomoč kot terapija – nudenje pomoči in medsebojne podpore deluje terapevtsko na vse člane, ki si delijo izkušnje in znanje,
- upanje – prisotnost upanja, ki ga dobijo ob izkušnjah tistih, ki so se uspešno spopadli s podobno situacijo,
- vzajemna pomoč,
- normalizacija,
- učenje in preizkušanje novih načinov vedenja, delovanja v varnem okolju, ki ga omogoča skupina,
- preizkušanje resničnosti,
- rekapitulacija – predelovanje, podoživljanje nekaterih dogodkov in odnosnih sistemov znotraj skupine,
- rekonstrukcija izvirne družine – člani skupine delujejo kot nadomestna družina in simbolično predstavljajo člane družine,
- viri – skupina omogoča širok razpon znanj o nekaterih temah, skrbih ter vire in storitve, ki lahko pomagajo pri razreševanju stisk,
- vzorniki – člani skupine in vodje delujejo kot vzorniki,
- solidarnost,
- socializacija – priložnost za premagovanje socialne izključenosti in učenje socialnih veščin od drugih članov skupine,
- transcendenca – deljenje izkušenj in učenje načinov, kako premagati svoje ovire,
- potrditev, validacija,
- učenje o prestanem – učenje s poslušanjem članov o uspešnih spoprijemanju, delovanju.

Podobno kakor Toseland in Rivas, dejavnike uspešnosti opredeli Yalom (1998: 9–10), ki jih poimenuje terapevtski dejavniki. Kot prvega opredeli **vlivanje upanja**, in sicer iz dveh razlogov. Prvi je ta, da upanje v uspešnost procesa, člana prepriča, da ostane del skupine, drugi razlog pa je, da upanje že samo po sebi deluje terapevtsko, kar lahko poimenujemo tudi kot placebo učinek. Terapija z upanjem in prepričanostjo se je že v več študijah in raziskavah pokazala kot zelo uspešna. A ne le član, tudi vodja skupine mora verjeti tako v proces kot tudi v svoj doprinos skupini, da je le-ta uspešna in dosega zastavljene cilje.

Drugi terapevtski dejavnik (prav tam: 10–12) je **univerzalnost**, občutek, da v »problemu« nismo sami. Osebe, ki se zaradi svojih težav, v kontekstu naloge lahko govorimo o osebah s težavami v duševnem zdravju, velikokrat čutijo osamljene in je njihova socialna mreža zelo okrnjena, iščejo občutek pripadnosti, povezanosti. Slednje pa omogoči tudi delitev iste težave, skrbi, ki jim pomeni nekakšno olajšanje.

Proces učenja znotraj skupine prav tako vpliva na njeno uspešnost (prav tam: 12–16), kar lahko pride od uporabnika ali vodje v obliki nasveta, navodila, predloga ali feedbacka. Izobraževanje (tudi o svoji bolezni) pripomore k strukturi skupine, k osebemu razumevanju in povezovanju skupine.

Kot četrti dejavnik uspešnosti skupine Yalom (prav tam: 16–18) izpostavi **altruizem**, ki pomeni prejemanje skozi dajanje, kar omogoča krepitveno izkušnjo. Član skupine še dodatno dobi občutek, da je pomemben člen v procesu. Člani si tako medsebojno pomagajo v obliki podpore, nasvetov, pomiritve in ne nazadnje v deljenju iste izkušnje.

Skupino lahko posameznik doživlja kot svojo primarno družino, kar poimenujemo **korektivna rekapitulacija (rekonstrukcija) družine** (prav tam: 18–20) in je prav tako terapevtski dejavnik. Znotraj skupine se tako oblikujejo odnosi, podobni tistim v družini. Vodje po navadi prevzamejo vlogo staršev, znotraj skupine lahko pride do močnih osebnih razkritij, čustev in intimnosti, a tudi do tekmovalnih in sovražno nastrojenih odnosov.

Vsaka skupina prispeva k **razvijanju socialnih veščin**, se pa te veščine razlikujejo od vrste skupin. K razvijanju socialnih veščin prispeva tudi tako imenovan trening socialnih veščin, ki je tako v Ameriki kot tudi po Evropi prisoten že od šestdesetih let prejšnjega stoletja. Zakaj trening? Rozman (2006: 17–25) pravi, da imamo vsi nekatere socialne veščine, nekaterih pač ne, in tiste, ki jih imamo, lahko treniramo v različnih situacijah ter jih s tem izboljšamo. A pri treningu socialnih veščin ne gre za učenje prilagajanja na obstoječe družbene norme, niti za učenje pravilnega reagiranja v določenih situacijah. Gre za

»[...] učenje reflektiranja lastnega vedenja, za upoštevanje drugega, tistega, s katerim smo v odnosu, in odgovorno ravnanje, kjer ustvarjalnost ne izgublja pomembnega mesta« (prav tam: 19).

Trening socialnih veščin razvija občutek pripadnosti skupnosti, saj posamezniku omogoči, da ob upoštevanju drugih članov skupine oziroma skupnosti zadovoljuje svoje, individualne potrebe, se uči odgovornosti zase in neodvisnega življenja. S tovrstnim skupinskim delom posameznik izkusi grajenje in vzdrževanje socialnih mrež, saj član skupine poleg pridobljenih prijateljstev in poznanstev dobi tudi znanje, kako socialno mrežo razvijati in vzdrževati zunaj skupine (Rozman 2006: 17–25).

Cilji treninga socialnih veščin so:

1. **»povezani z odnosi:** sprejemanje drugačnosti, komunikacije, širitev mreže, učenje v skupnosti, učenje tolerantnosti, sprejemanje različnih mnenj ...,
2. **»povezani s krepitvijo sebe«:** samoevalvacija, soočanje s seboj, prevzemanje odgovornosti, soočanje s krizami in drugo,
3. **»povezani s spoznavanjem konkretnih veščin in tem«:** pogovori o različnih temah, uporaba veščin za boljše delovanje, preprečevanje težav, konstruktivno reševanje konfliktov, opremljanje s konkretnimi veščinami: kuhanje, skrb zase ...«

(Rozman 2006: 24–25).

Socialne veščine ali socialne kompetence? Socialne kompetence so sposobnost učinkovitega delovanja v različnih danih okoliščinah, še posebno tiste kompetence, ki posameznikom omogočajo uspešno sodelovanje v skupnosti oziroma v večkulturnem in večjezičnem prostoru. Socialne kompetence se nanašajo na različne sposobnosti posameznika (komunikacija, timsko delo, jezikovne spretnosti, zavedanje ter spoštovanje drugih kultur in tradicij), ki pripomorejo k vzpostavitvi in vzdrževanju medosebnih odnosov, ki se oblikujejo tako v zasebni kot tudi poklicni sferi (Rozman 2006: 25–26).

Socialne veščine, poimenovane tudi življenjske veščine, so veščine, ki jih posameznik razvije pri sebi, a se kažejo v medosebnih odnosih in v posameznikovem delovanju v socialnem okolju. Socialne veščine delujejo na treh ravneh, in sicer osebna raven oblikujejo veščine, ki posamezniku pomagajo pri graditvi samopodobe, reševanju lastnih težav ter izražanju svojih zamisli. Raven odnosov opredeljujejo tiste veščine, ključne za pogajanje in sodelovanje, sklepanje kompromisov, vzpostavljanje ter vzdrževanje socialnih mrež. Raven širše družbe oziroma makrosistema pa predstavlja tiste posameznikove socialne veščine, ki mu omogočajo občutljivost za druge in prispevajo k dobrobiti države (Rozman 2006: 29).

Trening socialnih veščin je hkrati učenje in treniranje, saj nam omogoča učenje novih in treniranje že usvojenih veščin.

Poleg pridobljenih socialnih veščin lahko zaradi pripadnosti skupini član razvije **oponašalno vedenje**, tj. vedenje, ki posnema delovanje vodje ali posameznega člana. Ta dejavnik je najuspešnejši v začetkih skupine in lahko člane spodbudi k preizkušanju novega vedenja, delovanja, kar lahko sproži nove uspehe (Yalom 1998: 20–22).

Dejavnik obstoja je dejavnik, ki ga uporabniki po Yalomu (23–24) opredelijo kot pomembnega za osebni napredek. Zavedanje, da se bodo kljub pripadnosti skupini z življenjem soočali sami, da je potrebna določena avtonomnost.

Katarza (prav tam: 22–23) je nujna za dober izid skupine, a ne dovolj za njeno uspešnost, lahko pa prispeva k skupinski kohezivnosti, povezanosti, če se odnosi med člani že vzpostavljene. A dovolj ja, da se močna čustva in občutki zgodijo v človeku samem.

Skupinska kohezivnost in medosebno učenje (prav tam: 24–33) sta dva dejavnika, ki sta za delovanje skupine zelo pomembna. Skupinska kohezivnost opredeljuje občutek povezanosti, solidarnosti, »skupinskosti«, kar prispeva tudi k rednemu obiskovanju srečanj, sodelovanju in k medsebojni podpori.

Skupinsko delo ima tudi svoje pomanjkljivosti, ki jih ne smemo prezreti. In sicer podrejenost ali konformnost ter odvisnost med člani, samorazkritje v skupini pa s seboj prinese tudi nevarnost za kršenje zaupnosti in druge škodljive odzive. Poleg tega se lahko dinamika skupine osredotoči na bolj zgovorne in asertivne člane skupine ter tako zapostavi preostale, bolj tihe (Toseland, Rivas 2014: 17). Zato je pomembno, da se znotraj skupine in kot vodje potrudimo, da vsak od članov dobi priložnost za izražanje svojih mislih, stisk, vprašanj, dilem. Vodja mora imeti znanje za ravnanje, torej moč vzpostaviti in vzdrževati deloven odnos in kontekst socialno-delovnega odnosa ter podeliti svoje strokovno znanje (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl, Možina, 2005: 15):

- poslušanje brez vnaprejšnjih sodb,
- vzpostavljanje sodelovanja in dogovarjanje,
- nemoraliziranje,
- krepitev moči,
- aktivna participacija,
- usmerjenost na rešitve,
- ustvarjalnost.

Da je pomoč uspešna, v tem primeru proces pomoči znotraj skupinskega dela, je temeljni pogoj odnos med pomagajočim in uporabnikom; odnos, ki naj temelji na zaupanju, toplini, empatičnem razumevanju in sprejemanju. Prav tako so te dimenzije pomembne za odnose med člani skupine (Šugman Bohinc 2012–2013: 39).

Ne moremo mimo dejstva, da je uspešnost procesa znotraj skupine odvisna tudi od vodje, čigar naloga je skozi program skupine nuditi pomoč pri razvijanju sistema vzajemne pomoči, spodbujanje

razumevanja, cenjenje in spoštovanje skupinskih procesov, ki tvorijo močan temelj za spremembo. Vodja mora krepiti posameznikove moči za samostojno delovanje znotraj in zunaj skupine ter pomagati članom podoživeti svojo skupinskost na točki zaključevanja skupine (Šugman Bohinc 2012–2013: 77).

Za učinkovito sodelovanje s posamezniki, družinami, skupinami, organizacijami in skupnostjo mora vodja imeti poglobljena znanja o človekovem razvoju in biti sposoben empatičnega odzivanja, imeti strokovna znanja in spretnosti organiziranja konteksta za skupinski dialog v smeri dogovorjenih sprememb in ciljev (zmožnost skupaj s skupino ustvariti vzdušje in kontekst, ki bi k temu pripomoglo (organizacijske in strokovne spretnosti). Potrebna so poglobljena znanja o človeškem razvoju. Je pa pomembno tudi znanje o posamezni populaciji, s katero sodelujemo, saj vsaka populacija (otroci, mladostniki, starostniki) zahteva določeno občutljivost (prav tam).

3.4 SKUPINSKA DINAMIKA

Skupinska dinamika je rezultat interakcij med člani družine, kar vpliva na vedenje posameznih članov in skupine kot celote. Naloga socialnega delavca je pomagati skupini razviti dinamiko, ki podpira zadovoljitev socialnih in čustvenih potreb članov, pri tem pa spodbuja izpolnjevanje skupinskih nalog.

Pomembno je zavedanje o občutljivosti skupine, saj lahko nepozornost in neobčutljivost vodje pustita travmatične posledice v celotni skupini. Zato je izrednega pomena v skupinskem delu empatija, vodenje, da kot vodje nenehno preverjamo misli članov skupine, odkrivamo pomen določene teme pri posameznih članih skupine in omogočimo individualno srečanje, če je treba.

V najširšem pomenu skupinska dinamika opredeljuje vedenja, socialne procese, odnose in držo, ki se ustvarjajo v skupini in med njo. Pojem skupinska dinamika tako obsega interakcijo, komunikacijo in izmenjavo med posameznimi člani skupine (Crawford *et al*/2015: 17).

Ločimo štiri dimenzije skupinske dinamike (Toseland in Rivas, 2009: 65), in sicer:

1. komunikacijski in interakcijski vzorci,
2. kohezija oziroma povezanost,
3. socialna integracija in vpliv,
4. skupinska kultura.

Pomembno je zavedanje, da na našo interpretacijo komunikacije vplivajo življenjski položaji, stereotipi, status in položaj komunikatorja, predhodne izkušnje, predpostavke in vrednote. V okviru komunikacijskih in interakcijskih vzorcev poznamo štiri oblike komunikacij znotraj skupine:

- **»mlaj«**, ki v ospredje postavlja vodjo, interakcija pa poteka izmenično, od vodje k članu in od člana k vodji,
- **izmenjava** je oblika komunikacije, ker člani skupine govorijo izmenično, v ospredju je vodja,
- pri **»vročem stolu«** gre za daljše komuniciranje naprej-nazaj med vodjem, ki je v ospredju, in posameznim članom, drugi člani skupine pa interakcijo opazujejo,
- **prosti tok** je edina oblika komunikacije, pri kateri odgovornost za komuniciranje prevzamejo vsi člani skupine

(Šugman Bohinc 2012–2013: 90).

Komunikacijski in interakcijski vzorci se lahko spremenijo, dejavniki spremembe pa so lahko gesla in ojačevalci, čustvene vezi, podskupine, ki se razvijejo znotraj skupine, velikost in fizična razporeditev skupine ter odnosi moči in statusa v skupini (prav tam: 92–95).

Skupinska kohezija prispeva k pripravljenosti članov, da ostanejo del skupine. K njej pa pripomorejo medsebojna naklonjenost med člani skupine in v sami skupini, občutek enosti in skupnosti ter občutek timskega dela in duha skupnosti. K privlačnosti skupine prispeva potreba po včlanjenosti, prepoznavanju in varnosti, pričakovanje koristi od udeležnosti v skupini ter pozitivnih in negativnih posledic skupine ter primerjava skupine z drugimi skupinskimi izkušnjami. Za skupinsko kohezijo je pomembno, da vodimo skupino v smeri odprte interakcije, da se trudimo, da zadovoljimo potrebe članov ter dosegamo cilje, ki smo si jih zadali v dogovoru s člani skupine. Ravno nasprotno pa prevelika skupina negativno vpliva na skupinsko kohezijo (prav tam: 97–101).

Povezanost v smislu prilagajanja in sprejetost uporabnika kot člana skupine definirata socialno integracijo in vpliv, h kateri prispeva socialna urejenost in stabilnost skupine. Socialno integracijo podpirajo tudi norme, vloge in statusne hierarhije, a le če jih vodja skupine toliko spodbuja, da dajejo skupini zadostno strukturo, pripomorejo k doseganju ciljev in ne omejujejo sposobnosti članov (prav tam: 102–108).

Skupinsko kulturo določajo vrednote, prepričanja, običaji in tradicije, in sicer na treh ravneh. Simboli in rituali skupinsko kulturo opredeljujejo »na površini«, medsebojna integracija med člani določa skupinsko kulturo na »globlji« ravni, o »najgloblji« ravni pa govorimo, kadar skupina razvije skupna jedrna prepričanja, ideologije in vrednote. Da skupina razvije skupno kulturo, mora vodja v potek skupine prinesiti zgled vrednot, kot so odprtost, samoodločanje, poštenost in sprejemanje razlik.

Delovati na način, ki spoštuje vrednostni sistem vsakega člana vodi v premagovanje stereotipov in z uravnoteženjem potreb članov prispeva k doseganju ciljev (prav tam:109-111).

3.5 USTVARJALNOST

Predmet socialnega dela je pomoč posamezniku, družini in/ali skupini pri oblikovanju skupnih rešitev in zelenih izidov. Prav tako ima socialno delo številna orodja, ki so nam lahko v pomoč pri našem delu, ustvarjalnost je le ena izmed njih. Šugman Bohinc tako pravi, da je ustvarjalnost pomembna, a le toliko, kolikor prispeva »[...] k večji učinkovitosti, uspešnosti metodološkega pristopa, intervencije, načina reševanja problema« (Šugman Bohinc, 1994: 318).

Ustvarjalnost je pri ljudeh prisotna že od ranega otroštva, a se jo z leti zaradi premoči jezika in besednega komuniciranja velikokrat potisne v podzavest. Za otroke so namreč gib, ples, glas in igra najbolj naraven, spontan način samoizražanja in sporazumevanja (Šugman Bohinc, 1994). Podjed in Vrešak pravita, da umetnostno ustvarjanje pomaga človeku do osebne integracije ter da je umetnostna dejavnost samorasla in izvira iz človekove notranjosti (Podjed, Vrešak: 2005).

Socialno delo stremi k več ciljem, a skupno vsem je zagotovo želja pomagati posameznikom ali skupinam, da bi dosegli kar najvišjo stopnjo socialnega, duhovnega in telesnega ugodja (Friedländer, Pfaffenberger, 1970). Tudi ustvarjalnost da tistemu, ki se ji prepusti, »[...] občutek, da je lahko ustvarjalen in da lahko raziskuje in spreminja stvari, kar da človeku zagon in svobodo« (Trstenjak, 1981). Šugman Bohinc pa pravi, da »[T]ovrstna kulturna dejavnost lahko preprosto razveseljuje, sprošča, povzroča ugodje, prispeva k integriranosti posameznika v odnosih, poleg tega se zrašča z značilnostmi, kot so; prostovoljnost, spontanost, svoboda, izziv, priložnost za socializacijo ter rast in razvoj. Prispeva lahko k nezavedni, a učinkoviti in trajni rešitvi problema« (Šugman Bohinc, 1994: 318).

Ravno zaradi pozitivnega učinka in občutkov, ki jih prinaša ustvarjanje, ustvarjalnost v socialnem delu ne bi smela biti prezrta. Uporabnikom namreč ni vedno lahko ubesediti svoje stiske in izkušenj, lahko pa jo izrazijo s pomočjo umetnosti, lahko so to ples, igra, slikanje, ali pa preko glasbe. Socialni delavec/delavka mora v procesu učenja razviti osnovni odnos do ustvarjalnosti. Ustvarjalnost namreč omogoča, da stimuliramo uporabnika, da stopi iz ustaljenih okvirjev, ter s tem ustvarimo možnost za prekinitev neželenega sistema vzorcev. Umetnost oziroma umetniško ustvarjanje povzroči nepredvidljivo situacijo, v kateri bo uporabnik bolj dojemljiv za spremembe, ravno zato, ker ne more obstati v svojem normalnem, predvidljivem okolju (Berg, 2000). Ljudje smo namreč v veliki meri naučeni slediti utrjenim vzorcem, ki so ustvarjeni znotraj okvirja, sestavljenega iz znanj, pogledov,

spretnosti in čustvenih povezav. Cor Van den Berg pravi, da je ustvarjalnost tista človekova sposobnost, ki lahko izzove v posamezniku preobrat v njegovem ustaljenem načinu delovanja in mišljenja.

Kadar se socialni delavec/-ka odloči, da bo v kontekstu delovnega odnosa uporabil tudi ustvarjalne medije, hkrati sprejme odločitev, da bo šlo za projekt sodelovanja, ki vključuje sporazumevanje, dogovarjanje in skupno iskanje rešitev. Tu sama vidim postmoderni pristop, saj ne nazadnje s kreativnimi tehnikami, ki nam omogočajo, da aktiviramo človekove notranje moči, sprožimo miselne procese in odpremo možnosti skupnega ustvarjanja, sodelovanja resničnosti in resnice (Šugman Bohinc, 2010).

Različne ustvarjalne tehnike uporabljajo funkcije VAKOG – vizualno, avditivno, kinestetično, olfaktorno, gustatorno – ter tako v interakciji z uporabniki skušajo preokvirirati znano situacijo in jo postaviti v nov kontekst (Šugman Bohinc 2012-2013: 28-29) . Ko zamišljeno prihodnost premaknemo v sedanost in vključimo vse kognitivne funkcije in jezikovne funkcije, omogočimo, da uporabnik pogleda z druge perspektive. Pri preokvirjanju gre za osebno, konkretno, za tukaj in zdaj. Gremo od zakaj k vprašanju kako, od problema k rešitvi, od preteklosti v prihodnost, od nemoči k moči. Ko oseba ustvarja, slika, riše z barvami, ustvarja različne barvne spektre čustev, vizualno prikaže svoje občutke ter na primer, kadar želi močnejše barve, bolj pritisne na papir in tako spodbudi kinestetičen del človekovega doživljanja. Besede postanejo le sopotnik pri izražanju svoje življenjske zgodbe. Pomembno je, da se zavedamo, da izražanje z umetnostnimi izraznimi sredstvi deluje terapevtsko samo takrat, kadar ga uporabljamo kot obliko komunikacije, kot način izražanja osebnih čustev in misli.

V prvi vrsti je želja socialnega dela prepoznati in spodbuditi človekove potenciale in vire. Zato pri ustvarjanju ni pomembno, kakšen je končni izdelek, ampak gre predvsem za pomen procesa, ki se odvija med ustvarjanjem. Ta proces namreč odpre mnogo tem, ki so močno povezane s socialnim delom: komunikacija, doživljanje, izražanje čustev, skupinska dinamika, reflektiranje, stiske itd. Ustvarjalne medije tako uporabljamo kot dobrodošlo pomoč uporabniku na njegovi poti soočanja s stiskami in odkrivanja rešitev. Ustvarjalnost v socialnem delu se spodbuja na različne načine, smo pa v procesu psihosocialne pomoči kot sogovorniki vedno naravnani k temu, da spodbujamo uporabnika k celostnemu sodelovanju in odkrivanju njegovih dosedanjih ustvarjalnih in učinkovitih načinov reševanja problemov.

4 METODOLOŠKI DEL

Metodološki del magistrske naloge sem zastavila kot akcijski projekt v skupnosti (Dragoš, Žnidarec Demšar, 2005), in sicer zato, ker tovrstnega sklopa delavnic v posebnem socialnovarstvenem zavodu še ni bilo izvedenega in ker gre za zelo obsežen projekt, katerega uspešnost bi težko »izmerila« in ubesedila s kvantitativno ali kvalitativno raziskavo.

Poleg tega sem ta način evalvacije projekta že zasledila, in sicer v diplomskem delu Anite Zelić. Diplomaska naloga z naslovom Fototerapija - fotografija kot umetnostno izrazno sredstvo v kontekstu psihosocialne pomoči (Zelić, 2012) je primer dobre prakse, ki mi je bil v pomoč, saj je avtorica uspešno in razvidno evalvirala izvedene delavnice v Ozari s pomočjo smernic, ki so zapisane v navodilih za izvedbo akcijskega projekta v skupnosti.

Gradivo, ki sem ga vključila v metodološki del naloge, so:

- fotografije ali fotokopije izdelkov, ki so bili izdelani na delavnicah,
- osebne refleksije vseh udeležениh, vključno z vodjama delavnic,
- opisi aktivnosti.

4.1 POBUDA ZA NASTANEK PROJEKTA IN OPREDELITEV PROBLEMA

Za magistrsko nalogo sem sodelovala z zaposlenimi in stanovalci Doma upokojencev Idrija, oskrba in varstvo starostnikov, d. o. o., gospodarska družba, ki izvaja neprofitno socialnovarstveno dejavnost institucionalnega varstva. Gre za javno-zasebno partnerstvo, saj je po gradnji novega doma z investicijo partner postal tudi Kolektor-Koling oziroma FMR, d. d., ki je danes lastnik Doma upokojencev Idrija (DUI).

DU Idrija izvaja dejavnost na dveh lokacijah, in sicer na lokaciji v Idriji in v enoti Marof. V idrijski enoti se izvaja institucionalno varstvo starejših oseb nad 65 let, enota Marof pa opravlja dejavnost posebnega zavoda, saj se v njej izvaja dejavnost institucionalnega varstva starejših z duševnimi motnjami ter dejavnost institucionalnega varstva odraslih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

Leta 2011 je DUI po preimenovanju in preoblikovanju pridobil koncesijo za opravljanje storitev institucionalnega varstva starostnikov ter odraslih oseb s posebnimi potrebami. DU Idrija izvaja javna pooblastila v postopku sprejema, premestitve in odpusta upravičencev do storitve institucionalnega

varstva v skladu s Pravilnikom o postopkih pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva ter v skladu s Pravilnikom o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev.

Zamisel o zasnovi osnovnega koncepta z mlajšimi odraslimi osebami s težavami v duševnem zdravju mi je dala strokovna vodja DU Idrija, saj je vsako leto več mlajših odraslih oseb s težavami v duševnem zdravju, ki so nastanjeni v posebnem socialnovarstvenem zavodu Marof, kar sem opazila tudi sama, program pa je bil oblikovan predvsem za stanovalce, starejše od 60 let.

Do leta 2020 naj bi tako enota Marof doživela temeljito prenovo, ki bo imela tudi prostor za mlajše odrasle s težavami v duševnem zdravju in bo izvajala program, ki bo primeren za mlajše odrasle. Projekt Klub mladih je bil oblikovan kot prostovoljni koncept, v katerega se je nato vključila tudi delovna terapevtka Klavdija Prezelj.

Pred zagonom skupine sem o potrebah mlajših odraslih spregovorila tudi z uporabniki, ki so mi povedali, da pogrešajo aktivnosti zase, saj se zdaj udeležujejo le skupin, katerih člani so starejši. Želijo si aktivnosti, ki bi bile fizično bolj naporne, kot na primer plavanje, pohodi, košarka ... Strokovne službe sicer letno prilagajajo program z uvedbo širšega nabora aktivnosti za mlajše stanovalce, a kljub temu je prisotna potreba po dodatnih aktivnostih, ki bi bile dopolnitev že obstoječim.

Po pogovoru s strokovno delavko in delovno terapevtko smo se odločili, da zaenkrat oblikujemo le en program aktivnosti, ki bi zbral več mlajših odraslih in jim enkrat tedensko omogočil aktivnosti, ki bi bile prilagojene njihovim potrebam in željam. In tu se je razvila zamisel o projektu, ki bi sledil načelom skupinskega socialnega dela.

Želela sem raziskati, kako bi se tovrsten projekt skupinskega socialnega dela izkazal v sodelovanju z mlajšimi odraslimi s težavami v duševnem zdravju, kako bi vplival na medsebojne odnose stanovalcev, vključenih v projekt, ter ali bi s pomočjo projekta hkrati tudi uresničevali kriterije socialnovarstvenih storitev.

S tovrstnim projektom in pridobljenim znanjem bi lahko pokazala možnosti za obogatitev pristopov pomoči mlajšim odraslim s težavami v duševnem zdravju v instituciji.

Čeprav je naloga oblikovana kot akcijski projekt v skupnosti, sem si kljub temu skozi projekt želela odgovoriti na vprašanje, ali skupinsko socialno delo omogoča udejanjanje specifičnih kriterijev institucionalnega varstva. V tej smeri sem oblikovala raziskovalna vprašanja, na katera bom preko izvedbe dobila odgovore ter tudi v tej smeri projekt evalvirala in ocenila kot uspešnega oziroma neuspešnega.

1. Kako skupinsko socialno delo prispeva k samostojnosti stanovalcev posebnih socialnovarstvenih zavodov?
2. Kako skupinsko socialno delo prispeva k ohranjanju sposobnosti in delovnih znanj ter k razvijanju novih spretnosti in talentov uporabnikov?
3. Ali – in če da, kako skupinsko socialno delo vključuje principe soodločanja in sodelovanja?
4. Kako skupinsko socialno delo prispeva k razvijanju osebne odgovornosti?
5. Ali – in če da, kako skupinsko socialno delo prispeva k razvijanju sožitja med uporabniki institucionalnega varstva?
6. Kako lahko s skupinskim socialnim delom spremljamo in udejanjamo osebne individualne načrte?
7. Kako skupinsko socialno delo vpliva na kakovost življenja v instituciji?

4.2 OPREDELITEV CILJEV

Prioritetna cilja:

- vzpostavitev skupine (do 10 oseb), ki bi bila vključena v projekt skupinskega socialnega dela, in
- oblikovanje koncepta delavnic skupinskega socialnega dela, ki bi odgovarjal na potrebe in želje uporabnikov, sledil individualnim načrtom uporabnikov ter hkrati uresničeval splošne in specifične kriterije institucionalnega varstva.

V okviru teh dveh ciljev nameravam:

- pregledati individualne načrte uporabnikov, vključenih v projekt,
- pripraviti delavnice (cilj je udejanjanje kratkoročnih in dolgoročnih ciljev individualnega načrta uporabnika) in prilagoditi aktivnosti skupini tako, da bodo aktivnosti pripomogle k razvijanju komunikacije, boljših medsebojnih odnosov, boljši skupinski dinamiki in k razvijanju spretnosti ter veščin ustvarjalnosti.

Merski instrumenti za ovrednotenje projekta so:

- izdelki, ustvarjeni na delavnicah,
- zapisi zgodb in refleksij udeležencev,
- osebna refleksija delavnic.

4.3 OPREDELITEV STRATEGIJ ZA URESNIČITEV CILJEV

Dragoš in Demšar (2005: 27) strategijo opredelita kot »[...] celoto namenov, načrtov, aktivnosti, sredstev in odločitev [...]«, od katerih je odvisno, ali bo projekt uspešen ali ne in ki je neposredno povezan s postavljenimi cilji. Pri zapisu strategij gre torej za zapis vseh načinov, poti postopkov oziroma ravnanj, ki so v danem trenutku najprimernejši za doseg cilja projekta.

Ker pa gre tukaj za dodatno storitev k že uveljavljenim socialnovarstvenim storitvam v okviru institucionalnega varstva, v tem primeru govorimo o alternativnih strategijah, hkrati pa gre tudi za komplementarne storitve, saj smo prakso socialnega varstva še dodatno obogatili in dopolnili.

Z vidika vplivanja na druge bom uporabila:

- strategije sodelovanja,
- metode skupinskega dela in skupinskega socialnega dela:
 - uporaba ustvarjalnosti kot medija za komunikacijo,
 - uporaba metod skupinskega dela kot medij za skupinsko kohezijo in razvijanje medsebojnih refleksij,
- strategije dialoga:
 - uporaba dialoga za samoraziskovanje in refleksijo,
 - uporaba dialoga za spodbujanje komunikacije in medsebojne interakcije,
- strategije sodelovanja in povezovanja,
- strategije skupinske dinamike.

4.4 IZVEDBENI NAČRT

Vzpostavitev skupine:

- vzpostavitev stika z mlajšimi odraslimi, stanovalci posebnega zavoda, ki bi bili morebitni člani skupine projekta Klub mladih,
- organiziranje prvega srečanja z možnimi udeleženi, na katerem bi predstavila namen projekta in koristnost vključitve v skupino in v proces dela.

Oblikovanje koncepta delavnic

- pregled individualnih načrtov udeleženi v projekt,
- pogovor z udeleženi v skupini o tem, katerih aktivnosti si želijo,

- oblikovanje posameznih aktivnosti, ki bi odgovarjale:
 - potrebam in željam uporabnikov,
 - potrebam organizacije
- ter udejanjale:
 - specifične in splošne kriterije institucionalnega varstva,
 - kratkoročne in dolgoročne cilje individualnega načrta,
- oblikovanje aktivnosti, ki bodo orodje za:
 - razvijanje komunikacije,
 - razvijanje boljših medsebojnih odnosov,
 - razvijanje boljše skupinske dinamike,
 - razvijanje spretnosti in veščin ustvarjalnosti,
 - večjo kakovost življenja uporabnikov,
 - zagotavljanje aktivnih oblik socialnega varstva,
- upoštevanje in priprava potrebnega materiala za izvedbo posamezne delavnice.

Oskrba z materialom

- sprotno dogovarjanje s strokovno službo in delovno terapevtko, katere materiale mi lahko omogočijo, sicer pa nakup materiala z lastnimi finančnimi sredstvi.

Izvedba delavnic

- priprava prostora skupaj z uporabniki, udeleženi v projekt (beljenje, čiščenje, opremljanje),
- prilagoditi aktivnosti glede na tok skupinske dinamike ter zanimanje za določene teme,
- povabiti udeležence k osebni refleksiji posamezne delavnice,
- ob zaključku vsake delavnice zapisati osebno refleksijo delavnice.

Vrednotenje projekta

- ovrednotiti projekt skozi pregled aktivnosti in preveriti, kako so uresničevale:
 - specifične in splošne kriterije institucionalnega varstva,
 - kratkoročne in dolgoročne cilje individualnega načrta,

- ovrednotiti projekt skozi osebno perspektivo in perspektivo udeležencev ter s pomočjo izdelkov, izdelanih v sklopu delavnic, in zapisov njihovih interpretacij

4.5 IZVEDBA

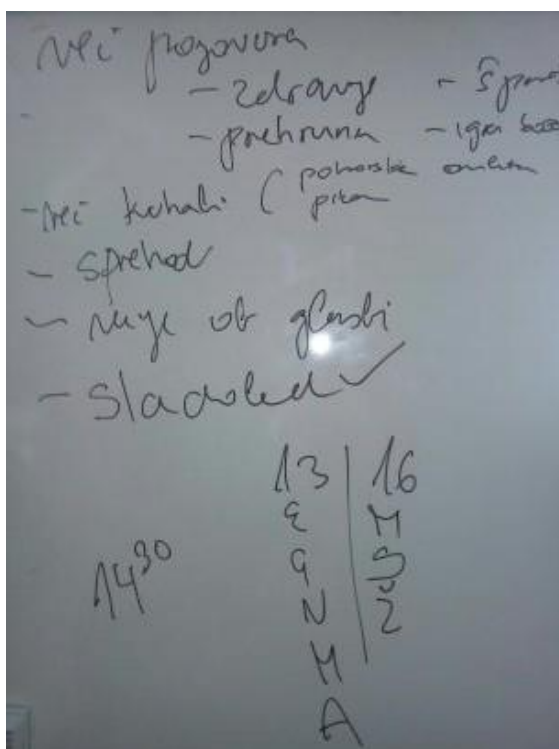
Opis izvedbe projekta je razdeljen na dva dela, in sicer v prvem delu opisujem potek projekta, kakor je potekal kronološko, drugi del pa je namenjen predstavitvi vsebine projekta.

V tem delu so predstavljene aktivnosti Kluba mladih, ki smo jih izvajali na več srečanjih. Pri oblikovanju aktivnosti sem si pomagala z različnimi viri, predvsem tujimi. Tako sem posamezne aktivnosti prilagodila željam in potrebam uporabnikov ter tudi njihovi starosti. V največjo pomoč pri oblikovanju aktivnosti sta mi bila spletna knjiga 40 ledolomilcev za majhne skupine avtorja Grahama Knoxa in priročnik Lawrence Shapiro o 101 načinu, kako otroke naučiti socialnih veščin. Opisu aktivnosti bodo sledile fotografije ali kopije izdelkov, izdelane na delavnicah. Imena udeleženi so izmišljena. Ker magistrska naloga sledi principu varstva osebnih podatkov, so fotografije, na katerih so člani skupine, obdelane, da so obrazi uporabnikov neprepoznavni. V poglavje o vsebini projekta sem vključila le delček izdelkov z delavnic, preostanek pa lahko pregledate v poglavju Priloge. Tam so no voljo tudi osnutki za posamezne aktivnosti.

4.5.1 POTEK PROJEKTA IN DINAMIKA DOGAJANJA

Projekt se je začel z dogovorom s strokovno vodjo v enoti Marof. Ker smo za namen projekta dobili takrat nerabljen prostor v instituciji, je pogovor vseboval tudi dogovor o skupni ureditvi prostora. To je pomenilo skupinsko čiščenje in beljenje prostora, ki bi ga pozneje organizacija še opremila ter na novo položila tla. Ker bi šlo za skupnostni projekt, sem v tem videla priložnost za medsebojno povezovanje.

Nato je sledilo zbiranje morebitnih udeležencev v projektu, ki sem jih o projektu, namenu in obliki seznanila najprej individualno in jih povabila na prvo skupno srečanje. Na prvem srečanju sem jih ponovno seznanila z namenom in potekom naših

SLIKA 4.1: BRAINSTORMING ŽELJA IN IDEJ KLUBA MLADIH

srečanj, z okvirnimi aktivnostmi skupine ter jih povprašala o njihovih željah in potrebah. Informirala sem jih tudi o prvem skupnem projektu – pripravi prostora. Na prvem skupnem srečanju je bilo približno 15 morebitnih članov skupine, od tega se jih je na začetku aktivnosti udeleževalo 8, nato je 1 član skupino zapustil, 2 nova sta se nato med letom na novo pridružila. Zdaj skupina šteje 9 članov in 2 vodji. So pa člani na srečanjih izrazili željo, da se skupina zapre za nove člane.

Že na začetku mi je bilo razloženo, da se zaradi težav v duševnem zdravju motivacija uporabnikov zelo razlikuje in spreminja. S tem sem se soočila že prvi dan, ko na prvo skupno srečanje ni bilo nobenega uporabnika. Kljub temu da nisem želela nobenega siliti k obisku aktivnosti, saj se zavedam, da to vpliva na kreativni proces uporabnika, sem za pomoč zaprosila delovno terapevtko Klavdijo. Bila sem namreč prepričana, da projekt potrebuje le prvi zagon, saj sem verjela v njegov uspeh.

Zanimanje in aktivnost uporabnikov sta iz srečanja v srečanje naraščala, kar potrjuje tudi dejstvo, da skupina deluje že dve leti v skoraj nespremenjeni obliki.

V magistrsko nalogo sem vključila vsebino ključnih delavnic, ki smo jih izvedli v obdobju dveh let, saj je nato projekt Klub mladih prerasel okvirje projekta in postal skupina za samopomoč. Danes aktivnosti Kluba mladih obsegajo pogovore o stiskah, dilemah, srečanja so namenjena druženju, skupnemu kuhanju, sprehodom, izletom, branju knjig in izobraževanju.

Srečanja se vedno začnejo s skupnim pitjem kave in z vprašanjem »Kaj se ti je v tem tednu lepega zgodilo?«, kar proces dela usmeri v pozitivno smer razmišljanja, dvigne energijo skupine in prispeva k boljšemu počutju. Na začetku delovanja skupine je k uvodu spadal tudi »ledolomilec« (Internetni vir 7), ki je lahko aktivnost ali igra, ki se jo uporablja za dobrodošlico in za ogrevanje skupine ter medsebojne komunikacije. Učinkovit ledolomilec spodbudi pogovor in zagotovi članom skupine, da uživajo v srečanju. Na začetku spoznavanja lahko ledolomilec pomaga k medsebojnemu spoznavanju, lažjemu pomnjenju imen članov itd. Za ledolomilce se odločamo, kadar želimo ogreti ozračje in omogočiti sproščen pogovor, komunikacijo, da »podremo« meje med posamezniki, ki bi lahko onemogočile sproščeno in odkrito komunikacijo.

Razlikujemo tri vrste ledolomilcev (prav tam).

1. Ledolomilci za zabavo – ko se člani skupine med seboj že poznajo, smeh in pogovor lahko pripomoreta k »ogrevanju«. Ko pa se člani med seboj še ne poznajo, je ledolomilec dobra zamisel za spoznavanje drug drugega. Ledolomilec tudi pripomore, da se v resnici zgodita medsebojno spoznavanje in pogovor. To je tudi ključ za člane, da v srečanju vidijo koristnost in vrednost ter v tem uživajo.

2. Ledolomilci kot vstop v temo srečanja – tudi tovrstni ledolomilci lahko spodbudijo smeh in pogovor, a je v prvi vrsti njihova naloga, da odprejo temo posameznega srečanja.
3. Ledolomilec kot socialna igra, celotna delavnica.

V magistrsko nalogo sem vključila le nekatere delavnice, ki so po mojem mnenju najbolj prispevale k oblikovanju skupine, h grajenju medsebojnega zaupanja in prijateljstva. Poleg tega pa sem v nalogo vključila še pomembnejše projekte, ki smo jih izvajali.

4.5.2 VSEBINA PROJEKTA

4.5.2.1 AKTIVNOST 1: SKUPNOSTNA OBNOVA PROSTORA

Ta aktivnost se je začela v sredini februarja in je trajala več kot mesec dni. Cilj je bil preobrazba nekdanje šivalnice v Klub mladih.

Prvo februarско srečanje je bilo namenjeno zbiranju zamisli vseh tistih, ki jim bo ta kotiček namenjen. Idej, kako bomo preobrazili prostor, je bilo vsaj toliko, kolikor nas je bilo zbranih. Še posebno se je zataknilo pri izbiri barve sten, a smo se nato odločili, da bomo prostor prebarvali belo, svoj pečat pa bomo pustili z barvnimi odtisi svojih rok na stenah kluba.

Delovna akcija se je začela s čiščenjem prostora. Iz njega smo odnesli vse, kar bi nas oviralo pri pleskanju sten. Vsakdo je prispeval svoj delež – Aleksander in Klavdija sta se odlično znašla z izvijači, da smo odstranili police, dekleta smo iz prostora odnesle pohištvo, Ana pa je za piko na i z metlo počistila prah in smeti.

Prvi ponedeljek v marcu se je začelo zares. Z maskimim lepilnim trakom smo zaščitili robove tal, oken in vrat, cevi smo ovili s časopisnim papirjem, zaščitno folijo pa smo uporabili za tla in omaro. Ema in Marija sta zmešali emulzijo po navodilih Aleksandra, slednji pa je emulzijo hitro nanese na stene in strop.

Nato smo počakali, da se je posušilo. A že takoj v sredo smo začeli beliti. Najprej smo s čopiči šli okrog vseh cevi, oken in vrat. Tudi robove sten smo morali najprej prebeliti s čopičem. Delo je zahtevalo veliko časa, truda,

SLIKA 4.2: PRENOVLJEN KLUB MLADIH 1

potrežljivosti in natančnosti. Velikokrat smo morali premagati tudi strah pred višino ter stopiti na lestev. Kot največji pleskarski mojster se je zagotovo izkazal Aleksander, ki je spretno vihtel valjček in na stene natančno nanašal barvo. Da bi bilo beljenje res uspešno, smo se odločili, da bomo barvo nanесли dvakrat. Zato smo akcijo ponovili še v sredo, 11. marca. V treh urah nam je uspelo in pogled na pobeljen prostor je bil razveseljujoč.

Sprememba prostora je že od daleč vidna. Odtisi rok v različnih barvah s podpisi pa le še dodatno popestrijo ta, zaenkrat še nepopisan list. Družabni klub bo v dom vsak dan zagotovo vnesel novo energijo. Priložnost za vse mlajše stanovalce, da se družijo, med seboj spoznajo in spletejo še močnejše prijateljske vezi.

Preobrazba družabnega kluba je bila odlična priložnost, da smo se med seboj povezali tako stanovalci kot tudi delavci in prostovoljci. Da smo raziskali svoje talente in da smo resnično prispevali svojo zamisel in sebe pri ustvarjanju tega kotička.

MARKO: Všeč mi je, ker bomo imeli možnost likovnega ustvarjanja. Že zdaj hodim risat.

ANA: V redu je, dobimo tudi kavo.

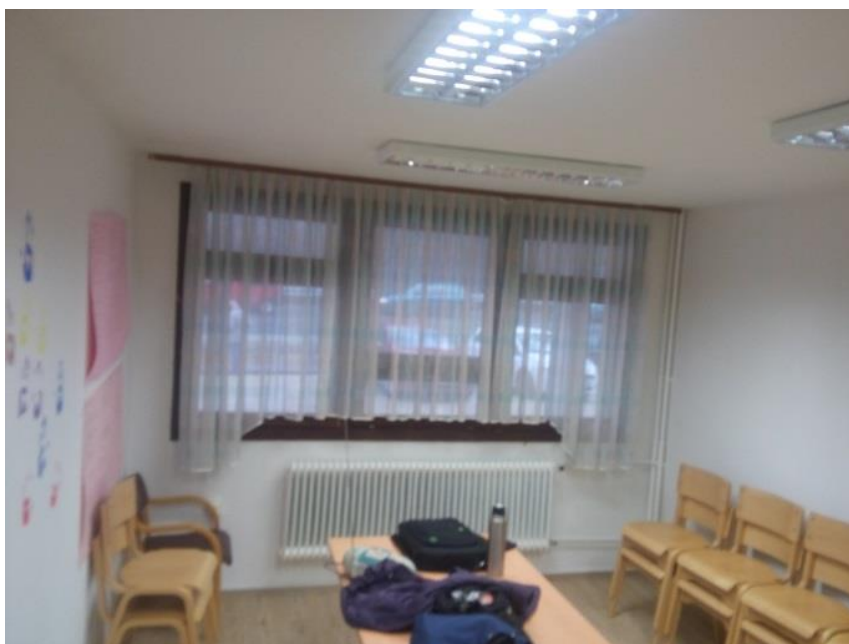
EMA: Fajn je, ker kaj delamo, kaj ustvarjamo. Naredila sem prstne odtise na zid, super sem se počutila.

MARIJA: Lepo je, sami smo pobelili. Najboljše je bilo, ko smo delali odtise rok.

ALEKSANDER: Ponosen sem, ker sem sodeloval pri beljenju. Sami smo predlagali belo barvo in zdaj je videti večji prostor.

Všeč mi je bilo, ker sem lahko sam belil, možgančke sem sprostil.

NIKA: Malo za kratek čas. Prostor je zdaj prijeten. Najbolj mi je všeč, ker smo sami uredili prostor. Aleksander je bil res

SLIKA 4.3: PRENOVLJEN
KLUB MLADIH 2

priden.

GAŠPER: Vonj po svežem, fajn je, ker sami urejamo prostor.

ŽAN: Po moje se bomo zmeraj imeli lepo.

MARKO: V redu je, pomembno je, da imamo radio.

Refleksija skozi razmišljanje, kako je skupnostna obnova uresničevala skupinsko socialno delo in udeležala specifične kriterije institucionalnega varstva.

Skupno urejanje in prenova prostora sta omogočila:

- Deljenje različnih mnenj in zamisli, saj je bil potreben dogovor o poteku prenovitve prostora, o barvi sten, o razdelitvi dela idr. Šlo je za proces soodločanja in sodelovanja ter aktivno vključenost v proces načrtovanja in izvedbe aktivnosti; delo s perspektive moči.
- Vzajemna pomoč se je kazala pri delu, ko smo si vsi udeleženi medsebojno pomagali pri delu, pri barvanju, čiščenju.
- Učni proces, pridobivanje novih znanj, saj smo se med projektom vsi seznanili z novimi veščinami. Uporabniki, bolj vešči v (na primer) beljenju, so delili svoja znanja in nasvete ter ne nazadnje prevzemali vlogo vodij in vzornikov. Šlo je za krepitveno izkušnjo, altruizem, saj je vsak član skupine dobil potrditev, občutek, da je pomemben člen v procesu. Proces učenja je prispeval k povezanosti, kohezivnosti skupine.
- Ohranjanje samostojnosti uporabnikov, spodbujanje in ohranjanje sposobnosti in delovnih znanj, razvijanje novih spretnosti ter talentov; ohranjanje psihofizične kondicije.
- Višjo kakovosti življenja, saj smo oblikovali in urejali prostor po njihovih željah, ki bi jim dal občutek domačnosti in prispeval k osebemu zadovoljstvu.
- S projektom so razvijali osebno odgovornost in sožitje med člani kot stanovalci doma.

4.5.2.2 AKTIVNOST 2: TEAMBUILDING KLUBA MLADIH

4.5.2.2.1 Prvi del: Košček čokolade (Knox 2008: 15)

Pripomočki: šal, smučarske rokavice, kapo, vilice, nož, tablica čokolada, igralne kocke

Vsi člani skupine naj sedejo v krog. Na sredino kroga postavite veliko tablico čokolade, nož, vilice, šal, rokavice in kapo.

Medtem ko se en član masti s čokolado, drugi mečejo kocke. Takoj, ko naslednji vrže številko 6, teče na sredino in zamenja prvega člana ter ponovi postopek (obleče rokavice, kapo, šal in z vilicami in nožem skuša pojesti čokolado). Igra traja, dokler ne pojedjo vse čokolade.

Vsak meče kocko, ko vrže šest, teče na sredino kroga, si nadene šal, rokavice in kapo in poskusi pojesti kar največ čokolade. Trik je v tem, da čokolado lahko jedo le z vilicami in nožem.

EMA: »Bilo je zelo fajn.«

ALEKSANDER: »Bilo je smešno, ker si si moral obleči kapo in rokavice ter jesti čokolado, dokler ni drug prišel na vrsto. Odlično sem se počutil.«

NIKA: »Bilo je zelo smešno. Počutila sem se veselo.«

SLIKA 4.4: KOŠČEK ČOKOLADE 1. DEL

SLIKA 4.5: KOŠČEK ČOKOLADE 2. DEL

4.5.2.2.2 Drugi del: Objemanje balona (Knox 2008: 14)

Pripomočki: Trije baloni na vsak par članov

Člani naj se razdelijo v pare in vsakemu paru dajte tri balone, ki naj jih napihnejo in zavežejo. En član v paru mora dva balona dati pod vsako pazduho. Par naj se obrne drug proti drugemu in med njima se postavi tretji balon. Naloga je, da vse tri balone hkrati počijo tako, da se objamejo. Zmagovalni par je tisti, ki najhitreje počí vse tri balone.

SLIKA 4.6: OBJEMANJE BALONA

4.5.2.2.3 Tretji del: Vodno kegljanje

Pripomočki: Dvanajst 1,5-litrskih plastenk, napolnjenih z vodo, žoga

Plastenke, napolnjene z vodo, postavimo na en konec »proge«, na drug konec pa se postavijo člani skupine. Vsak član meče žogo in poskuša zadeti čim več plastenk. Ko je plastenka popolnoma prazna, jo odstranite. Igrate toliko časa, da so vse plastenke prazne in je članom igra zanimiva.

MARIJA: »V redu je bilo. Najbolj mi je bilo všeč kegljanje, ker smo se polivali.«

ANA: »Malo telovadbe je pasalo.«

SLIKA 4.7: VODNO KEGLJANJE

4.5.2.2.4 Četrti del: Tekma papirnatih letal

Pripomočki: Toliko listov papirja formata A4, kolikor je članov v skupini

Najboljše je, če aktivnost izvajate zunaj, saj je več prostora in tako možnost neomejenega gibanja. Na začetku srečanja skupaj sestavite papirnata letala. Nato se razdelite v dve skupini. Vsaka skupina se postavi na svojo stran, tako da gledajo drug drugega. Njihova naloga je, da ko vodja reče zdaj, vsak vrže papirnato letalo, oseba na drugi strani pa ga poskuša ujeti. Aktivnost poteka toliko časa, kolikor časa je članom skupine zanimiva.

SLIKA 4.8: TEKMA PAPIRNATIH LETAL

4.5.2.2.5 Peti del: Harmonika komplimentov

Tovrstna aktivnost prispeva k opolnomočenju uporabnika, saj izpostavi njegove dobre lastnosti, vire moči, sposobnosti. Ker se včasih težko sami sebe pohvalimo, ta aktivnost prispeva ravno k temu, da spoznamo, kaj so naše dobre lastnosti, kaj je tisto, kar drugi člani vidijo v nas kot kvalitete.

Člani skupine se posedejo v krog in vsakemu damo bel list papirja. Na list papirja vsak član napiše svoje ime. Člane nato povabimo, da list podajo sosеду na svoji desni strani, ta pa naj nanj napiše pozitivno lastnost člana, čigar ime je na listu. List potuje v krogu, dokler vsi člani skupine ne pridejo na vrsto. Harmonika komplimentov se nato vrne k lastniku, čigar ime je na papirju. V skupini nato preberemo vsak list s komplimenti članov in razvijemo diskusijo o občutkih, ki so se jim porajali ob branju komplimentov, ki so jih dobili od drugih članov skupine.

ANA: »Vedno nasmejana. Ona rada pleše. Da je fajn. Zelo nasmejana, vedno poje. Dobra punca. Je bolj samosvoja.«

MARKO: »Zelo vljuden. Marko na avtomatu rad spije veliko kave. Rad moli. Rad posluša radio. Marko se rad smeji. Fejst 'dec'.«

EMA: »Rada je sladoled in čips. Je v redu. Vedno nasmejana. V redu punca. Rada je sladoled.«

KLAVDIJA: »Je zelo prijazna oseba. Je zelo prijazna punca. Je v redu. Odlična organizatorica. Ima lepe lase.«

ALEKSANDER: »Lepa frizura. Aleksander je moj najboljši prijatelj. Dober fant. Rad telovadi. Da me občasno povabi v družbo. Dober človek.«

NIKA: »Je zelo radodarna oseba. Prijazna. Zelo razgledana punca. Rada kuha kavo in pospravlja kuhinjo. Rada bi šla živeti na svoje. Rada je smoki.«

LARA: »Simpatična punca. Lara je dobra ženska. Dobro vodi skupino. Rad jo imam kot sestro. Je pridna. Ustvarjalna. Je zelo zgovorna. Dobra in resna oseba.«

MARIJA: »Je v redu punca in vesela sem, da je to moja prijateljica. Rada pije kavo. Ustrežljiva. Ima rada čistočo. Rada čisti. V redu je, je fajn, res. Najbolj mi je všeč, ko da kakšen koristen nasvet.«

GAŠPER: »Dober pleskar. Gašper je dober človek. Naš prijatelj. Rad barva. Gašper je prijazen.«

ŽAN: »Dober fant. Optimist. On rad kadi. Je fajn. Prijazen.«

Refleksija skozi razmišljanje, kako so aktivnosti na temo teambuildinga uresničevale skupinsko socialno delo in udeleženci specifične kriterije institucionalnega varstva

Vseh pet aktivnosti je bilo oblikovanih z namenom spoznavanja, druženja in povezovanja članov skupine in vodij. Vse aktivnosti so tako omogočile:

- občutek univerzalnosti, saj je druženje oseb z isto težavo/težavami v duševnem zdravju, saj je skupno delovanje z istim ciljem prispevalo k občutku pripadnosti, povezanosti in tudi olajšanje, saj je šlo za druženje ekspertov iz izkušenj;
- delavnice sva vodili v smeri aktivnega vključevanja in sodelovanja vsakega posameznega člana;
- ker je šlo za učenje novih veščin, preizkušanje novih stvari, aktivnosti, je ta učni proces, pridobivanje novih znanj prispeval k povezanosti, kohezivnosti skupine; aktivnosti so tako prispevale k ohranjanju samostojnosti uporabnikov, spodbujale in ohranjale sposobnosti in delovna znanja, razvijale nove spretnosti in talente;
- z aktivnostmi so razvijali osebno odgovornost in sožitje med člani kot stanovalci doma;
- močne občutke zmagovalstva bi lahko opisali tudi kot katarzo, ki prav tako prispeva k skupinski kohezivnosti, pa tudi v občutek upanja do uspeha skupine, srečanj;

- vzdrževanje psihofizične kondicije;
- perspektivo moči in opolnomočenje članov, ki so med aktivnostmi dobili priložnost se počutiti vredne, pomembne, dobre.

4.5.2.3 AKTIVNOST 3: SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI

4.5.2.3.1 Prvi del: Ledolomilec: Če bi lahko izbral med dvema odločitvama, bi raje ... (Knox 2008: 8)

- ... obiskal zdravnika ali zobozdravnika?
- ... jedel brokoli ali korenje?
- ... gledal TV ali poslušal glasbo?
- ... bil neviden ali bral misli?
- ... bil slep ali gluha?
- ... videl v prihodnost ali spremenil preteklost?
- ... bil na osamljenem otoku popolnoma sam ali z osebo, ki je ne maraš?

Ta vaja sprosti ozračje in čeprav so nekatera vprašanja splošna in vsakdanja, druga odpirajo bolj resne teme. Vaja omogoči medsebojno spoznavanje in povezovanje članov skupine.

Ko vprašamo »Ali bi raje ...«, se morajo člani opredeliti tako, da se postavijo na levo ali desno stran sobe.

4.5.2.3.2 Drugi del: Izpolnjevanje delovnega lista in pogovor o sprejemanju različnosti (Shapiro 2004: 49–50)

Da se lahko razumemo z drugimi ljudmi, je pomembno, da razumemo, da smo si med seboj različni. Naš svet je sestavljen iz ljudi, ki prihajajo iz različnih kultur, ras in prepričanj. Vsi si želimo, da smo sprejeti in da se do nas vedejo prijazno. Stereotipi in obsojanje povzročata slabe občutke. Če spoštujemo medsebojno različnost, se lahko učimo drug od drugega. Potreben je čas, da spoznamo ljudi – da jih spoznamo kot osebe, ne le njihov videz, kako govorijo in se vedejo. In če razmislimo: ali ne bi bil svet dolgočasen, če bi bili vsi enaki?

Po refleksiji prvega dela delavnice

SLIKA 4.9: SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI (MARIJA)

V PROSTOR SPODAJ, NARIŠI OBRAZ IN LASE SVOJEGA PARTNERJA. NATO ZAPIŠI PO 3 RAZLIKE IN 3 PODOBNOSTI.

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed različna

1. RAZLIČNE OČI BARVE MAMA
2. DRUGAČNE UHA VE.
3. IMA VERIGICO Z KRIŽEM.

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed podobna

1. RADE SE OBE SMEJETA.
2. RADE SE POGOVARJAVE.
3. IN SVA OBE BOJO DOČNE POSTAVE.

ubesedimo, da se tudi pri splošnih vprašanjih kaže različnost med nami. Člane skupine povprašamo, kako razumejo različnost.

Člani se razdelijo v pare in se usedejo drug proti drugemu. Na list papirja (glejte Prilogo 1) narišejo obraz svojega soseda in njegove lase. Spregovorimo o vidnih medsebojnih razlikah in podobnostih.

MARIJA: »Čeprav smo si različni, smo si vsi tukaj zelo podobni, saj vsi jemljemo zdravila in morami biti na Marofu.«

ŽAN: »Tu se počutim v redu, vsi se razumemo med sabo.«

Refleksija skozi razmišljanje, kako so aktivnosti na temo sprejemanja različnosti uresničevale skupinsko socialno delo in udeležanje specifične kriterije institucionalnega varstva

Ledolomilec je aktiviral člane skupine, jih nasmejal in bil odličen uvod v resnejši del delavnice. Skozi aktivnost sem opazila povezovanje med člani, saj so se nasmihali drug drugemu in se med seboj spraševali, zakaj taka odločitev (če je bila drugačna od njihove). Raven energije v skupini se je dvignila. Ker je že vaja ledolomilec dodobra sprostila ozračje, je nadaljevanje aktivnosti potekalo gladko. Prav vsak od članov v skupini je aktivno sodeloval. Opazila sem visoko koncentracijo in vključenost v proces dela, sem pa kljub temu pogrešala »definicijo« različnosti, ki bi se osredotočala bolj na osebne lastnosti in ne na videz. Verjetno bi morala že na začetku aktivnosti natančneje opredeliti, da ne gre za različnost v višini, postavi, barvi oči, ampak za različnost na drugi ravni. Kljub temu pa aktivnost ocenjujem kot uspešno, saj je omogočila:

- deljenje različnih mnenj, pogledov s člani skupine, ko so se morali v vaji ledolomilec opredeliti glede na določeno vprašanje. Tudi v povezavi s temo sprejemanja različnosti so vsi člani imeli priložnost ubesediti svoje mnenje, zgodbo, izkušnjo; aktivna vključenost v proces dela in izvedbe aktivnosti; delo iz perspektive moči.
- Vzajemna pomoč se je kazala pri medsebojni pomoči tistim članom, ki ne zmorejo pisanja in jim je drug član skupine pomagal pri izpolnjevanju delovnega lista.
- Omogočanje zaupnega prostora in varnosti, negovanje človeškega dostojanstva med aktivnostjo je prispevalo k višji kakovosti življenja, k njej pa je doprineslo tudi upoštevanje različnosti skozi učenje o sprejemanju razlik.
- Ker je šlo za učni proces, pridobivanje novih znanj, je le-to prispevalo k povezanosti, kohezivnosti skupine.

- Aktivnosti Kluba mladih so oblikovane tudi z namenom stopnjevanja druženja, poglobljanja medsebojnih odnosov, z odpiranjem prostora za možnost izbire, z omogočanjem soudeležbe, osebnega razvoja, kar je ključnega pomena za normalizacijo.
- S projektom so razvijali osebno odgovornost in sožitje med člani kot stanovalci doma.

4.5.2.4 AKTIVNOST 4: MOJE VREDNOTE

4.5.2.4.1 Prvi del: Ledolomilec – Postavi se v vrsto

Vaja je primerna za začetno ogrevanje manjših skupin. Člane povabimo, naj se razporedijo po vrsti glede na:

- višino (od najmanjšega do največjega),
- velikost čevljev (od največjega do najmanjšega),
- po abecedi glede na prvo črko njihovega imena,
- po mesecu rojstnega dne,
- po starosti.

Poleg sproščanja ozračja in aktiviranja skupine tovrstna aktivnost prispeva tudi k medsebojni komunikaciji, sodelovanju in spoznavanju.

4.5.2.4.2 Drugi del – Tombola spoznavanja (Knox 2008: 9–10)

Kakor prvi ledolomilec tudi ta prispeva k medsebojnemu spoznavanju in komuniciranju. Med člane skupine razdelimo tombolske listke (Priloga 3), na katerih so različne trditve, na primer:

- govori tuji jezik,
- ima dva brata/sestri ali več,
- ima rjave oči,
- je bil daleč na potovanju,
- se ukvarja s športom,
- obožuje kuhanje,
- najljubši hobi je poslušanje radia,
- je po poklicu medicinska sestra/brat,
- ipd.

Pri sestavljanju listov si lahko pomagata tudi z individualnimi načrti uporabnikov. Tako lahko v trditve vključite interese uporabnika, ki ste jih odkrili skozi njegovo življenjsko zgodbo (Škerjanc 2006: 59). Bolj ko bodo trditve natančne

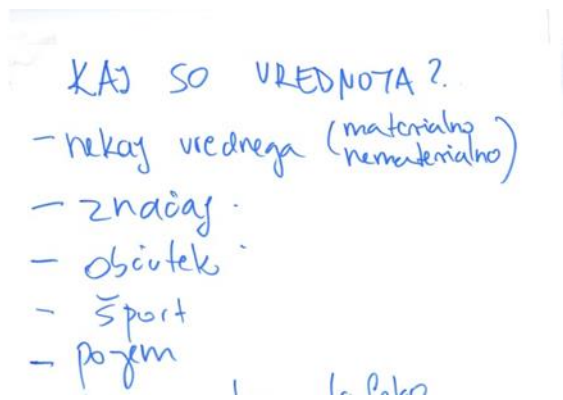

SLIKA 4.10: TOMBOLA SPOZNAVANJA

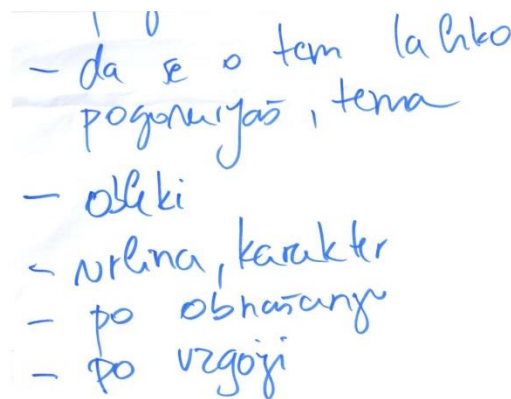
in jasno opredeljene, bolj bodo člane aktivirale in jih »prisilile« k pogovoru, natančnemu spraševanju in poslušanju.

4.5.2.4.3 Tretji del: Izpolnjevanje delovnega lista in pogovor o vrednotah (Shapiro 2004: 4–5)

Prosi sodelujoče, naj definirajo vrednote. Poslušaj njihove odgovore in jih napiši na velik list papirja.

SLIKA 4.11: SKUPINSKA DEFINICIJA VREDNOT 1. DEL

SLIKA 4.12: SKUPINSKA DEFINICIJA VREDNOT 2. DEL

Ko vsi povedo svoj odgovor, povedj skupini naslednje.

Vrednote so neki cilji, ki jih cenimo, oziroma mišljenje o tem, kaj je dobro ali prav in za kaj si jih je vredno prizadevati. Npr.: družina, ljubezen, mir, prijateljstvo, zdravje, življenje ... Vrednota je osebno prepričanje oziroma občutek, da je nekaj pomembno in vredno. Lahko je nekaj, kar rad počneš, način življenja, celo ideja. Ljudje imajo svoje osebne vrednote; ni pravih ali napačnih vrednot. Ne da bi se zavedali, vrednote določajo naše vedenje in celo odločitve, ki jih sprejemamo v življenju.

Povabi sodelujoče, naj razmislijo o svojih najpomembnejših vrednotah, nato pa razdeli delovni list (glejte Prilogo 2).

Ko izpolnijo delovni list, naj vsak sodelujoči izbere sebi najpomembnejšo vrednoto. Spregovorimo o razlogih za izbrano vrednoto, zakaj jim je pomembna, kje v življenju se le-ta izkazuje.

ŽAN: »Družina je najpomembnejša. Ko sem bil mlad, sem imel punco, ki je bila noseča. Imela bi dvojčke. Žalosten sem, ker ni uspelo.«

EMA: »Želim si, da mi ne bi bilo treba jemati tablet. Lara, zakaj moram jemati tablete? A zato, da sem zdrava? Veš, Lara, jaz imam tako rada mojo mamico. Tako rada.«

MARIJA: »Zdravje pomembno, ker če nimaš zdravja, se slabo počutiš.«

Refleksija skozi razmišljanje, kako so aktivnosti, povezane z vrednotami v povezavi s skupinskim socialnim delom in udejanjanjem specifičnih kriterijev institucionalnega varstva, omogočile:

Prvi dve aktivnosti sta prispevali k sproščanju ozračja, k ogrevanju članov skupine in k začetnemu spodbujanju odprte in odkrite medsebojne komunikacije. Sploh prvi ledolomilec, ko so se člani skupine morali postaviti v vrsto glede na višino, starost idr., je člane skupine zelo motivirala in spodbudila. Pokazali so medsebojno sodelovanje, aktivno so se vključili v proces socialne aktivnosti. Opazila sem, da je Aleksander prevzel vlogo vodje, saj je preostale člane usmerjal, kam naj se postavijo. Aktivnosti na temo vrednot pa so tudi odprle zanimiva mnenja, zamisli, definicije vrednot. Ker je bil delovni list napisan preprosto in s slikovnimi dodatki, je bil razumljiv tudi Marku, ki ima sicer velikokrat težave z razumevanjem vprašanj.

Vse aktivnosti so prispevale k:

- deljenju različnih mnenj, pogledov s člani skupine. Prav vsak član skupine je imel možnost ubesediti svoje mnenje, pogled, izkušnjo. Aktivnosti so bile usmerjene k aktivni vključenosti v proces dela;
- negovanju človeškega dostojanstva v aktivnosti, upoštevanje različnosti, omogočanje varnega prostora in zaupnosti pa je prispevalo k višji kakovosti življenja;
- ker je šlo za učni proces, pridobivanje novih znanj, je le-to prispevalo k povezanosti, kohezivnosti skupine;
- aktivnosti Kluba mladih so oblikovane tudi z namenom stopnjevanja druženja, poglobljanja medsebojnih odnosov, z odpiranjem prostora za možnost izbire, z omogočanjem soudeležbe, osebnega razvoja, kar je ključnega pomena za normalizacijo;
- skozi raziskovanje osebnih vrednot smo soustvarjali tudi skupinsko kulturo, h kateri sva prispevali tudi vodji, saj

SLIKA 4.13: MOJE VREDNOTE (MARIJ)

Na listu obkroži TRI vrednote, ki so tebi najpomembnejše. Lahko dodaš tudi kakšno svojo vrednoto in jo napišeš na spodnje črte, a vseeno izberi tri iz seznama

 USPEŠNOST	 USTVARJALNOST
 ZABAVA	 BITI ZVEZDA
 PREŽIVLJANJE ČASA Z DRUŽINO	 SVOBODA
 PRIJATELSTVO	 POMOČ DRUGIM
 ISKRENOST	 BOGASTVO
 BITI DOBER ŠPORTNIK	 POPULARNOST

KATERA VREDNOTA, KI SI JO IZBRAL, TI JE NAJPOMEMBNEJŠA? ZDRAVJE

ZAKAJ TI JE TA VREDNOTA NAJPOMEMBNEJŠA? POŠTEVNOST

KATERO VREDNOTO MISLIŠ, BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRALI TVOJI STARŠI? POŠTEVNOST, ZDRAVJE

KATERO VREDNOTO MISLIŠ, DA BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRAL TVOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ? ZDRAVJE

sva omogočali odprtost, samoodločanje, poštenost in sprejemanje razlik ter delovali po načelu spoštovanja vrednostnega sistema vsakega posameznega člana skupine.

4.5.2.5 AKTIVNOST 5: BITI DOBER PRIJATELJ

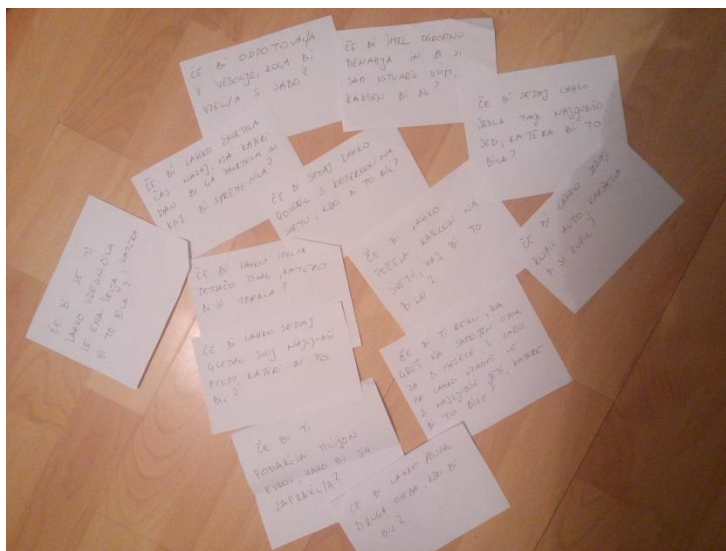
Aktivnosti na temo prijateljstva so potekale v dveh delih oziroma na dveh srečanjih.

4.5.2.5.1 Prvi del: Listki vprašanj (Knox 2008: 6–7)

Na listke napišite 20 vprašanj:

1. Če bi lahko šel kamor koli na svetu, kam bi šel?
2. Če bi ti dala milijon evrov, za kaj bi jih zapravil?
3. Če bi lahko zdaj gledal svoj najljubši film, kateri bi to bil?
4. Če bi lahko govoril s komer koli na svetu, kdo bi to bil?
5. Če bi se lahko zaželel eno željo v tem letu, ki bi se ti uresničila, katera želja bi to bila?
6. Če bi lahko živel v katerem koli obdobju v zgodovini, katero obdobje bi to bilo?
7. Če bi lahko spremenil eno stvar na sebi, kaj bi spremenil?
8. Če bi lahko bil nekdo drug, kdo bi bil?
9. Če bi lahko dobil odgovor na katero koli vprašanje, katero vprašanje bi to bilo?
10. Če bi lahko gledal svojo najljubšo serijo, katero bi gledal?
11. Če bi lahko imel katero koli žival za domačega ljubljence, katero bi izbral?
12. Če bi lahko opravljal svojo sanjsko službo od tega trenutka in 10 let, katera služba bi to bila?
13. Če bi moral biti na nekaj alergičen, na kaj bi bil?
14. Če bi se na avtobusu usedel zraven Jezusa, o čem bi govorila?
15. Če denar in čas ne bi bila težava, kaj bi počela ta trenutek?
16. Če bi lahko podoživel en dan v življenju, kateri dan bi izbral?
17. Če bi lahko jedel svojo najljubšo jed, katera bi to bila?
18. Če bi se lahko naučil katere koli veščine, katera bi to bila?
19. Če bi te poslali živeti na vesoljsko postajo za tri mesece, s sabo pa bi lahko vzel le tri osebne predmete, katere bi izbral?
20. Če bi lahko ta trenutek kupil avto, katerega bi izbral?

Člani skupine naj se posedejo v krog. Liste z vprašanji (obrnjenimi navzdol) postavimo v sredino kroga. Vsak član skupine vzame en listek

SLIKA 4.14: LISTKI Z VPRAŠANJI

Aleksander: »Če bi lahko, bi zavrtel čas na dan, ko je v prometni nesreči umrl moj brat, in naredil tako, da brat ne bi umrl.«

Tema prijateljstva je zagotovo pomembna za vsakogar od nas. S selitvijo v institucijo se naša socialna mreža precej pretrese in spremeni in ravno sklepanje prijateljstev ima pomembno vlogo pri sprejemanju življenja v instituciji.

- »Prijatelj je človek, ki ve vse o tebi in te še vedno ima rad.« Elbert Hubbard
- »Prijateljstvo je neopisljivo razkošje, da se z nekom počutimo popolnoma varne, ne da bi morali izbirati misli ali tehtati besede.« George Eliot
- »Izbiraj prijatelje kot svoje knjige: redke, a izbrane.« angleški pregovor
- »Če imaš prijatelja ob sebi, ni nobena pot predolga.« japonski pregovor

- v doorem l shlem
- du nu lile ryo
- du h-g opus
- pater de ryo l de kel
- brat z barson
- de x v kile drentle z
shor re ryo
- de shu melhu ryo
- du gawo melhu re
- de x ryoze elee
- dymu se re ryoze
- da ge ryoze p-z
knt ge
- da re lile polnati

48

Članom skupine razdelimo list, na katerem označijo trditve v povezavi z definicijo prijateljstva, ki zanje držijo in jih označijo z - (ne drži) ali + (drži).

Nato se s člani skupine pogovorimo o posameznih točkah vprašalnika. Gremo od točke do točke in preverimo, koliko članov ima za posamezno trditev kljukico in koliko križec. Utemeljimo, zakaj smo se odločili za neki odgovor, in si izmenjamo mnenja. Če med razgovorom spremenijo stališča, to označijo na vprašalniku. Razvijemo diskusijo, pri kateri se pogovarjamo, ali so si naši odgovori podobni ali se popolnoma razlikujejo. Na koncu

povzamemo, katere lastnosti so tiste, ki jih cenimo pri prijateljih, in česa navadno ne maramo.

- ☐ ČE HOČEŠ IMETI PRIJATELJA, MORAŠ ZANJ DATI TUDI DENAR.
- ☐ Z DOBRIM PRIJATELJEM SE NE SMEŠ PREPIRATI
- ☐ NA DOBREGA PRIJATELJA SE LAHKO ZANESEŠ.
- ☐ VSAK IMA LAHKO SAMO ENEGA DOBREGA PRIJATELJA.
- ☐ PRIJATELJ JE VEDNO Z MENOJ, NE GLEDE NA TO, KAJ DELAM.
- ☐ ČE ŽELIŠ OBDRŽATI PRIJATELJA, MORAŠ BITI POŠTEN.
- ☐ PRIJATELJI SI ZAUPAJO SVOJE SKRIVNOSTI.
- ☐ DOBER PRIJATELJ ME NIKOLI NE KRITIZIRA
- ☐ PRIJATELJ JE NEKDO, KI GA IMAJO RADI TUDI MOJI STARŠI.
- ☐ RESNIČNA PRIJATELJSTVA TRAJAJO ZELO DOLGO.
- ☐ PRIJATELJ ME NIKOLI NE PRIZADENE.
- ☐ PRIJATELJ ME RAZUME BOLJŠE KOT DRUGI LJUDJE.
- ☐ NOVI PRIJATELJI SO NAJBOLJŠI
- ☐ PRIJATELJ JE NEKDO, OB KATEREM SE POČUTIM PRIJETNO.

SLIKA 4.16: TRDITVE O PRIJATELJSTVU

4.5.2.5.3 Tretji del: Izpolnjevanje delovnega lista in pogovor o najboljših prijateljih (Shapiro 2004: 93–94)

Sodelujoče povabimo, naj na list papirja (Priloga 3) narišejo svojega najboljšega prijatelja in napišejo tri stvari, ki jih imajo pri svojem prijatelju najraje. Povemo, da ne gre za ocenjevanje likovnih spretnosti, ampak naj v risanje vložijo svoja čustva, ljubezen, ki jo čutijo do svojega prijatelja.

Aktivnost spodbudi razmišljanje o svojih občutkih, pozitivno vpliva na osebo, hkrati pa s predstavitvijo izdelkov pripomoremo k stopnji samorazkritja v skupini.

Refleksija in izdelke uporabnice Marije: »Moj prijatelj je Aleksander, ker mi vsako jutro skuha kavo in ker je res prijazen fant. Rada ga imam.«

Aleksander: »Žan je moj prijatelj, ker sva kot brata, posodim mu telefon, ko ga potrebuje«.

NIKA: »Do zdaj sem imela malo prijateljev, po navadi so bil to moški, ampak so me zmeraj hoteli le izkoristiti. To ni prijateljstvo.«

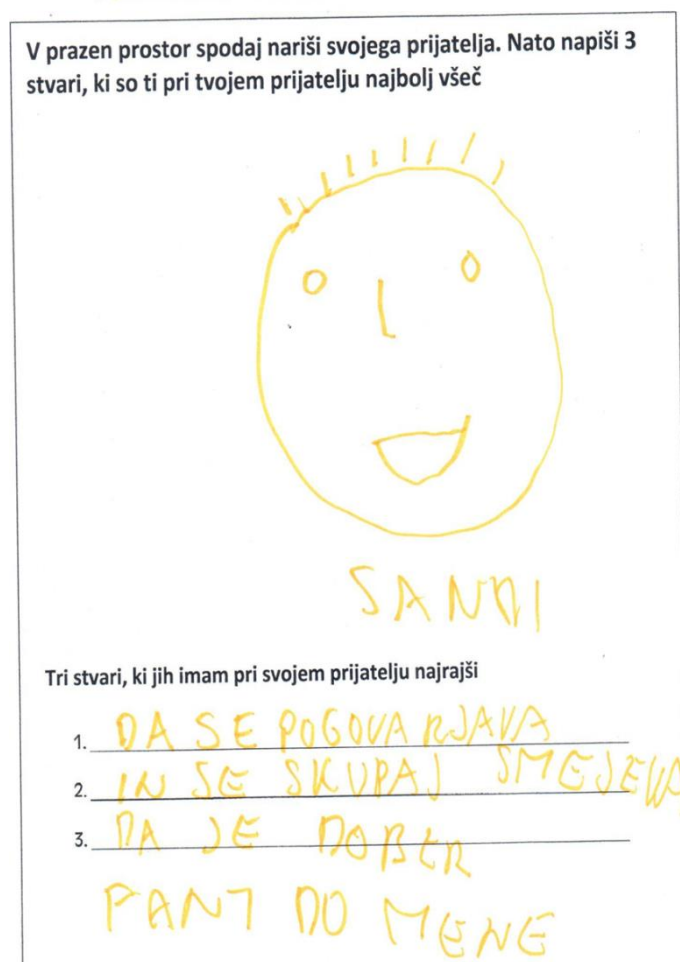
Refleksija skozi razmišljanje, kako so aktivnosti na temo prijateljstva uresničevale skupinsko socialno delo in udejanjale specifične kriterije institucionalnega varstva:

Ledolomilec je prispeval k ogrevanju medsebojne komunikacije, odprl prostor za aktivno interakcijo in vključenost v proces dela. Pogovor o nekaterih vprašanjih je prispeval k skupinski koheziji in vključenosti. Kljub na prvi pogled sproščenim, 'površinskim' vprašanjem, je ledolomilec prispeval k zaupnosti, saj so se člani odprli, zaupali svoje mnenje, želje, zamisli.

Vse aktivnosti so tako omogočile:

- deljenje različnih mnenj, pogledov s člani skupine, ko so ubesedili, kaj jim pomeni prijateljstvo in kako ga definirajo. Pogovor o različnih mnenjih je odprl prostor za diskusijo, za sodelovanje in tudi soodločanje. Vsak posameznik je imel priložnost ubesediti svoje mnenje, zgodbo, izkušnjo; aktivna vključenost v proces dela in izvedbe aktivnosti; delo s perspektive moči;
- vzajemna pomoč se je kazala pri medsebojni pomoč tistim članom, ki ne zmorejo pisanja in jim je drug član skupine pomagal pri izpolnjevanju delovnega lista;
- omogočanje zaupnega prostora in varnosti, negovanje človeškega dostojanstva med aktivnostjo je prispevalo k višji kakovosti življenja,
- ker je šlo za učni proces, pridobivanje novih znanj, je le-to prispevalo k povezanosti, kohezivnosti skupine;

SLIKA 4.17: BITI DOBER PRIJATELJ (MARIJA)

- aktivnosti Kluba mladih so oblikovane tudi z namenom stopnjevanja druženja, poglobljanja medsebojnih odnosov, z odpiranjem prostora za možnost izbire, z omogočanjem sodelovanja, osebnega razvoja, kar je ključnega pomena za normalizacijo;
- s projektom so razvijali osebno odgovornost in sožitje med člani kot stanovalci doma.

4.5.2.6 AKTIVNOST 6: PETER KLEPEC

Aktivnost na temo Petra Klepca je potekala tri srečanja, in sicer je bila tema povezana z literarnim natečajem, ki ga je organizirala osnovna šola Cerklje.

Na prvem srečanju smo ob kavi prebrali povest Franceta Bevka *Peter Klepec* in spregovorili o nauku zgodbe. Člani skupine so bolj poudarili fizično moč Klepca, ki se je pokazala v zgodbi. Kot vodje sva z delovno terapevtko Klavdijo Prezelj skušali preusmeriti tok misli še na druge moči, ki jih je Klepec prikazal skozi zgodbo. Tako so uporabniki spregovorili še o dobroti Petra Klepca.

Povabili sva jih, da razmislijo, kdo v enoti Marof je po dobroti in pomoči drugim podoben Petru Klepcu, bodisi med zaposlenimi doma, prostovoljci bodisi med stanovalci. Na koncu prvega srečanja sva jih prosili, naj do naslednjega srečanja razmislijo o tem, kdo bi bil Peter Klepec na Marofu.

Tudi na drugem srečanju smo zelo na hitro prebrali povest o Petru Klepcu in nato začeli debato, ki se je nanašala na vprašanje, ki sva ga podali na zadnjem srečanju. Vsak član skupine je naštel več domskih »Klepcev«, zato smo na koncu prišli do soglasja, da jih je med njimi več, in tako je skupaj s člani skupine nastal ta zapis.

Peter Klepec na Marofu

»Naša zgodba o Petru Klepcu se začne na koncu Bevkove povesti, ko si želi, da bi bilo mnogo Petrov Klepcev na svetu.

Lahko potrdimo, da jih je mnogo že samo pri nas, v domu. Živimo v ustanovi, kjer se dnevno srečuje več kot 150 ljudi. Vsakdo ima svojo zgodbo, svojo življenjsko pot, ki je bila velikokrat preizkušena, tako kot Klepčeva. Vse te preizkušnje so nas utrdile, da ne klonimo ob vsaki oviri, da kljub svojim težavam in manjšim zmožnostim pomagamo sstanovalcem po svojih najboljših močeh. Včasih se nam zdi, da je naša pomoč majhna, a vendar se na koncu izkaže kot nekaj velikega in neprecenljivega. Mnogokrat se iz »nedolžne«, majhne pomoči razvije pravo prijateljstvo ali ljubezen. Včasih je dovolj, da nekomu postrežemo kavo, spet drugič pomagamo vstati, se obleči ali čisto preprosto prisesti in biti tam za nekoga, ki tisti trenutek ni več sam.

Kot je bil Peter Klepec prijazen in ustrežljiv, tako morajo biti tudi naši Klepci prijazni, pošteni, skromni, nasmejani, neškodljivi in neobrekli. Znati morajo prisluhniti in biti tu za nas, ko jih najbolj potrebujemo.

Vsi ti Petri Klepci delajo naš dom prijazen in doma in vsakdo med nami, lahko rečemo, nosi del Petra Klepca v sebi.«

Prav vsak med nami se trudi, da bi v sebi in drugih našel del Petra Klepca. Kako se vprašate?

NIKA: »Zame mora biti pošten, prijazen in ne sme opravljati, sama pa se ne vtikam v druge, če se oni vame ne. Pomagam v mejah normale.«

SABINA: »Biti mora priden, pošten, ljubezniv in ne sme se kregati. Sama se trudim komu pomagati tudi z lepo besedo.«

EMA: »Biti mora pošten, prijazen, dober in delaven. Tudi sama rada pomagam drugim, sem dobra in prijazna do njih.«

MARKO: »Zame mora biti prijazen in dober, jaz pa se trudim biti podoben Petru Klepcu z dobrimi deli in lepo besedo.«

MARIJA: »Biti mora neškodljiv in ne sme lagati, jaz pa se trudim biti prijazna, rada pomagam.«

TADEJ: »Zame mora biti uvideven. Sam bi rad naredil vse vsem, a na žalost ne morem, ker sem invalid.«

ALEKSANDER: »Ne sme biti izkoriščevalen, ampak skromen in zadovoljen z majhnimi stvarmi. Tudi sam rad pomagam, če je kdo v stiski. Prepirlu pa se raje izognem.«

ŽAN: »Zame mora biti dober in čustven – mora znati pokazati čustva, biti mora empatičen. Sam rad pomagam in sem dober. Predstavljam si, da sem jaz Peter Klepec.«

ANA: »Biti mora koristen do drugih in dober po srcu. Ne sme žaliti. Sama rada pomagam, sploh tistim sostanovalcem, ki težje hodijo. Nisem opravljiva.«

Refleksija skozi razmišljanje, kako so aktivnosti na temo Petra Klepca uresničevale skupinsko socialno delo in udeleževalce specifične kriterije institucionalnega varstva:

Ker je aktivnost potekala v sodelovanju z osnovno šolo in njenimi učenci, je spodbujala medgeneracijsko sodelovanje in normalizacijo ter prispevala k zmanjšanju stigmatizacije oseb s težavami v duševnem zdravju. Aktivnost je tako omogočala razvijanje sožitja z okoljem in sodelovanje navzven, povezovanje z okoljem.

Še posebno je tu pomembna normalizacija, ki jo sproži oseba »od zunaj« in ki stremi k destigmatizaciji uporabnika, prispeva k sodelovanju v svojem socialnem okolju in v skupnosti.

Že tema aktivnosti je temeljila na perspektivi moči, saj sva vodji usmerjali pogovor na moči, vire, zmožnosti članov skupine, jim omogočale ubesediti svoj pogled na zgodbo Petra Klepca in vsakega

člana povabili k aktivnemu vključevanju v proces dela. Aktivnost je prispevala k deljenju različnih mnenj, pogledov, skozi pogovor so se razvili diskusija, sodelovanje in soodločanje, ko smo soustvarjali zgodbo Petra Klepca na Marofu.

Branje povesti o Petru Klepcu je prispevalo k obnovi znanja o slovenski literaturi in o pomenu zgodbe kot take. Šlo je za učni proces, ki je poleg medsebojnega sodelovanja prispeval k povezanosti, kohezivnosti skupine.

4.5.2.7 AKTIVNOST 7: SENZORIČNE STEKLENIČKE

Senzorične stekleničke imajo več imen, in sicer senzorične stekleničke, raziskovalne stekleničke, pomirjujoči kozarci in še mnogo drugih poimenovanj. Temelj stekleničk je isti, napolnjene so z različnimi materiali, ki spodbujajo senzorično igranje, raziskovanje, ki pa za seboj ne pušča nereda. Še posebno so senzorične stekleničke dobrodošle pri razvoju otrok, saj se s pomočjo njih, skozi raziskovanje, v možganih ustvarjajo pomembne povezave. S pomočjo senzoričnih stekleničk lahko tako spodbujamo vizualno percepcijo, slušno in olfaktorno zaznavanje, ravnotežje in propriocepcijo. Z njimi se umirjamo in z opazovanjem urimo koncentracijo (Internetni vir 10).

Propriocepcija je senzorni sistem, ki ga sestavljajo živčna vzburljenja iz mišic in sklepov in ki možganom pošiljajo informacije, v kakšnem položaju so posamezni deli telesa in kako se telo giblje (Požin 2011: 21). Splošneje, gre za sposobnost telesa zaznati, kje se nahajamo v odnosu z okoljem. Če ne bi imeli propriocepcije, ne bi vedeli, kje je neki del našega telesa (Internetni vir 10).

Pripomočki (10 članov):

- 10 plastičnih stekleničk (najboljša izbira so dvodecilitrške, lahko pa uporabite tudi klasične stekleničke za vodo, ki držijo 0,5 l),
- liter jedilnega olja,
- 4 litre vode,
- pištola za vroče lepljenje,
- jedilne barve,
- raznobarvne bleščice, gumbi, okraski.

Člane skupine k aktivnosti povabimo tako, da pred njimi izdelamo prvo senzorično stekleničko, jim opišemo postopek in na koncu prikažemo, kako deluje. Prikažemo jim prelivanje barv in premikanje drobnih predmetov znotraj nje. Povemo, da je senzorična steklenička odlična izbira, kadar smo nemirni ali si želimo

SLIKA 4.18: SENZORIČNE
STEKLENIČKE

sprostitve, da stekleničko obračamo in opazujemo prelivanje v njej.

Člane skupine povabimo, da v vsako stekleničko nalijejo po deciliter jedilnega olja, preostanek stekleničke pa napolnijo z vodo. K olju in vodi naj po svoji izbiri dodajo jedilno barvo, bleščice, okraske in podobno. Ko je steklenička napolnjena po njihovih željah, zamašek z vročim lepilom pritrdimo na stekleničko, da tekočina ne more iztekati.

ALEKSANDER: »V redu je bilo, ker so bile različne barve.«

ANA: » Super je bilo, ker smo mešali vodo in olje.«

SABINA: »Stekleničke so lepe, ker se tako fajn pretaka. Dobro sem se počutila.«

ŽAN: »Fajn, ker sem sam nekaj naredil.«

Refleksija skozi razmišljanje, kako je izdelava senzoričnih stekleničk vključevala načela skupinskega socialnega dela in udejanjala specifične kriterije institucionalnega varstva:

Prva reakcija članov ni požela večjega navdušenja in zaupanja v aktivnost, ko pa sem pred njihovimi očmi izdelala senzorično stekleničko, je le-ta požela val navdušenja. Prav vsak si je izbral svojo stekleničko in začel ustvarjati. Tistim, ki so potrebovali pomoč, sva s Klavdijo pomagali in po njihovih željah napolnili stekleničke z izbranimi barvami, okraski, bleščicami. Člani so opazovali izdelke drug drugega in navdušeno hvalili uspeh vsakega posameznika. Na koncu je prav vsak v sobo vzel svojo stekleničko.

Pri tej aktivnosti sem želela v ospredje dati pomen ustvarjalnosti, ki jo zaradi premoči jezika in besednega komuniciranja velikokrat zapostavimo, pa čeprav ustvarjanje prispeva k osebni integraciji, sprostitvi, občutkom veselja, ugodja in osebnega zadovoljstva, poleg tega pa omogoča spontanost, svobodo, izziv.

Izdelava senzoričnih stekleničk je spodbujala vizualne, avditivne, kinestetične funkcije. Čeprav v prvi vrsti namen ni bil izražanje osebnih čustev in misli, verjamem, da barve odstirajo trenutno počutje, kar se je videlo tudi v izdelanih senzoričnih stekleničkah, ki so bile prava paleta barv – od zelene, modre, rdeče do celo skoraj črne.

Ustvarjanje senzoričnih stekleničk je odprlo prostor za komunikacijo, osebno doživljanje, izražanje čustev in vzajemno pomoč tistim članom, ki so jo pri ustvarjanju izdelka potrebovali.

Pri projektu je šlo za učenje novih spretnosti, za učni proces, ki je prispeval k povezanosti in kohezivnosti skupine.

4.5.2.8 AKTIVNOST 8: TEMATSKA DELAVNICA OB ZAKLJUČKU LETA – SPOMINI IN ŽELJE

Ob zaključku leta sem sestavila aktivnost, ki bi bila nekakšen pregled celotnega leta, hkrati pa bi članom skupine dal priložnost, da ubesedijo svoje osebne želje in cilje za prihajajoče leto ter želje, ki jih imajo za skupinska srečanja, aktivnosti (Priloga 4).

Članom skupine razdelimo liste, na katerih so naslednja vprašanja.

- Dogodek iztekajočega se leta, ki mi je ostal najbolj v spominu.
- Dogodek, aktivnost skupine v iztekajočem se letu, ki mi je ostal najbolj v spominu.
- Moja želja, zamisel za skupino za prihajajoče leto.
- Osebna želja, cilji za prihajajoče

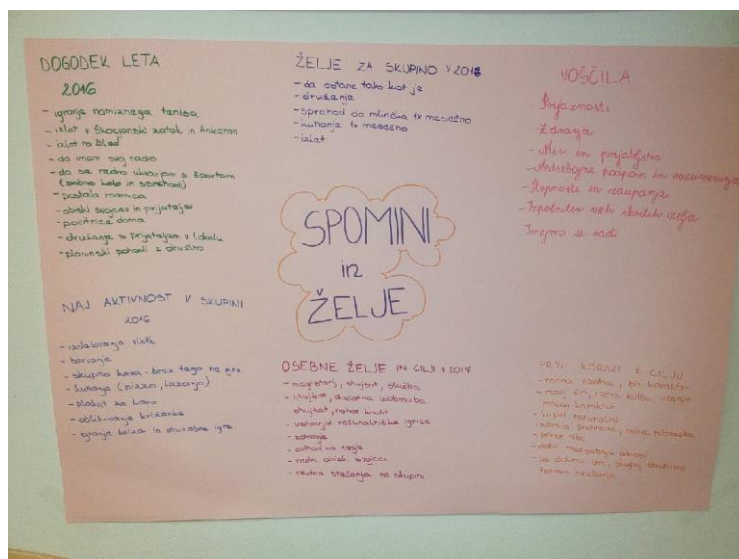
leto.

- Prva stvar, korak, ki jo bom naredil, da se bo moja želja za prihajajoče leto uresničila.
- Misel ob zaključku iztekajočega se leta.

Člane skupine povabimo, naj liste izpolnijo, nato pa skupaj na velik papir formata A2 napišemo cilje, želje, spomine, misli vseh članov skupine ter izdelan miselni vzorec prilepimo na steno prostora, kjer potekajo srečanja. Tovrstni izdelek je odličen za občasen pregled, da se spomnimo osebnih in skupinskih želja, ciljev, da se ponovno usmerimo na cilje, ki smo si jih zastavili kot skupina.

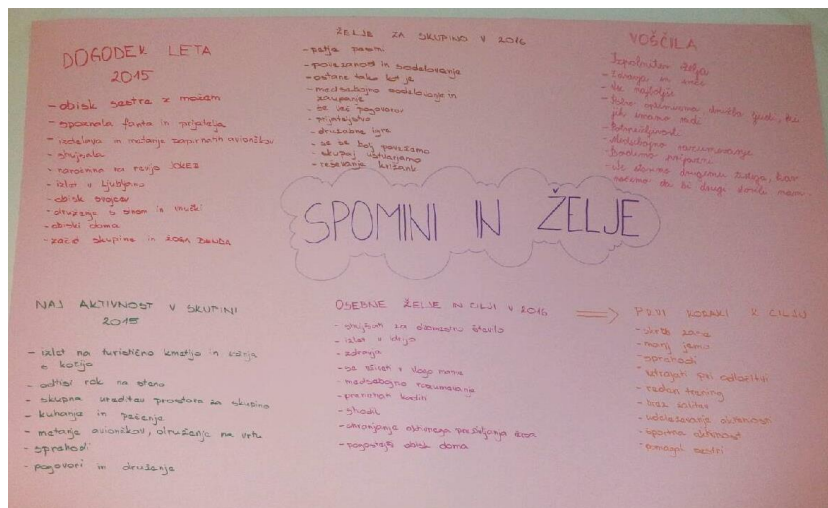
Refleksija skozi razmišljanje, kako je aktivnost ob zaključku leta uresničevala skupinsko socialno delo in udejanjala specifične kriterije institucionalnega varstva:

Aktivnost je poleg spodbujanja medsebojne komunikacije prispevala tudi k vlivanju upanja, saj so člani dobili priložnost, da ubesedijo, kar je bilo v iztekajočem letu dobrega, uspešnega. Kaj je bil tisto, kar jim je uspelo, v čem so bili dobri. Na uspešne trenutke dogodke so pogledali tako s perspektive posameznega člana skupino kot tudi s perspektive skupine kot celote. Spomini so raziskovali preteklost, a le toliko, kolikor so prispevali k oblikovanju želja in ciljev za prihajajoče leto. Lahko bi rekli, da je šlo za obliko dogovora o sodelovanju, o tem, kako bomo v prihajajočem letu še sodelovali, kakšni bodo prvi koraki k doseganju zelenih ciljev posameznika in skupine. Vsak je ubesedil svoj delež v projektu.

SLIKA 4.19: SPOMINI IN ŽELJE 2016

- Deljenje različnih mnenj, pogledov s člani skupine, ko so ubesedili, kaj je bil najpomembnejši dogodek iztekajočega se leta in kaj si želijo zase in za skupino v

SLIKA 4.20: SPOMINI IN ŽELJE 2015

prihajajočem. Aktivnost je odprla prostor za diskusijo, za sodelovanje in tudi soodločanje. Vsak posameznik je imel priložnost ubesediti svoje mnenje, zgodbu, izkušnjo; aktivna vključenost v proces dela in izvedbe aktivnosti; delo s perspektive moči; povezovanje in kohezivnost.

- Aktivnosti Kluba mladih so oblikovane tudi z namenom stopnjevanja druženja, poglobljanja medsebojnih odnosov, z odpiranjem prostora za možnost izbire, z omogočanjem soudeležbe, osebnega razvoja, kar je ključnega pomena za normalizacijo.

Refleksija na vprašanje, kaj je razlog, da se udeležujejo srečanj. Kaj jih prepriča? Kaj jim je všeč?

TADEJ: »Delavnice so super, ker smo si enotni.«

ANA: »Zato, ker se dobro razumemo.«

ŽAN: »Ker se dobro počutim.«

EMA: »Ker je lepo, se pogovarjamo, se pošalimo, kakšno rečemo.«

ALEKSANDER: »Da se družimo.«

MARIJA: »Zato, ker ustvarjamo.«

SABINA: »Zmeraj delamo kaj zanimivega, si pogledamo kakšne posnetke, se kaj novega naučimo.«

NIKA: »Da je krajši čas.«

MARKO: »Ker dobimo kavo. Ker je družba.«

TADEJ: »Vse je v redu. Zato rad hodim, da se družim.«

SLIKA 4.21: SKUPINSKA PRIPRAVA PIZZE

4.5.2.9 DRUGE AKTIVNOSTI

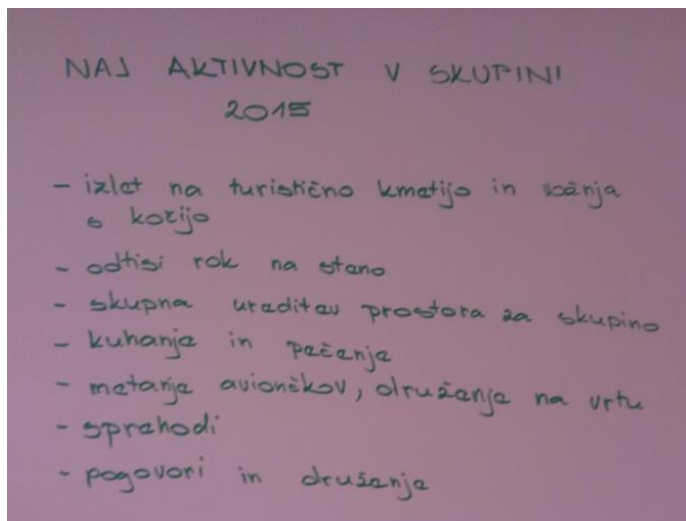
KLUBA MLADIH

- Kuhanje:
 - peka pize
 - peka lazanje
 - peka peciva
 - kuhanje po receptih
- Bineta Volčica
- Praznovanje rojstnih dni
- Izobraževalne urice:
 - ptice Slovenije
 - pustne maske v Sloveniji
 - zdrava prehrana in vzdrževanje zdrave telesne teže
 - sestavljanje križanke za domski časopis
 - kvizi
 - male sive celice
- Ustvarjalne delavnice:
 - izdelava novoletnih voščilnic
 - izdelovanje medalj za športne igre
- Sprehodi in izleti:
 - Zakojca in Bevkova domačija

ALEKSANDER: »Fino je, ker se lahko soočimo s svojimi težavami, se o tem pogovorimo. Med seboj si zaupamo, nekaj pa seveda obdržimo tudi zase. Smo enakopravni.«

SABINA: »Povemo lahko svoje misli, skupaj ustvarjamo, gremo na

SLIKA 4.22: NAJLJUBŠA AKTIVNOST ČLANOV V LETU 2015

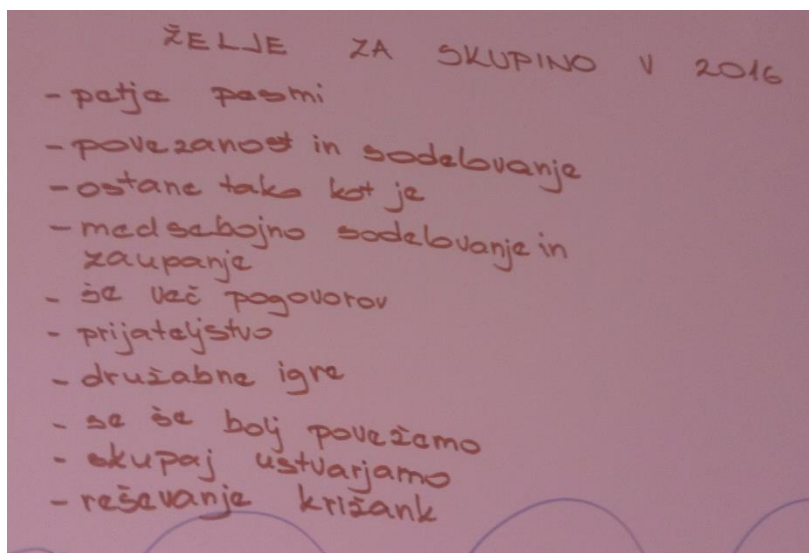
sprehode.«

NIKA: »Lepo je, ker smo skupaj, vsak pove kaj o izbrani temi. Ura hitreje in drugače mine«

TADEJ: »Rad pridem, da se sprostim.«

MARIJA: »Na skupino rada

hodim zato, ker mi je všeč, ker se veliko pogovarjamo in pridno ustvarjamo. Skupino bi ocenila z 10. Vedno tudi kaj novega izvemo.«

SLIKA 4.24: ŽELJE ČLANOV ZA SKUPINO ZA LETO 2016

SLIKA 4.23: IZLET V ZAKOJCO IN NA BEVKOVO DOMAČIJO

4.6 EVALVACIJA

Skozi pregled in evalvacijo izvedenega projekta Klub mladih lahko zaključim, da so bili izpolnjeni vsi zastavljeni cilji in da sem med izvedbo uporabila zastavljene strategije za dosego ciljev.

Evalvacijo projekta Klub mladih sem sprva zastavila kot kvalitativno analizo, ki bi temeljila na kvalitativnih vprašalnikih, v katere bi vključila vprašanja, ki so bila predlagana v knjigi Evalvacija programov v socialnem varstvu. Primeri vprašalnikov, ki preverjajo udejanjanje specifičnih kriterijev v socialnem varstvu, so se v moji praksi izkazali za neuspešne, saj z njimi nisem uspela dobiti podatkov, ki bi celovito in temeljito prikazali uspešnost projekta. Zakaj? Vzrok ni bil v napačnih vprašanjih, nikakor ne, temveč je bila težava v tem, da uporabniki niso uspeli ubesediti vseh premikov, ki sva jih z delovno terapevtko v dveh letih opazili pri članih skupine Klub mladih.

Premiki so:

- pridobivanje na samozavesti,
- večja socialna mreža,
- povezovanje z lokalno skupnostjo,
- večja samostojnost pri vsakodnevnih opravilih,
- pridobivanje novih znanj (kuhanje, splošno znanje ...),
- aktivnejše vključevanje v pogovore v skupini in v dejavnosti doma,
- zmanjšanje duševne stiske, ublažitev simptomov, povezanih z diagnozo duševnih težav ...

Analiza preko akcijskega projekta v skupnosti je omogočila evalvacijo vseh prednosti ter prikaz, kako so dejavnosti Kluba mladih prispevale k udejanjanju specifičnih kriterijev socialnega varstva ter k vključevanju načel skupinskega socialnega dela.

Na začetku projekta sem si kot prioriteta cilja zastavila vzpostaviti skupino ter oblikovati sklop aktivnosti, ki bi članom omogočil novo, drugačno preživljanje prostega časa in jim dal priložnost biti del skupine, kjer so lahko izražali svoje občutke, misli, stiske, vrednote.

Aktivnosti so bile oblikovane tako, da so spodbujale skupinsko dinamiko, odpirale prostor za medsebojno komunikacijo in interakcijo ter omogočile samoraziskovanje in refleksijo. Aktivnosti so prispevale k boljšim medsebojnim odnosom in k razvijanju spretnosti, znanj, ustvarjalnosti in socialnih veščin.

Skozi prizmo skupinske dinamike lahko skupino Klub mladih, ki sem jo vodila skupaj z delovno terapevtko, definiram kot podporno oziroma terapevtsko skupino, katere nameni so rehabilitacija

(napredovanje; pomoč članom pri osebni rasti in razvoju), socializacija, reševanje problemov in razvijanje socialnih vrednot. Skupina je tako skupina za osebno rast in samopomoč ter deluje podporno in izobraževalno.

Izvedba delavnic je bila tako kljub začetnim oviram uspešna, saj se člani skupine redno udeležujejo srečanj, brez kakršne koli prisile ali prepričevanja. Vsak teden delovno terapevtsko sprašujejo, ali se bo skupina srečala in kaj bomo na skupini počeli. Skupina tako v nespremenjeni obliki deluje že leto in pol, v tem času pa se je iz predvsem socialne in izobraževalne skupine razvila v skupino za samopomoč in podporo. Skupino, katere člani smo si enakopravni, ki si med seboj delimo izkušnje, si pomagamo pri razreševanju vsakodnevnih stisk in težav, se podpiramo ter spodbujamo.

Z delovno terapevtsko sva v vlogi vodij spodbujali empatično razumevanje, vzajemno pomoč, a hkrati tudi omogočali strukturo za skupinsko razpravo, saj je le-ta omogočala usmerjeno delo in soustvarjanje.

Skupina je bila osredotočena na podporo in medsebojno pomoč pri razreševanju težav in stisk, na osebno rast ter učenje. Ključna vez med člani je še zdaj sprejemanje različnosti in dojetje posameznega člana kot enakovrednega člana skupine in skupnosti ter medsebojna pomoč in podpora. Prav tako skupino vežejo skupni cilji in želja po učenju.

V skupini je devet članov in dve vodji, ki spodbujata komunikacijo in zagotavljata varnost ter zaupanje znotraj skupine. Komunikacija je odprta, vzajemna, največkrat poteka po prostem toku ali po vzorcu izmenjave. Postopki so fleksibilni, stopnja samorazkritja je zmerna do visoka in narašča skozi proces sodelovanja. Vloge so raznolike, zaupnost visoka. Uspešnost je odvisna od sodelovanja posameznih članov pri posamezni aktivnosti in prisotnosti na skupini.

Projekt Klub mladih je pokazal več lastnosti skupinskega socialnega dela ter hkrati udeleževal specifične kriterije socialnovarstvenih storitev. V tem primeru gre za posebne oblike institucionalnega varstva za odrasle z duševnimi in/ali telesnimi ovirami, ki ga opravlja enota Marof, dislocirana enota Doma upokojencev Idrija.

V povezavi s skupinskim socialnim delom lahko projekt evalviramo skozi prisotne terapevtske dejavnike in lastnosti, procese, ki jih je skupina razvila tekom delovanja in ki so povezane s prednostmi uspešnega skupinskega dela, kakor jih definirata Toseland in Rivas (2014: 17).

Vse aktivnosti so bile oblikovane kot učni proces, ki je omogočil učenje novih spretnosti in veščin tako ekspertom iz izkušenj kot praktikom skupinskega socialnega dela. Tako smo skozi dvoletno delovanje svoja znanja izpopolnjevali v kuhanju, pečenju, se izobraževali v spoznavanju narave,

tradicionalnih slovenskih navad, se urili v pisanju zgodbe za literarni natečaj idr. Proces učenja je prispeval k ohranjanju samostojnosti in ohranjanju ter spodbujanju sposobnosti in delovnih znanj, omogočil je razvijanje novih spretnosti in talentov. Uporabnike se je aktivno vključevalo v proces načrtovanja in izvedbe aktivnosti.

V tej smeri so aktivnosti Kluba mladih odpirale tudi prostor za deljenje različnih mnenj in zamisli članov skupine. Pogovori o različnih vrednotah, definicijah prijateljstva, o življenjskih nazorih ter izkušnjah so omogočili, da se je skozi celoten projekt negovalo principe soodločanja, sodelovanja. K temu je prispevalo tudi skupno soodločanje o poteku in oblikovanju aktivnosti Kluba mladih. Zaključek posameznih srečanj je tako namenjen skupnemu premisleku in odločitvi o tem, kakšne bodo aktivnosti na naslednjih srečanjih. Z aktivnostmi člani razvijajo osebno odgovornost in medsebojno sožitje kot stanovalci doma. Sožitje se je kazalo tudi z vzajemno pomočjo, ki je bila prisotna tako med člani skupine kot v odnosu med vodji in člani, saj smo si medsebojno pomagali pri aktivnostih, ki so predstavljale večji napor, in tudi v kontekstu podpore in pomoči pri razreševanju osebnih stisk in težav.

Med celotnim projektom in tudi v posameznih aktivnostih so člani skupine dobivali potrditev, občutek, da so pomemben člen v procesu, kar sva kot vodji uresničevali z delom s perspektive moči in z osebno odločitvijo spoštovati in delovati iz koncepta, kjer je uporabnik ekspert iz osebne izkušnje. Slednje lahko poimenujemo tudi altruizem.

Prisoten je bil tudi občutek univerzalnosti, saj je Klub mladih povezal osebe z izkušnjo duševne stiske, kar je prispevalo k negovanju občutka pripadnosti, povezanosti in tudi olajšanja, saj je šlo za druženje ekspertov iz izkušenj, kar je omogočilo katarzo. Tekom aktivnosti so se namreč velikokrat porajali močni občutki, tako občutki veselja, zmagooslavja kot tudi občutki bolečine, stiske. Katarza je prispevala k skupinski kohezivnosti, povezanosti skupine, hkrati pa tudi potrdila, da se je na srečanjih razvil prostor, ki omogoča zaupanje, varnost in intimo. Prostor, ki neguje človeško dostojanstvo.

Aktivnosti Kluba mladih so oblikovane z namenom stopnjevanja druženja, poglobljanja medsebojnih odnosov, z odpiranjem prostora za možnost izbire, z omogočanjem sodelovanja, osebnega razvoja, kar je ključnega pomena za normalizacijo.

Skozi raziskovanje osebnih vrednot smo soustvarjali skupinsko kulturo, h kateri sva prispevali tudi vodji, saj sva omogočali odprtost, samoodločanje, poštenost in sprejemanje razlik ter delovali po načelu spoštovanja vrednostnega sistema vsakega posameznega člana skupine.

Ker so nekatere aktivnosti potekale tudi v sodelovanju z drugimi institucijami, podjetji, osebami (aktivnost Peter Klepec, obisk Zakojce in Bevkove domačije), je projekt Klub mladih spodbujal medgeneracijsko sodelovanje in normalizacijo ter prispeval k zmanjšanju stigmatizacije oseb s težavami v duševnem zdravju. Aktivnost je tako omogočala razvijanje sožitja z okoljem in sodelovanje navzven, povezovanje z okoljem.

Seveda ne smemo pozabiti na pomen ustvarjalnosti v kontekstu projekta Klub mladih, ki je prispevala k osebni integraciji, sprostitev, občutkom veselja, ugodja in osebnega zadovoljstva. Poleg tega pa uporabnikom dala izkušnjo spontanosti, svobode in izziva.

Projekt Klub mladih lahko evalviramo tudi skozi prizmo socialnega dela z družino. Eden od terapevtskih dejavnikov je korektivna rekapitulacija (rekonstrukcija) družine, kakor ga definira Yalom (1998: 18–20) in se je uresničeval skozi delovanje skupine Klub mladih. V skupini so se namreč v dveh letih razvili odnosi, ki jih lahko primerjamo z odnosi iz primarne družine. Vodji sva tako na srečanjih prevzeli vlogo staršev, med člani skupine so se razvili trdni, intimni odnosi (prijateljski in partnerski), v okviru srečanj je velikokrat prišlo tudi do močnih osebnih razkritij, čustev in intimnosti, a tudi do tekmovalnih in sovražno nastrojenih odnosov, ki so bili posledica ljubosumja.

Čačinovič Vogrinčič (2006: 27) kot predmet socialnega dela z družino opredeli pomoč družini pri reševanju kompleksnih psihosocialnih težav, ki pa v ospredje postavlja delovni odnos, ki mobilizira moč družine. In ravno tukaj vidim povezavo s skupinskim socialnim delom. Družina je skupina in tudi pri delu s skupino moramo biti pozorni, da delujemo s perspektive moči, da mobiliziramo vire moči tako posameznikov kot celotne skupine. Da projekt sodelovanja »[...] soustvarimo na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem oblikovanju rešitev, da bi udeleženi v problemu postali udeleženi v rešitvi.« (prav tam)

Poleg tega je projekt Klub mladih uresničeval in udeleževal tudi temeljne vrednote sodobnega socialnega dela, ki jih opredelita De Jong in Kim Berg (v Mešl 2007: 11–17), in sicer je delovni odnos s posameznimi člani in s skupino kot celoto temeljil na:

- spoštovanju človekovega dostojanstva,
- spoštovanju uporabnikov kot ekspertov iz izkušenj,
- zavedanju, da je vsak posameznik unikat, edinstven,
- fleksibilnosti vodij (prilagajanje aktivnosti glede na želje in potrebe uporabnikov ter ne nazadnje tudi na tok misli, ki so ga člani razvili med dejavnostjo),
- spodbujanje razvoja upanja in motivacije v skupini,
- spodbujanje in odpiranje prostora za samoodločanje in participacijo uporabnika,

- razvijanje zavedanja skupine in posameznikov o njihovih notranjih in zunanjih virih, močeh,
- varovanje zaupnosti,
- promoviranje normalizacije (raziskovanje in ubesedenje uspehov, moči in izjem, pogovori o tem, kako jim uspeva, kako shajajo, podeljevanje komplimentov za njihove moči in uspehe, praznovanje le-teh),
- redno spremljanje spremembe.

Tako pri socialnem delu z družino kot pri skupinskem socialnem delu gre za kompleksnejši projekt kot pri delu s posameznikom, saj moramo skozi sodelovanje s skupino soustvarjati rešitve s posameznikom in s skupino kot celoto. Gre za sodelovanje »skupaj z njimi«, ki zahteva paradigmatični premik, da udeležene v problemu vidimo in sprejmemo kot nepogrešljive sodelavce, eksperte, ki so ključni udeleženci pri oblikovanju skupnih rešitev (Constable in Lee 2004: 34).

4.7 PRIDOBLENE IZKUŠNJE

Projekt Klub mladih, s katerim sem želela preizkusiti skupinsko socialno delo v posebnih socialnovarstvenih zavodih, je nastal deloma na pobudo strokovne vodje, predvsem pa iz osebne želje, da bi načela in znanje o skupinskem socialnem delu preizkusila pri delu z osebami s težavami v duševnem zdravju.

S socialnimi igrami sem se ukvarjala že od prvega letnika Fakultete za socialno delo in že takrat sem v njih videla veliko možnosti za uporabo v socialnem delu. Poleg ustvarjalnosti in razvijanja socialnih veščin sem skozi petletno praktično usposabljanje, še posebno pa skozi projekt Klub mladih spoznala, da je skupinsko socialno delo pomemben del socialnega dela. S skupinskim socialnim delom tako omogočimo vsem udeleženi v problemu in rešitvi izkušnjo povezanosti, razumevanja, enakopravnosti. Z aktivnostmi skupinskega socialnega dela lahko prispevamo k ohranjanju samostojnosti in k učenju novih veščin ter sposobnosti.

Prostovoljno delo v enoti Marof mi je omogočilo osebno rast in izobraževanje, ki je bil pomemben delež pri pridobljenem znanju na Fakulteti za socialno delo.

Projekt Klub mladih je od mene zahteval visoko osebno angažiranost, pri čemer so bili raziskovanje in izobraževanje o skupinskem socialnem delu ter oblikovanje aktivnosti pomemben del mojega dela. Med projektom sem spoznala, da je pri vodenju skupine pomembna osebna vključenost v proces dela, saj tudi s tem prispevamo k povezanosti in entitativnosti skupine.

Z vodenjem skupine sem v povezavi s socialnim delom dobila izkušnjo, kako kljub soustvarjanju z več uporabniki hkrati omogočiti prostor, ki bo dal priložnost ubesediti želje, stiske, rešitve vsakemu članu. Naučila sem se vzpostaviti pogovor, ki je omogočal raziskovanje in sooblikovanje dobrih izidov. Utrdila sem znanje v uporabi koncepta etike udeležnosti in perspektive moči, ne le v sodelovanju z posameznim uporabnikom, temveč tudi s skupino.

Delovala sem iz predpostavke, da je vsak udeleženi v procesu ekspert iz izkušnje, da si vsak uporabnik zasluži brezpogojno spoštovanje. Naučila sem se, da je pri skupinskem socialnem delu osebno vodenje (Lüssi v Čačinovič Vogrinčič *et al* 2005: 10) ključnega pomena, saj sem kot socialna delavka z osebnim odzivanjem in podeljevanjem svojih izkušenj bila osebno vpeta in angažirana v proces dela ter tako prispevala k uspešnosti celotnega projekta Klub mladih. Skozi projekt sem še dodatno utrdila svoje delovanje, ki vključuje zavzeto komunikacijo, samospoštovanje, odkrivanje virov moči, tako lastnih kot uporabnikovih.

V kontekstu skupinskega socialnega dela sem se tako naučila vključiti znanje za ravnanje, torej moč vzpostaviti in vzdrževati deloven odnos in kontekst socialnodelovnega odnosa ter podeliti svoje strokovno znanje. Skupino sem vodila v smeri vzpostavljanja sodelovanja in dogovarjanja, poslušala sem brez vnaprejšnjih sodb in moraliziranja. Skupino sem usmerjala na rešitve in s pomočjo ustvarjalnosti prispevala k doseganju ciljev – tako osebnih, skupinskih kot tudi tistih, ki jih določajo kriteriji institucionalnega varstva (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl, Možina, 2005: 15).

V projekt sem dala sebe, proces dela gradila na zaupanju, toplini, empatičnem razumevanju in sprejemanju. Med projektom sem sama dobila izkušnjo rekapitulacije družine, saj sem v članih skupine dobila izkušnjo razširjene družine. Bili so tam, v oporo, ko je ta svet zapustila meni zelo draga in pomembna oseba. Bili so mi v oporo in spodbudo med mojo celotno nosečnostjo, tudi v trenutkih, ko le-ta ni potekala po načrtih. Veselili so se z mano vsakega novega mejnika, praznovali rojstvo sina Gala, navdušeno pozdravljali vsak njegov dosežen mejnik v razvoju. Gala so sprejeli medse kot člana družine in čeprav redko prisostvuje našim srečanjem, je vedno v naših mislih in besedah.

Projekt Klub mladih mi je dal več, kakor sem kadar koli pričakovala. Poleg učnega procesa, pridobljenega znanja, veščin sem z njim dobila priložnost osebnega razvoja in rasti ter postati še boljši človek in socialna delavka. Naučila sem se delati z ljudmi in za njih ter v procesu dela vključiti sebe, svoj delež v rešitvi.

Skupinsko socialno delo je nekaj, kar si želim delati v svojem poklicnem in zasebnem življenju, to je moje poslanstvo. Upam, da bom imela priložnost to željo in cilj nekoč tudi uresničiti.

5 SKLEPI

Potrebno je zavedanje, da pri socialnem delu ne gre le za delo s posameznikom, temveč je vsak uporabnik del nekega konteksta, skupine, bodisi je to družina bodisi druga skupina pomembnih bližnjih. Da smo pripravljeni in da znamo delati tudi v tem kontekstu, ki s seboj prinaša nove dimenzije komunikacije.

Dejstvo je, da socialno delo lahko deluje v kontekstu dela s posameznikom, skupino ali skupnostjo, sistemom. Težko je določiti, kaj je osrednja naloga socialnega dela, mikro raven naj bi tako opredeljevala svetovalno delo s posameznikom, s posameznim primerom, mezo raven opredeljuje delo s skupino, makro raven pa pokriva področje socialnega dela s skupnostjo, sistemom. Drži, da je delo s posameznikom, svetovalno delo, največkrat opredeljeno kot osrednja vloga SD, a ne moremo mimo dejstva, da so posamezniki v neizključujoči povezavi s skupino, skupnostjo, sistemom. Torej je povezava z makro ravni prisotna. Socialno delo posega v makro raven, želi spremeniti sistem. Pravijo, da gre na mikro ravni za spreminjanje posameznika, a to ni pravo poimenovanje. Gre pravzaprav za spreminjanje odnosov, ki pa se ne nazadnje, kot smo že omenili, dogajajo, ustvarjajo tudi na drugih dveh ravneh, mezo in mikro. Človek je namreč neločljivo povezan s skupnostjo in sistemom. Zato je pomembno, da socialno delo deluje na vseh treh ravneh, torej enovito, kjer tako v procesu pomoči soustvarjamo s posameznikom, skupino, skupnostjo in ne nazadnje s sistemom (Mesec, 2003: 259–270).

In ravno tu je moč skupinskega socialnega dela, saj gre za proces dela, ki lahko soustvarja z vsemi tremi ključnimi uporabniškimi sistemi – s posameznikom, skupino in skupnostjo. Skupinsko socialno delo je tako lahko dodana vrednost k že uveljavljenim oblikam socialnovarstvenih storitev v institucionalnem varstvu in v samem socialnem delu.

Projekt skupinskega socialnega dela v posebnem socialnovarstvenem zavodu lahko:

- omogočimo izkušnjo socialno varnega in zaupnega okolja, ki bi odprl prostor za aktivno medsebojno komunikacijo, vključenost;
- s sodelovanjem v skupini zagotovimo vsem udeleženi/uporabnikom, da ustrezno izkoristijo in razvijejo svoje sposobnosti;
- omogočimo vključevanje uporabnika/stanovalca v širšo socialno mrežo, predvsem v lokalno skupnost;
- vplivamo na spreminjanje javnega mnenja o ljudeh s posebnimi potrebami.

S preišljeno oblikovanimi aktivnostmi, ki so ne nazadnje soustvarjene v sodelovanju z eksperti iz izkušenj lahko prispevamo k boljši kakovosti življenja uporabnikov v posebnih socialnovarstvenih zavodih, udejanjamo perspektivo moči in prispevamo k normalizaciji..

Skupinsko socialno delo lahko prispeva k ohranjanju znanj, sposobnosti, samostojnosti in veščin uporabnikov, prispeva k sožitju med stanovalci doma, ki so vključeni v proces skupinskega socialnega dela ter uporabnikom omogoči izkušnjo potrditve, udeleženosti, sprejetosti, dostojanstva.

Skupinsko socialno delo je lahko odgovor na potrebe uporabnikov in institucije, saj lahko preko aktivnosti skupinskega socialnega dela udejanjamo kratkoročne in dolgoročne cilje in želje uporabnikov ter odgovarjamo na njihove potrebe. Hkrati pa lahko uresničujemo tudi specifične kriterije socialnovarstvenih storitev, saj uporabnikom poleg nudenja bivanja in strokovne pomoči, ki jo dobijo v instituciji, ponudimo tudi laično pomoč ter dodatno podporo za vsakodnevno življenje v skupnosti. Posledično se uporabnikom s tem omogoči večjo možnosti izbire, boljšo kakovost življenja in širjenje socialne mreže.

6 PREDLOGI

Izobraževanje o skupinskem socialnem delu že ima prostor v učnem programu Fakultete za socialno delo, a kljub temu predlagam, da bi se ta program še dodatno razširil in osredotočil predvsem na praktičen del skupinskega socialnega dela, ki je bil (po moji izkušnji) precej zapostavljen. V tej smeri govorim o izobraževanju o različnih aktivnostih in njihovi izvedbi, ki jih lahko uporabimo za neko skupino uporabnikov in ki prispevajo k razvijanju socialnih veščin, so osredotočene na ustvarjalne tehnike, na povezovanje članov idr.

Fakulteta za socialno delo bi tako lahko na modulu Duševno zdravje omogočila program, ki bi se povezal s predmetom Skupinska dinamika in bi bodočim socialnim delavkam in delavcem omogočil izobraževanje o skupinskem socialnem delu na področju dela z osebami s težavami v duševnem zdravju. Skozi predmete Socialno kulturno delo in Psihosocialna pomoč z umetnostjo bi se lahko oblikoval neki okviren program dela z uporabniki s težavami v duševnem zdravju, ki bi odgovarjal na njihove potrebe in želje.

Pomembno je, da je stroka socialnega dela odprta za različne pristope in tehnike psihosocialne podpore in pomoči, zato predlagam, da bi izkušnjo organiziranja in vodenja skupine vključili kot obvezen del programa praktičnega usposabljanja na Fakulteti za socialno delo. S tem bi prispevali k bogatenju znanja študentov in hkrati tudi k oblikovanju novih aktivnosti za skupine uporabnikov.

Lahko bi se oblikovalo neformalno izobraževanje za prostovoljce, ki delujejo v institucijah in ki bi ga organizirali in izvajali tisti, ki v svojem delu že redno in uspešno uporabljajo načela skupinskega socialnega dela.

Predlagam tudi, da bi se oblikovalo program aktivnosti, ki bi se izvajal v vsakem posebnem socialnovarstvenem zavodu in bi bil prilagojen določeni skupini uporabnikov. Kakor je bil Klub mladih v osnovi oblikovan za osebe s težavami v duševnem zdravju.

Posebni socialnovarstveni zavodi sicer že imajo veliko aktivnosti, ki so usmerjene v opolnomočenje posameznikov in spodbujajo avtonomnost, samostojnost in socialno integracijo, a je tega še vedno premalo. Tovrstni projekti, ki pa so zastavljeni kot dolgotrajen koncept dela z mlajšimi osebami s težavami v duševnem zdravju, pa omogočijo, da uporabniki poleg izkušnje skupine in prednosti, ki jih prinaša skupinsko socialno delo, ponovno obudijo vloge, ki so jih imeli pred vstopom v institucijo, to so vloge moških in žensk, vloge družinskih članov, vloge prijateljev in pomembnih članov skupnosti.

7 LITERATURA IN VIRI

7.1 LITERATURA

- Berg, V.D. C. (2000): VIT: Video Interaction Training. Nijmegen: 6th European Social Work Symposium: gradivo iz simpozija.
- Constable, R. in Lee, D. B. (2004): Social Work with Families: content and process. Chicago: Illinois Lyceum Books, Inc.
- Crawford K., Price, M., Price, B. (2015): Groupwork Practice for Social Workers. Los Angeles: Sage Publications.
- Crisp, R.J., Turner, R.N. (2010): Essential Social Psychology. Los Angeles, London. Sage Publications Ltd. 126–136, 212–215.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2006) : Socialno delo z družino. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2005): Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo .
- Davies, B. (1975): The Use of Groups in Social Work Practice. London: Routledge and Kegan Paul Ltd.
- De Jong, P., Kim Berg I., (2002): Interviewing for Solutions (2nd ed.); Brooks/Cole, Pacific Grove, USA.
- Dominelli, L. (2004): Social Work: Theory and Practice for a Changing Profession. Cambridge: Polity Press.
- Dragoš S., Leskošek V., Petrovič Erlih P., Škerjanc J., Urh Š., Žnidarec Demšar P. (2005): Krepitev moči. Katalog socialnega dela. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Dragoš, S., Žnidarec Demšar S. (2005): Akcijski projekt v skupnosti. Priročnik za izvedbo projekta in izdelave projektne naloge. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Flaker (2003): Oris metod socialnega dela: Uvod v katalog nalog centrov za socialno delo. Ljubljana: FSD, Skupnost CSD Slovenije.
- Flaker, V. (1998): Odpiranje norosti. Vzpon in padec totalnih ustanov. Ljubljana: Založba/ *cf.
- Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., & Urek, M. (2008): Dolgotrajna oskrba: Očrt potreb in odgovorov nanje. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- Fook, J. (2012): *Social Work: A Critical Approach to Practice* (2nd edn). London: SAGE Publications.
- Friedlander, W. A., Pfaffenberger, H. (1970): *Osnovna načela in metode socialnega dela*. Tehniška založba Slovenije, Ljubljana.
- Goffman, E. (1991): *Asylums: Essays on the Social Situation of Sental Patients and Other Inmates*. London: Penguin Books.
- Healy, K. (2000): *Social Work Practices: Conteporary Perspectives on Change*. London , Thousand Oaks , New Delhi: Sage Publications.
- Healy, K. (2005): *Social Work Theories in Context: Creating Frameworks for Practice*. Houndmills , Basingstoke , Hampshire , New York : Palgrave Macmillan.
- Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša zrc SAZU in avtorji (1997): *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Tiskarna Mladinska knjiga.
- Jeriček Klanšček, H., Zorko, M., Bajt, M., Roškar, S. (2009): *Duševno zdravje v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije.
- Konopka, G. (1963): *Social Group Work. A Helping process*. Englewood Cliffs, NJ: Prenticehall INC.
- Left, J. (1997): *Care in the community. Illusions or reality?* New York. Willey
- Lindays, T, Orton, S (2011): *Groupwork practice in Social Work*. Exeter. Learning Maters Ltd.
- M. Haralambos, M. Holborn (1999): *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 47–61, 292, 300.
- Mali, J. (2008): *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mesec, Blaž (2003): *Mikro, mezo, makro: ekspanzija, integracija, specifičnost socialnega dela*, 42, 4-5: 259–270.
- Mešl, N. (2007): *Teorije ravnanja in uspešnost procesov pomoči v socialnem delu z družinami*. Doktorsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Mešl, N. (2008): *Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino (Procesi soustvarjanja teoretskega znanja v praksi)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Orford , J. (1986): *Institutional climates. Psychology for Social Workers*, M. Herbert , Macmillan Publishers Ltd , London. 225–248.

- Pahor, M., Domajnko, B., Hlebec, V. (2009): Spleti zdravja in bolezni: socialna omrežja starejših kot dejavnik zdravja. V: Hlebec, V. (ur.), Starejši ljudje v družbi sprememb. Ljubljana: Aristej, 221–236.
- Podjed, M., Vrešak, N. (2005): Od družabništva do likovnih delavnic v domu starejših občanov. Fakulteta za socialno delo; Ljubljana. Diplomaska naloga.
- Požin, A.(2011): Vpliv motnje senzorne integracije na otrokovo delovanje na področju govora, vedenja in učenja. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta.
- Rafaelič A., Nagode, M. (2012): Uvajanje dolgotrajne oskrbe. Časopis za kritiko znanosti, 40, 25: 47-61, 292, 300.
- Rafaelič, A, Flaker, V. (2012): Iz-hod iz totalnih ustanov med ljudi. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, 39, 250.
- Rafaelič, A., Žerjav N., Flaker, V. (2012): Nomadi norosti na poti mimo norišnic in zaporov: potopis, kot so ga s pomočjo drugih zapisali Andreja, Neja in Vito. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo 39, 250: 213–279.
- Richardson C.R., Faulkner, G., McDevitt J., Skrinar, S.G., Hutchinson S, D., Piette, D.J (2005): Integrating Physical Activity Into Mental Health Services for Persons With Serious Mental Illness. Psychiatric Services. 56, 3: 324-331.
- Rode, N., Rihter, L., Kobal, B. (2006): Evalvacija programov socialnem varstvu – Model in postopek izvedbe. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Rozman, U. (2006): Trening socialnih veščin. Nova Gorica: založba EDUCA.
- Stritih, B. (1992): Skupinsko delo v procesu psihosocialne pomoči : razvijanje obravnavnega modela in sistemsko-teoretska analiza. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Škerjanc, J. (2006): Individualno načrtovanje z udejanjanjem ciljev. Pomen uporabniškega vpliva pri zagotavljanju socialno-varstvene storitve. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Šmid, A. (2011): Neprostovoljna hospitalizacija duševno motenih oseb v Republiki Sloveniji. Diplomsko delo. Maribor: Fakulteta za varnostne vede
- Šugman Bohinc, L. (1994): Socialno kulturno delo. Socialno delo, 33, 4: 317–324.
- Šugman Bohinc, L. (2010): Od objektivizma h konstruktivizmu in socialnemu konstrukcionizmu v sistemske psihoterapiji. Kairos. Slovenska revija za psihoterapijo, 4, 1-2: 51-65.

- Šugman Bohinc, L. (2012-2013): Dialoški pristop k soustvarjanju podpore in pomoči. Interno študijsko gradivo. Ljubljana - Fakulteta za socialno delo.
- Šugman Bohinc, L. (2012-2013): Skupinska dinamika – poglobljena znanja. Interno študijsko gradivo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Toseland, R., Rivas, R. (2009): An Introduction to Group Work Practice. Boston: Allyn & Bacon.
- Toseland, W. R., Rivas, F.R. (2014): An Introduction to Group Work Practice. Seventh Edition. London: Pearson Education Limited.
- Trstenjak, A. (1981): Psihologija ustvarjalnosti, Ljubljana: Slovenska matica.
- Vertot, N. (2007): Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji. Ljubljana. Statistični urad Republike Slovenije.
- Videmšek, P. (2013): Iz institucij v skupnost: Stanovanjske skupine nevladnih organizacij na področju duševnega zdravlja. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Yalom, I. D. (1998): The Yalom Reader. Selections from the Work of a Master Therapist and Storyteller. New York: The Basic Books, Inc. Publishers.
- Yalom, I.D, Leszcz, M.(2005): The Theory and Practice of Group Psychotherapy. Fifth edition. The Basic Books, Inc. Publisher.
- Zelić, A. (2012): Fototerapija: Fotografija kot umetnostno izrazno sredstvo v kontekstu psihosocialne pomoči. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

7.2 INTERNETNI VIRI

- **Internetni vir 1:** Pravno-informacijski sistem – pravni red republike Slovenije- državni nivo – Zakon o duševnem zdravlju <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAK02157> , 23. 1. 2017.
- **Internetni vir 2:** Mental Health – Basics – What is Mental Health? <https://www.mentalhealth.gov/basics/what-is-mental-health/>, 12. 11. 2016.
- **Internetni vir 3:** Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti – delovna področja – sociala – duševno zdravje http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/dusevno_zdravje/, 7. 11. 2016.
- **Internetni vir 4:** Skupnost centrov za socialno delo – Predstavitev CSD – Koordinacija <http://www.scsd.si/koordinatorji-za-obravnavo-oseb-v-skupnosti-s-tezavami-v-dusevnem-zdravlju.html>, 7. 11. 2016.

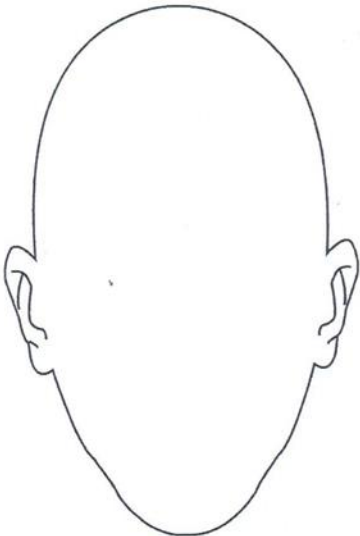
- **Internetni vir 5:** Pravno-informacijski sistem – pravni red Republike Slovenije – državni nivo – Pravilnik o načinu in vsebini obravnave v skupnosti ter vsebini, pogojih in načinu opravljanja izpita za koordinatorja obravnave v skupnosti <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV9595>, 7. 11. 2016.
- **Internetni vir 6:** Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti – delovna področja – sociala – socialnovarstvene storitve – institucionalno varstvo http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/socialnovarstvene_storitve/institucionalno_varstvo/, 5. 11. 2016.
- **Internetni vir 7:** Wikipedija – Socialno delo https://sl.wikipedia.org/wiki/Socialno_delo#Formalna_definicija, 15. 2. 2017.
- **Internetni vir 8:** The balance – Human Resources – What is an Ice Breaker: What Are 3 Kinds of Ice Breakers and How Are They Used in Meetings? <https://www.thebalance.com/what-is-an-ice-breaker-1918156>, 13. 7. 2016.
- **Internetni vir 9:** Wikipedia – Entitativity <https://en.wikipedia.org/wiki/Entitativity>, 15. 2. 2017.
- **Internetni vir 10:** Lemon Live Adventures - Sensory Bottles. The What, Why & How, <http://lemonlimeadventures.com/sensory-bottles/>, 10. 12. 2016.
- **Shapiro, L. (2004):** 101 Ways to Teach Children Social Skills. A Ready-to-use Reproducible Activity Book. The United States of America: The Bureau For At-Risk Youth, http://www.socialskillscentral.com/free/101_Ways_Teach_Children_Social_Skills.pdf, 20. 3. 2015.
- **Knox, G.:** 40 Icebreakers for small groups. https://insight.typepad.co.uk/40_icebreakers_for_small_groups.pdf, 20. 3. 2015.

8 PRILOGE

8.1 PRILOGE 1: SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI

IME _____ DATUM _____

V PROSTOR SPODAJ, NARIŠI OBRAZ IN LASE SVOJEGA PARTNERJA.
NATO ZAPIŠI PO 3 RAZLIKE IN 3 PODOBNOSTI.

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed različna

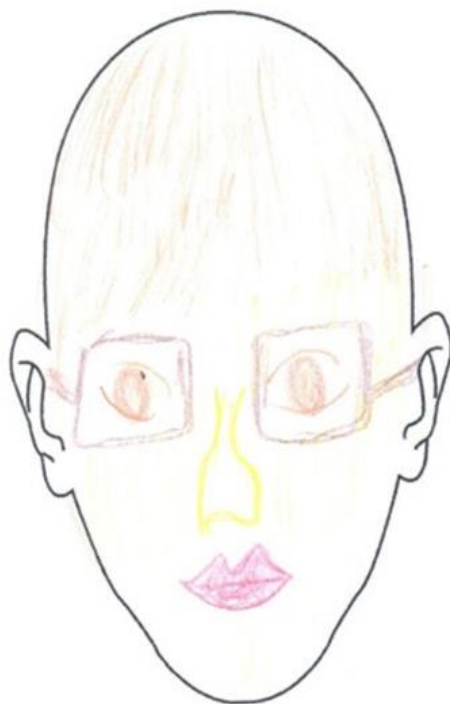
1. _____
2. _____
3. _____

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed podobna

1. _____
2. _____
3. _____

SLIKA 8.1: DELOVNI LIST – SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI

V PROSTOR SPODAJ, NARIŠI OBRAZ IN LASE SVOJEGA PARTNERJA.
NATO ZAPIŠI PO 3 RAZLIKE IN 3 PODOBNOSTI.

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed različna

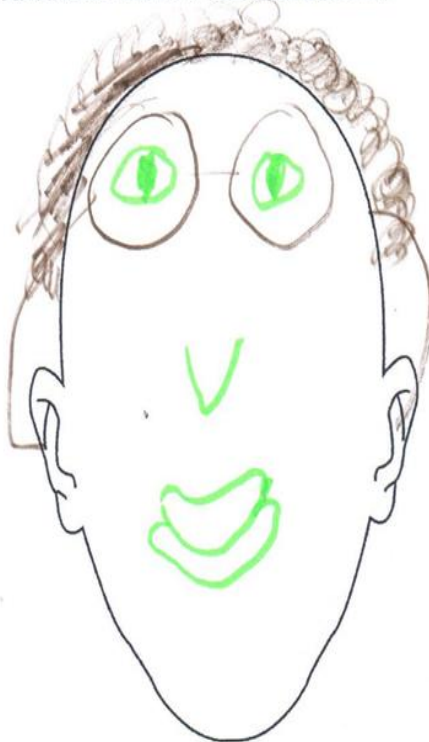
1. Radi poslušava glasbo.
2. Radi jema sladoled
3. Radi se sprehajam.

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed podobna

1. Erika nosi očala, jaz jih ne
2. Erika ima kratke lase, jaz dolge
3. Erika rada nosi polke, je ne.

SLIKA 8.2: SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI – DELOVNI LIST

V PROSTOR SPODAJ, NARIŠI OBRAZ IN LASE SVOJEGA PARTNERJA.
NATO ZAPIŠI PO 3 RAZLIKE IN 3 PODOBNOSTI.

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed različna

1. ~~V GIBANJU~~ IMA OČALA
2. ~~PO GLAVI~~ IMA RJAVE
3. V UHANIH

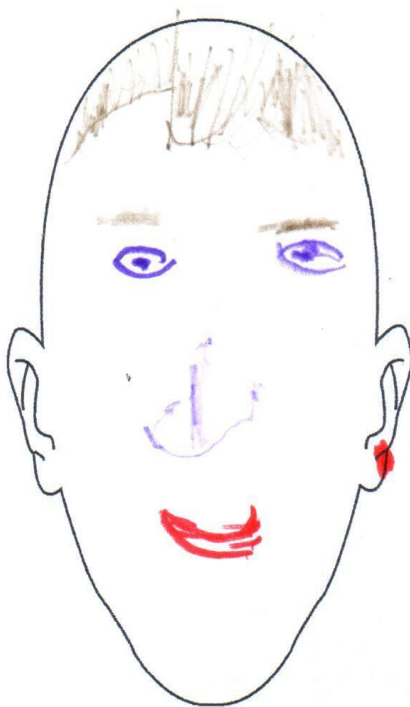
To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed podobna

1. V OBRAZU OBE SVA ŽENSKI
2. IMA UHANE SE SMEJIVA
3. JE LEPA

SLIKA 8.3: SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI (ANA)

IME _____ DATUM _____

V PROSTOR SPODAJ, NARIŠI OBRAZ IN LASE SVOJEGA PARTNERJA.
NATO ZAPIŠI PO 3 RAZLIKE IN 3 PODOBNOSTI.

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed različna

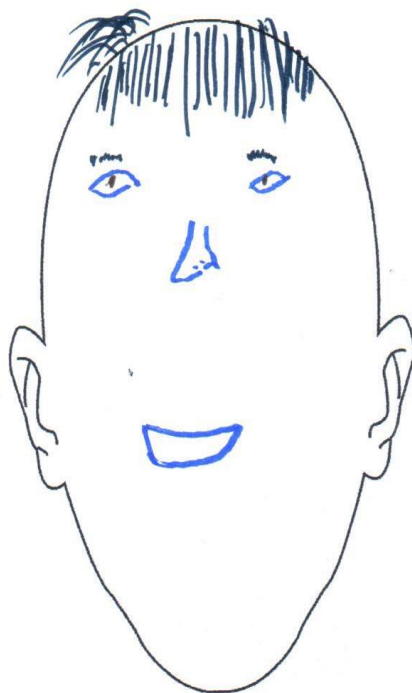
1. u TEŽI PO OBRAZU
2. SK: PO ZOBOM
3. KULTURA

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed podobna

1. V OČESIH MOJ HOD
2.
3. SKUPAJ FERTAJN ZA KAVU

SLIKA 8.4: SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI (ŽAN)

V PROSTOR SPODAJ, NARIŠI OBRAZ IN LASE SVOJEGA PARTNERJA.
NATO ZAPIŠI PO 3 RAZLIKE IN 3 PODOBNOSTI.

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed različna

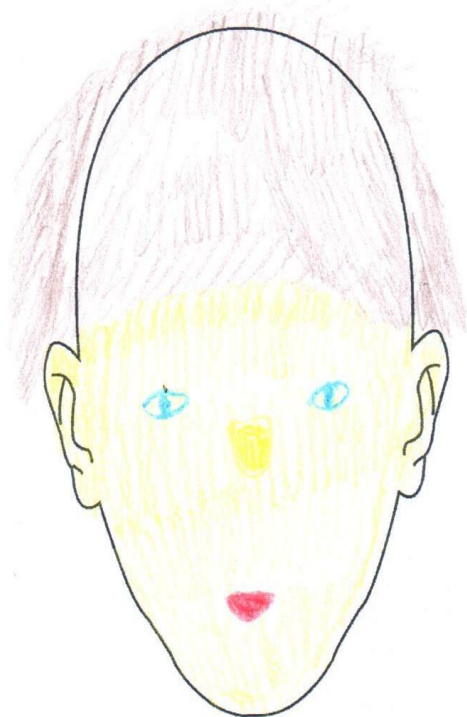
1. BARVA LAS
2. VIŠINA
3. KULTURA

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed podobna

1. VIŠINA
2. KASNIJA LEPOTA
3. RAZLIČNE SVOJE POKRIVKE ZA GLAVO

SLIKA 8.5: SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI (ALEKSANDER)

V PROSTOR SPODAJ, NARIŠI OBRAZ IN LASE SVOJEGA PARTNERJA.
NATO ZAPIŠI PO 3 RAZLIKE IN 3 PODOBNOSTI.

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed različna

1. jaz imam očala, mama pa ni
2. mama ima brata, jaz pa ne
3. mama ima rdeči lasi, jaz pa črne

To so TRI stvari, v katerih sva si jaz in moj sosed podobna

1. Jaz in mama imamo rdeče lasi, ušesa, nos,
2. rdeča usta, oči
- 3.

SLIKA 8.6: SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI (EMA)

8.2 PRILOGA 2: MOJE VREDNOTE

IME _____ DATUM: _____

Na listu obkroži TRI vrednote, ki so tebi najpomembnejše. Lahko dodaš tudi kakšno svojo vrednoto in jo napišeš na spodnje črte, a vseeno izberi tri iz seznama

USPEŠNOST

ZABAVA

PREŽIVLJANJE ČASA Z

DRUŽINO

PRIJATELJSTVO

ISKRENOST

BITI DOBER ŠPORTNIK

USTVARJALNOST

BITI ZVEZDA

SVOBODA

POMOČ DRUGIM

BOGASTVO

POPULARNOST

KATERA VREDNOTA, KI SI JO IZBRAL, TI JE NAJPOMEMBNEJŠA?

ZAKAJ TI JE TA VREDNOTA NAJPOMEMBNEJŠA?

KATERO VREDNOTO MISLIŠ, BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRALI TVOJI STARŠI?

KATERO VREDNOTO MISLIŠ, DA BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRAL TVOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ?

SLIKA 8.7: DELOVNI LIST – MOJE VREDNOTE

IME

DATUM:

Na listu obkroži TRI vrednote, ki so tebi najpomembnejše. Lahko dodaš tudi kakšno svojo vrednoto in jo napišeš na spodnje črte, a vseeno izberi tri iz seznama

USPEŠNOST

ZABAVA

PREŽIVLJANJE ČASA Z

DRUŽINO

PRIJATELJSTVO

ISKRENOST

BITI DOBER ŠPORTNIK

USTVARJALNOST

BITI ZVEZDA

SVOBODA

POMOČ DRUGIM

BOGASTVO

POPULARNOST

ZDRAVJE

KATERA VREDNOTA, KI SI JO IZBRAL, TI JE NAJPOMEMBNEJŠA?

uspešnost

ZAKAJ TI JE TA VREDNOTA NAJPOMEMBNEJŠA?

KTERO VREDNOTO MISLIŠ, BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRALI TVOJI STARŠI?

KTERO VREDNOTO MISLIŠ, DA BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRAL TVOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ?

SLIKA 8.8: MOJE VREDNOTE (EMA)

Na listu obkroži TRI vrednote, ki so tebi najpomembnejše. Lahko dodaš tudi kakšno svojo vrednoto in jo napišeš na spodnje črte, a vseeno izberi tri iz seznama

USPEŠNOST

ZABAVA

PREŽIVLJANJE ČASA Z

DRUŽINO

PRIJATELJSTVO

ISKRENOST

BITI DOBER ŠPORTNIK

USTVARJALNOST

BITI ZVEZDA

SVOBODA

POMOČ DRUGIM

BOGASTVO

POPULARNOST

KATERA VREDNOTA, KI SI JO IZBRAL, TI JE NAJPOMEMBNEJŠA?

Preživljanje časa

z družino

ZAKAJ TI JE TA VREDNOTA NAJPOMEMBNEJŠA?

Zaradi Mami brata

in ostale družine

K katero vrednoto misliš, bi kot najpomembnejšo izbrali tvoji starši?

isto

K katero vrednoto misliš, da bi kot najpomembnejšo izbral tvoj najboljši prijatelj?

Pomoč drugim

SLIKA 8.9: MOJE VREDNOTE (GAŠPER)

Na listu obkroži TRI vrednote, ki so tebi najpomembnejše. Lahko dodaš tudi kakšno svojo vrednoto in jo napišeš na spodnje črte, a vseeno izberi tri iz seznama

	USPEŠNOST		USTVARJALNOST
	ZABAVA		BITI ZVEZDA
	PREŽIVLJANJE ČASA Z		SVOBODA
	DRUŽINO		POMOČ DRUGIM
	PRIJATELJSTVO		BOGASTVO
	ISKRENOST		POPULARNOST
	BITI DOBER ŠPORTNIK		

KATERA VREDNOTA, KI SI JO IZBRAL, TI JE NAJPOMEMBNEJŠA?

Iskrenost

ZAKAJ TI JE TA VREDNOTA NAJPOMEMBNEJŠA?

DA SI SWO

VAŠAKTER

KATERO VREDNOTO MISLIŠ, BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRALI TVOJI STARŠI?

ŽALOST

KATERO VREDNOTO MISLIŠ, DA BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRAL TVOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ?

USPEŠNOST

SLIKA 8.10: MOJE VREDNOTE (ŽAN)

Na listu obkroži TRI vrednote, ki so tebi najpomembnejše. Lahko dodaš tudi kakšno svojo vrednoto in jo napišeš na spodnje črte, a vseeno izberi tri iz seznama

	USPEŠNOST		USTVARJALNOST
	ZABAVA		BITI ZVEZDA
	PREŽIVLJANJE ČASA Z DRUŽINO		SVOBODA
	PRIJATELJSTVO		POMOČ DRUGIM
	ISKRENOST		BOGASTVO
	BITI DOBER ŠPORTNIK		POPULARNOST

KATERA VREDNOTA, KI SI JO IZBRAL, TI JE NAJPOMEMBNEJŠA?

ISKRENOST

ZAKAJ TI JE TA VREDNOTA NAJPOMEMBNEJŠA?

ZATO KER JE

TO DAME NAJPOVEDNEJŠI

KTERO VREDNOTO MISLIŠ, BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRALI TVOJI STARŠI?

ISKRENOST

KTERO VREDNOTO MISLIŠ, DA BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRAL TVOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ?

USPEŠNOST

SLIKA 8.11: MOJE VREDNOTE (ALEKSANDER)

Na listu obkroži TRI vrednote, ki so tebi najpomembnejše. Lahko dodaš tudi kakšno svojo vrednoto in jo napišeš na spodnje črte, a vseeno izberi tri iz seznama

	USPEŠNOST		USTVARJALNOST
	ZABAVA		BITI ZVEZDA
	PREŽIVLJANJE ČASA Z DRUŽINO		SVOBODA
	PRIJATELJSTVO		POMOČ DRUGIM
	ISKRENOST		BOGASTVO
	BITI DOBER ŠPORTNIK		POPULARNOST
<u>PRIJATELSTVO</u>			
KATERA VREDNOTA, KI SI JO IZBRAL, TI JE NAJPOMEMBNEJŠA?			
ŠPORT			
ZAKAJ TI JE TA VREDNOTA NAJPOMEMBNEJŠA? NE VEM			
ZDRAVJE			
KATERO VREDNOTO MISLIŠ, BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRALI TVOJI STARŠI?			
KATERO VREDNOTO MISLIŠ, DA BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRAL TVOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ?			
LARA			

SLIKA 8.12: MOJE VREDNOTE (ANA)

Na listu obkroži TRI vrednote, ki so tebi najpomembnejše. Lahko dodas tudi kakšno svojo vrednoto in jo napišeš na spodnje črte, a vseeno izberi tri iz seznama

	USPEŠNOST		USTVARJALNOST
	ZABAVA		BITI ZVEZDA
	PREŽIVLJANJE ČASA Z		SVOBODA
	DRUŽINO		POMOČ DRUGIM
	PRIJATELJSTVO		BOGASTVO
	ISKRENOST		POPULARNOST
	BITI DOBER ŠPORTNIK		

KATERA VREDNOTA, KI SI JO IZBRAL, TI JE NAJPOMEMBNEJŠA?

medzi družino

zdravje
družina

ZAKAJ TI JE TA VREDNOTA NAJPOMEMBNEJŠA?

ker je zdravje
z otrobi kar je bolj bogato

KTERO VREDNOTO MISLIŠ, BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRALI TVOJI STARŠI?

stari zasluge

KTERO VREDNOTO MISLIŠ, DA BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRAL TVOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ?

svoboda

SLIKA 8.13: MOJE VREDNOTE (LARA)

Na listu obkroži TRI vrednote, ki so tebi najpomembnejše. Lahko dodaš tudi kakšno svojo vrednoto in jo napišeš na spodnje črte, a vseeno izberi tri iz seznama

	USPEŠNOST		USTVARJALNOST
	ZABAVA		BITI ZVEZDA
	PREŽIVLJANJE ČASA Z		SVOBODA
	DRUŽINO		POMOČ DRUGIM
	PRIJATELSTVO		BOGASTVO
	ISKRENOST		POPULARNOST
	BITI DOBER ŠPORTNIK		

KATERA VREDNOTA, KI SI JO IZBRAL, TI JE NAJPOMEMBNEJŠA?

najpomembnejši

je prijateljstvo.

ZAKAJ TI JE TA VREDNOTA NAJPOMEMBNEJŠA?

pa si lahko

zavpas

KATERO VREDNOTO MISLIŠ, BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRALI TVOJI STARŠI?

zdravje

KATERO VREDNOTO MISLIŠ, DA BI KOT NAJPOMEMBNEJŠO IZBRAL TVOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ?

iskrenost

SLIKA 8.14: MOJE VREDNOTE (EMA)

8.3 PRILOGA 3: TOMBOLA SPOZNAVANJA

KDO?

IMA VOZNIŠKI IZPIT		IMA DVA ALI VEČ BRATOV OZIROMA SESTER	
RAD VSTAJA ZGODAJ ZJUTRAJ		ZNA PLAVATI	
SMUČA		JE BIL NA NAJDLJŠEM POTOVANJU	
JE NAJDLJE V DOMU NA MAROFU		OBOŽUJE KAVO	

IMA RJAVE OČI		JE VIŠJI OD 1,80 METRA	
GOVORI KATERIKOLI TUJ JEZIK		JE NAJDLJE V DOMU NA MAROFU	
IGRA GLASBENI INSTRUMENT		JE IMEL HIŠNEGA LJUBLJENČKA	
ZNA PLAVATI		SMUČA	

KDO?

OBOŽUJE KAVO		JE VIŠJI OD 1,80 METRA	
JE JEDEL NAJBOLJ ČUDNO HRANO		GOVORI KATERIKOLI TUJ JEZIK	
OBOŽUJE NOGOMET		RAD VSTAJA ZGODAJ ZJUTRAJ	
IMA VOZNIŠKI IZPIT		NOSI MODRO OBLAČILO	

SLIKA 8.15: TOMBOLA SPOZNAVANJA

PRILOGA 4: BITI DOBER PRIJATELJ

BITI DOBER PRIJATELJ

IME _____ **DATUM:** _____

V prazen prostor spodaj nariši svojega prijatelja. Nato napiši 3 stvari, ki so ti pri tvojem prijatelju najbolj všeč

Tri stvari, ki jih imam pri svojem prijatelju najrajši

1. _____
2. _____
3. _____

SLIKA 8.16: DELOVNI LIST – BITI DOBER PRIJATELJ

V prazen prostor spodaj nariši svojega prijatelja. Nato napiši 3 stvari, ki so ti pri tvojem prijatelju najbolj všeč

Tri stvari, ki jih imam pri svojem prijatelju najrajši

1. POŠTEVNOST

2. ODKRITOST

3. PRIJATELJSKO

SLIKA 8.17: BITI DOBER PRIJATELJ (ALEKSANDER)

V prazen prostor spodaj nariši svojega prijatelja. Nato napiši 3 stvari, ki so ti pri tvojem prijatelju najbolj všeč

Tri stvari, ki jih imam pri svojem prijatelju najrajši

1. DA SE LJUBIMO IN
2. njegove oči
3. da sva prijatelja.

SLIKA 8.18: BITI DOBER PRIJATELJ (ŽAN)

V prazen prostor spodaj nariši svojega prijatelja. Nato napiši 3 stvari, ki so ti pri tvojem prijatelju najbolj všeč

Tibi

Tri stvari, ki jih imam pri svojem prijatelju najrajši

1. Bratec Tigor ko me soža
2. Ker je razumen v vseh trenutkih
3. Pomaga mi skozi celo življenje

SLIKA 8.19: BITI DOBER PRIJATELJ (GAŠPER)

V prazen prostor spodaj nariši svojega prijatelja. Nato napiši 3 stvari, ki so ti pri tvojem prijatelju najbolj všeč

Tri stvari, ki jih imam pri svojem prijatelju najrajši

1. KER JE MOJ PRJATELJ
2. KER MI JE PRINESEL KAKOŠKO
3. _____

SLIKA 8.20: BITI DOBER PRIJATELJ (MARKO)

V prazen prostor spodaj nariši svojega prijatelja. Nato napiši 3 stvari, ki so ti pri tvojem prijatelju najbolj všeč

BRANKA

Tri stvari, ki jih imam pri svojem prijatelju najrajši

1. Da je iskrena
2. da je prijeten
3. da je iskren

SLIKA 8.21: BITI DOBER PRIJATELJ (EMA)

V prazen prostor spodaj nariši svojega prijatelja. Nato napiši 3 stvari, ki so ti pri tvojem prijatelju najbolj všeč

Tri stvari, ki jih imam pri svojem prijatelju najrajši

1. Da sva bila skupaj v moji težki situaciji.
2. Da me je kar odpeljal.
3. Da sem se pogrela pri njem.

SLIKA 8.22: BITI DOBER PRIJATELJ (NIKA)

8.4 PRILOGA 5: TEMATSKA DELAVNICA OB ZAKLJUČKU LETA

VESEL BOŽIČ IN ...

DOGODEK LETA 2015, KI MI JE NAJBOLJ OSTAL V SPOMINU?	
DOGODEK, AKTIVNOST SKUPINE V LETU 2015, KI MI JE NAJBOLJ OSTAL V SPOMINU?	
MOJA ŽELJA, IDEJA ZA SKUPINO ZA LETO 2016?	

SLIKA 8.23: DELOVNI LIST – OB ZAKLJUČKU LETA 1. DEL

MOJA ŽELJA, CILJ ZA LETO 2016?
PRVA STVAR, KI JO BOM NAREDIL, DA SE BO MOJA ŽELJA ZA LETO 2016 URESNIČILA:
MISEL OB ZAKLJUČKU LETA 2015

...SREČNO NOVO LETO 2016

SLIKA 8.24: DELOVNI LIST – OB ZAKLJUČKU LETA 2. DEL

POVZETEK

Dolgotrajne težave v duševnem zdravju s seboj prinesejo marsikatero posledico, ena od njih je sprejem v institucionalno varstvo, katerega oblika je tudi poseben socialnovarstveni zavod, ki omogoča posebne oblike institucionalnega varstva za odrasle z duševnimi in/ali telesnimi ovirami.

Zato je ključnega pomena, da uporabnikom institucionalnega varstva kljub bivanju znotraj totalnih ustanov omogočimo čim večjo samostojnost in neodvisnost, hkrati pa v načrtovanje in izvajanje socialnovarstvenih storitev vključimo tudi uporabnike, eksperte iz izkušenj.

Dejstvo je, da je socialno delo močno vpeto v institucionalni kontekst, ki se nanaša na zakonodajo, politiko in sprejete prakse, kar ne nazadnje vpliva tudi na prakso socialnega dela in postavlja okvir za opravljanje nalog. Določa, kaj mora socialni delavec oziroma delavka narediti (Healy v Mešl, 2008: 150). Kljub institucionalnemu kontekstu pa je ključnega pomena, da kot socialni delavci oziroma delavke vzpostavimo osebni stik in delovni odnos tako s posameznikom kot tudi s skupino, če z njo sodelujemo, saj le-to omogoči uspešen izviren delovni projekt pomoči.

Socialna oskrba namreč obsega postopke za sprejem, premestitev in odpust varovanca, vodenje in izvajanje individualnih programov, organizacijo prostočasnih dejavnosti ter ne nazadnje uporabnikom nudi tudi podporo in pomoč pri ohranjanju socialne mreže, ki so jo razvili v življenju. Želja magistrske naloge je predstaviti novo priložnost, aktivnost, storitev socialne oskrbe v okviru institucionalnega varstva. In sicer predstaviti socialno skupinsko delo kot pomemben in ključen prispevek socialnega dela v okviru socialnovarstvenih storitev v institucionalnem varstvu. Predstaviti skupinsko socialno delo kot aktivnost v posebnih socialnovarstvenih zavodih, ki lahko prispeva k udejanjanju specifičnih kriterijev institucionalnega varstva ter hkrati odgovarja na potrebe in želje uporabnikov in organizacije same.

Projekt Klub mladih, ki sem ga izvedla v sodelovanju z zaposlenimi in varovanci posebnega socialnovarstvenega zavoda Marof, je pokazal, da lahko z aktivnostmi, ki vključujejo uporabo načel in metod skupinskega socialnega dela, delujemo s perspektive moči, prispevamo k normalizaciji in boljši kakovosti življenja uporabnikov institucionalnega varstva.

Uporaba skupinskega socialnega dela v posebnih socialnovarstvenih zavodih je lahko odgovor na uporabnikove želje in cilje, zapisane v individualnih načrtih ter oblika socialnega dela, ki prispeva k socialni pravičnosti, solidarnosti, varnosti in ki spoštuje človekovo dostojanstvo in različnost. Aktivnosti skupinskega dela lahko prispevajo k višji kakovosti življenja in udeležajo perspektivo moči, saj lahko z njimi odkrivamo in uporabljamo uporabnikove moči in vire ter pomagamo pri doseganju ciljev in uresničevanju sanj. Gre za načelo soustvarjanja med eksperti iz izkušenj in socialnim delavcem, za izviren delovni projekt pomoči, ki je vedno znova ustvarjen in oblikovan za vsakega uporabnika posebej in za skupino kot celoto. Ki je soustvarjen skupaj z njimi in za njih. Vsak posameznik je namreč individuum, ekspert iz svojih izkušenj in zato je vsak delovni odnos izviren delovni projekt. Deloven, ker konkretizira dogovorjene spremembe, usmerjen je v nalogo, a kljub temu mora biti empatičen. Projekt pa zato, ker je usmerjen k dobrim izidom oz. želenim razpletom (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl, Možina, 2005: 7–16). Gre za delovni odnos, vzpostavljanje osebnega stika, dialog, soustvarjanje.

Skupinsko socialno delo je priložnost, da uporabnike vključimo v drugačen proces dela v institucionalnem varstvu, ki uporabnikom omogoči izkušnjo enosti, solidarnosti, vključenosti, razumevanja in sprejetosti znotraj skupine. Sprejetosti kot član skupine, kot skupnosti soekspertov iz osebnih izkušenj. Omogoči jim izkušnjo medsebojne podpore in pomoči, saj skupina lahko uporabniku vzbudi upanje tako v proces kot tudi (za)upanje v vodjo, socialnega delavca in v sebe.

Skupinsko socialno delo uresničuje bistvo socialnega dela – delo z ljudmi. Že raziskovanje besed socialen in delo nam pove, da je 'socialen človek' tisti, ki upošteva koristi drugih in skupnosti. Delo

pa je zavestno uporabljanje telesne ali duševne energije za pridobivanje dobrin (povzeto po Slovarju slovenskega knjižnega jezika, 1997: 125).

Crawford (2015: 27) socialno delo definira kot stroko, ki »[...] spodbuja socialne spremembe, reševanje problemov v človeških odnosih in opolnomočenje ter osvoboditev ljudi za to, da se doseže večje blagostanje.« In prav nič narobe ne bo, če trdimo, da so cilji in rezultati skupinskega socialnega dela isti.